

SAYI: 37

FİYATI: 1.900.000 TL

ISSN 1301-6784
TEMMUZ-EYLÜL 2000

Çvneburî

KÜLTÜREL DERGİ

ჩვენებური
კულტურული კრებული

Osmanlı Yönetiminde Bir Gürcü
HASAN FEHMI PAŞA

SAMÇELİK®

LPG OTOTANK

Türkiye'de iki cins LPG ototankı vardır:

- 1- SAMÇELİK** **2- DİĞERLERİ**

LPG ototankı ihracatında ülkemizin gururu SAMÇELİK' in özellikleri :

- ISO 9001 DÜNYA KALİTE SİSTEMİ BELGESİ
ECE R67 AVRUPA STANDARTLARI BELGESİ
TSE TS12095 TÜRK STANDARTLARI BELGESİ

DİĞERLERİ'nin özelliklerini siz araştırın. Bu üç madalyanın yalnız SAMÇELİK' te bulunduğunu göreceksiniz.

Hayatınız bizim için çok değerli.

Otogaz sektörünün geleceği açısından, can ve mal güvenliğiniz için SAMÇELİK OTOTANK' ını seçin...

Genel Müdürlük:
Büyükdere Cad.Koşl Apt. 79 Kat: 2
Daire 5 - 80300 Mecidiyeköy İstanbul
Tel: 0 212 211 52 45 / 213 74 87
Faks: 0 212 211 23 80
e-mail: samcelik@samcelik.com.tr
www.samcelik.com.tr

SAMÇELİK BİR
KARADENİZ TÜPGAZ A.Ş.
KURULUŞUDUR.

Samsun Dolum Tesisi:
Samsun Ankaru Yolu
Topraklı Köyü Merkez
Tel: 0 362 465 54 54 (3Hut)

Ordu Dolum tesisleri ve
Samçelik Fabrikası:
Çng San. Bölgesi P. 45 75 76
Tel: 0 452 230 66 43 (4 Hut)

çveneburi

Kültürel Dergi

ISSN 1301-6784
Temmuz-Eylül 2000 Sayı: 37
(Üç Ayda Bir Yayınlanır)

TOTAL MÜŞAVİRLİK VE MÜMESSİLLİK
LIMITED ŞİRKETİ adına

Sahibi ve Sorumlu Müdürü
Osman Nuri MERCAN

Bu Sayıda Katkıda Bulunanlar
Özlem AKALTUN (KURDİKİDZE), Ali ALTUN,
Taner ARTVINLI, Marine BAKRADZE,
Süleyman ÇALIŞKAN, Selçuk ÇOLAKOĞLU,
Hasan DEMİRCİ, Sevgül İŞİK, Davut KAPTAN,
Ayдын KARASÜLEYMANOĞLU, Roin MALAKMADZE,
Osman Nuri MERCAN, Laurent MIGNON,
Guram ODIŞARİA, Hacer ÖZKAN (İREMADZE),
Şuşana PUTKARADZE, Celal ŞAHİN (GUNDARİDZE),
Nodar ŞENGELİA, Kemal TURAN, Erol YILDIR,
Eşref YILMAZ (MAHARAŞVİLİ).

Yazışma Adresi

Halaskargazi Caddesi Rişvanoğlu Apt.
No: 59 Kat: 6 D. 5 Harbiye-İstanbul
Tel: (0212) 231 79 28 - 233 56 82
Faks: (0212) 246 02 27

Fiyatı

1.900.000.-TL (KDV Dahil)

Abone

ABONET

Tel: (0 212) 222 83 32 - 222 72 06
Faks: (0 212) 222 27 10

Dizgi-Ofset Hazırlık

Paxajans Yayıncılık Rek. Ltd. Şti.
Tel: (0216) 330 83 16 - 330 83 99

Baskı

Berdan Matbaası

Dergide yayımlanan yazıların sorumluluğu yazarına aittir.
Gönderilecek yazılar daktilo edilmiş olmalı; derleme ve
çevirilerde kaynak belirtilmeli; çeviri yazılar orijinaliyle
birlikte gönderilmelidir.

İçindekiler

GÖRÜŞ - DÜŞÜNCE

Yusufeli Diye Diye.....	2
<i>Aydın KARASÜLEYMANOĞLU</i>	
Asimilasyona Karşı Aydın Sorumluluğu.....	4
<i>Eşref YILMAZ (MAHARAŞVİLİ)</i>	
Türkiye'nin Gürcüstan Politikası.....	5
<i>Selçuk ÇOLAKOĞLU</i>	

SÖYLEŞİ

İsmet Acar'la Söyleşi.....	9
<i>Osman Nuri MERCAN</i>	
İsmail Hakkı Yılmaz'la Söyleşi.....	12
<i>Osman Nuri MERCAN</i>	
Avni ARAPOĞLU ile Söyleşi.....	14
<i>Osman Nuri MERCAN</i>	

TARİH

Hasan Pehni Paşa.....	16
<i>Kamal TURAN</i>	
Acara Hakkında Osmanlı Defterleri.....	17
<i>Nodar ŞENGELİA</i>	
Maçaheli Bölgesi Kısa Tarihi.....	21
<i>Roin MALAKMADZE</i>	

YAŞAM KÜLTÜR

Tibilisi'de Acara Temsilciliği Açıldı.....	22
<i>Marine BAKRADZE</i>	
Güzel Bir Aile.....	23
<i>Şuşana PUTKARADZE</i>	

EDEBİYAT - SANAT

Kültürel Değerlere Saygı Üzerine.....	15
<i>Sevgül İŞİK</i>	
Abhazya Öyküleri.....	24
<i>Guram ODIŞARİA</i>	
Şiirler.....	25
<i>Eka BAKRADZE, Vaja PŞAVELA, Eşref YILMAZ</i>	

ETNOĞRAFYA - FOLKLOR

Çveneburilerde Kadının Dünü Bugünü.....	27
<i>Özlem AKALTUN (KURDİKİDZE)</i>	
Kafkas Keçe Sanatı.....	29
<i>Erol YILDIR</i>	
Gürcülerin Evlenme ve Düğün Gelenekleri.....	32
<i>Davut KAPTAN</i>	
Maçaheli'den İstanbul'a Göç Eden Bir Aile.....	35
<i>Celal ŞAHİN (GUNDARİDZE)</i>	
Bir Gürcü Köyü: Hansancık.....	37
<i>Süleyman ÇALIŞKAN</i>	
Türkiye'deki Gürcü Köyleri: 14.....	39
<i>Taner ARTVINLI</i>	
Lazca - Megrelice - Türkçe Sözlük.....	40
Çikvta Kortzalı.....	40
<i>HABERLER - BASINDAN</i>	
	41

Yusufeli Diye Diye...

Aydın KARASÜLEYMANOĞLU

Yusufeli'yi gören var, görmeyen var. Kendine özgü özelliklerini bilen var, bilmeyen var. Doğu'nun Kırkpınar'ı ekmeğini taştan çıkarılanın diyarı Yusufeli, yurdun her tarafında saygın bir kimlikle anılır. Tüccar malının gece içeri alınmadığı, hapishanesinin boş kaldığı söylenir hep.

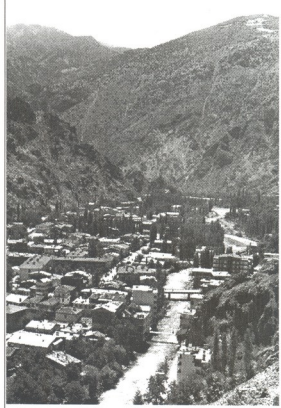
Yapılan kazılar sonucu Tunç devrinden itibaren yerleşim yeri olduğu anlaşılan Yusufeli barajlar nedeniyle haritadan silinecek. Kişi başına düşen verimli arazi m²'nin en düşük olduğu bu yöre yakın bir zamanda yüreği çıkarılmış bir vücut gibi işe yaramaz hale gelecek. Çevre illerin ilk ve son turfanda sebze ve meyvesini karşılayan Yusufeli, kendi kendine yetecek üretimi bile sağlamayacak. Akdeniz ikliminin egemen olduğu Çoruh vadisi, ülkenin gereksinimi olan enerjiyi sağlamak üzere su ile dolacak. Rafting sporu için dünyanın en elverişli dört irmağından biri olan Çoruh, sonuza kadar yok olacak.

Bu yazdaki amacımız, Yusufeli'nin haşmetli ve vahşetli yapısını kendine özgü özellik ve güzelliklerini yansıtanın yanında ülke genelinde yöre üzerinde bazı değerlendirmelerde bulunmaktadır. Köklü bir değişimin eşliğindeki bir ilçenin sosyal ve ekonomik anatomisini ele alırken yöresel sorunları ülke sorunlarından soyutlamamak gerektiğini düşünüyoruz.

Yusufeli ile ilgili istatistik verileri baktığımızda, geçim kaynaklarından gurbetçiliğin çok önemli boyutta olduğunu görüyoruz. Bu oran değil Türkiye'de dünyanın hiçbir yerinde yok. Yusufeli'nin en büyük sermayesi emeğidir.

Bu özelliğine karşın devletin Yusufeli'ye yaptığı yatırım, bu bölgeden sağlanan dolaylı ve dolaysız vergilerden daha azdır. Yatırımın azlığı yöredeki iş gücü potansiyelini gereğiyle değerlendirememekte ve giderek yaşam koşullarını zorlaştırmaktadır. Ekmeğini taştan çıkararak çalışkanlığıyla bilinen yöre halkının geçimi sınırlı alandaki toprakla kurduğu ilişkiye bağlıdır. Dar alanları kapsayan bu verimli toprakların tamamı da sular altında kalacağından bu önemli geçim kaynağı da kuruyacaktır.

Ellii yıl öncesine kadar yolu olmayan, temel gereksinim maddelerini ve üretimini at sirtlarında getirip

götüren Yusufeli'nin yaşamsal zorluğu barajlar sonrası yeniden gündeme gelecektir. Hopa - Sarp yoluyla 5-6 yılda ancak genişleten devletin, Cumhuriyet'ten bu yana ortaya çıkan 400 km.'lik yol ağını ne zaman ve hangi kaynakla yapacağı incelenmelidir. Ekonominin can damarı ulaşımın eksikliği toplu göçü özendirilecektir. Oysa göçün çözüm olmadığı yerinde istihdamın gerekliliği anlaşılmalıdır. Yöresel potansiyelin değerlendirilerek yaşam düzeyinin yükseltilmesi elbetteki en doğru çözümdür.

Söz buraya gelmişken Yusufeli'nin çok bilinmeyen bir yönüne de değinmek gerekiyor. Ekonomik yetersizliğine karşın Yusufeli ülke bürokrasisine, teknokrasisine çok sayıda eleman yetiştirmiştir. İlçede görevli bürokrat sayısının on hatta yirmi katı kadar Yusufeli'nin yurdun başka yerinde görev yapması Türkiye ölçeğinin çok üstünde eğitilmiş eleman yetiştirdiğinin en

güzel kantidir. Bu Artvin'in diğer ilçeleri içinde geçerlidir.

Fağtımın pahalı bir yatırım olduğunu düşünürsek ve de çocuğunu okutan ailelerin bu yatırım karşısında (uygulanan memur maaşlarına göre) birşey sağlayamadıklarını gözönüne alırsak, Artvin'in sürekli iktisadi erozyona uğradığının farkına varırız. Yusufeli'ne de Artvin'e de dönüştü olmayan bu erdemli yatırım, çocuklarına gelecek sağlamanın ötesinde bir işe yaramaktadır. Çünkü okuyan kişilerin çoğu, ailesinin uzun yıllar kendilerine yaptığı desteğin karşılığını ödeme şansına sahip değildir. Bu özverili davranışın sonucunda eğitime değer veren yöreler ekonomik bakımdan hep sıkıntıya düşmüşlerdir.

Buna karşın, yüksek öğrenim yapma oranı çok yüksek olan Artvin iline bu özelliğinden dolayı özel bir yatırım düşünülmüş müdür? Elbette hayır. Artvin'liler olarak eğitime olan tutkumuzla hep öğündük ama bu özveriye karşılık, yetkililerden bir ayrıcalık talep etmedik. Bu özelliğimizin doğurduğu sonuçları yeterince ele alamadık. Artvin ile ilgili dergi ve gazetelerimizde nedense bu konuya hiç değinilmiyor. Sivil toplum örgütlerinin toplantı ve çalışmalarını yakından izlememe karşın bu hususa dikkat çekildiğini hiç tanık olmadım.

Başka kentlerde öğrenim yapan gençlerimizin sayısı elbetteki Artvin Orman Fakültesi'nde okuyan yabancı gençlerimizden kat kat fazladır. Ancak dengeyi kurmak, bölgemizin yüksek eğitim giderlerinin hiç olmazsa, bir bölümünü çıkan okullar açarak geriye döndürmek de düşünülmelidir.

Bu bağlamda, barajlar sonrası Yusufeli'de ortaya çıkacak olumsuzlukların kısmen giderilmesi için turizmle ilgili bir yüksek okulun açılmasını talep ediyoruz. Yörelere ekonomisini canlandıran tüketimini artıran yüksek okullar Yusufeli'den esirgenmemelidir. *Yatırım eşitsizliğini gidermenin bir yolu da budur.*

Barajların yöremize getireceği olumsuzluklardan söz etmemizden enerji yatırımlarına karşı olduğumuz anlaşılmasın. Ulusal çıkarlarını yöresel çıkarlarının üstünde gören Yusufeli'ler bazı grupların istemesine karşın çoğunlukla bu yatırımı yerinde bulmaktadırlar. Çünkü Yusufeli'de bir yılda yetişen tüm meyva sebzelerin belkide yüz katı değerinde elektrik üretilecek ve ülke ekonomisine katkı yapılacaktır.

Ancak elli yıl öncesine kadar yoksulluğun pençesinde inleyen Yusufeli halkı yeniden sıkıntılara düşmeyi göz alamamaktadır. "Barajlar başlayacak başlayamayacak" ikilemi içinde tedirgin olan Yusufeli'ler gelecekleri hakkında kesin kararlarının bir an önce alınmasından yanadırlar. Herşeyin oldu bittiye getirilmesine, baraj inşaatı başlasın arkanın gelir anlayışına Yusufeli

lilerinin tepkisinin çok sert olacağı bilinmelidir. Kuralara bağlı olan halkın yazgısı, bu özelliklerini dezavantaja dönüştürecek biçimde ihmal edilmemelidir.

Bu bağlamda yeni yerleşim yeri saptanmalı, altyapısına hemen başlanmalıdır. Su altında kalmayacak yerlerde arazi üretimi yapılmalı, sağlam projeler ele alınmalıdır. Ulaşım sorunu barajla eşzamanlı olarak çözülmelidir. Bunların yanında gerek konut, gerekse üretimle ilgili teşvikler artırılmalıdır. Özel sektörün de küçük çaplı yatırımlara yönelmesi için özendirici bir ortam yaratılmalıdır.

Bunların ötesinde 11 Mart 2000 günü sayın Cumhuriyet başkanımızı Yusufeli Kültür Derneği olarak ziyaret ettiğimizde de dile getirdiğimiz turizm potansiyelinin değerlendirilmesi zorunludur. Yusufeli'nin üzerinde durulmadığı için bilinmeyen turizm yönü barajlar sonrası iyileştirme kapsamında ele alınıp yapılmamıştır.

Derin kanyonları, mağaraları, kaleleri, Gürcü mimarisini özelliği taşıyan kiliseleri, bin yıllık su yolu gibi fiziki durumu yanında, doğ horozu, çengel boynuzlu yaban keçisi ve Anadolu'daki beş bin çeşit bitki ve ağaç türünün üç binine sahip florasıyla Yusufeli turizm açısından ilginç konumdadır. Literatüre "Dünyanın Büzüğü" olarak geçen yer Yusufeli'dedir. Kaçkarlardaki Deniz Gölü, Balkanların en yüksekteki en derin gölüdür. Bilimsel araştırmalara konu olmaktadır. Gece akıp gündüz kesilen Güngörmöz suyu görülmeye değer yerdir. Yusufeli'de ayı varlığı av turizmine açıldığında trilyonlarca döviz sağlayacak boyuttadır.

Yusufeli Kültür Derneği, yıllar önce turizm konusunda çalışmalarını yoğunlaştırmış ve "Artvin'de Turizm" konulu bir panel düzenlenmiştir. Panele katılan uzmanların ilimle ilgili görüş ve önerileri metin haline getirilerek kitap halinde ilgililer ulaştırılmıştır. Bu önemli konuyla ilgili önceki yazılarımızı tekrar etmek için bir iki hususu vurgulamakla yetiniyor, bölge halkının, doğal güzellikler üzerindeki Artvin turizm varlıklarının yoksul beççileri olmaktan bir an önce kurtarılmasını diliyoruz. Turizm merkezi olacak potansiyele sahip ilimizde de bacasız endüstri sayılan turizmden rant sağlanmasını diliyoruz.

Kültürüyle, folkloruyla, yaşamsal özellikleri ve üstün nitelikleriyle tanınan bilinen bu yöremizde ilgili söylenecekler elbetteki bu kadar değildir. Ancak bir yazı boyutunda ele almaya çalıştığımız aşkılar yatağı, taşi ustalarının yurdu üzerinde daha çok durulacak gibi gözüktüyor. Yarığlarımızın "Yusufeli'lilere sabıka kaydı sorulmaz" dediği, tanyanların "Kelaynak gibi nesli tükenmek üzere olan insanlar" tanımlamasını yaptığı Yusufeli halkıyla şu sıkıntılı günlerde beraber olmak hepimize görev sayılmalı. Yusufeli'nin örnekliği barajlardan sonra da sürmeli.

Asimilasyona Karşı Aydın Sorumluluğu

Eşref YILMAZ (MAHARAŞVİLİ)

Asimilasyonun kör edici iksirinden bir kez içtinizi mi çevrenizi net göremez sarhoş olur ve kültürünüze yabancılaşırsınız. Farklı etnik kökenli aydınlarımız ve özellikle Gürcü kökenli aydınlarımızın bir kısmı bu kategorideler. Bu kategoriye zaman zaman kendimizi de katmak durumundayız. Ancak işin ayırıcına varmak ve yanlış yolda katedilen araya uygun bir telafi belki olası değil ama bir noktadan başlamak ve yapılan yanlışları irdelemek gerekir. Bu da yine zarar gören etnik kültürlerin aydınlarına düşer. Aydın kavramı genel tanımları ile herkesce bilinir. Bilinen bu tanımlara katkı açısından şunları söyleyebiliriz: Aydın sadece çağdaş okumuş değil; çağını aşan yani çağ ötesi bir öngörüye sahip, çağından ve gelecekte sorumlu, etik ve ekinsel yönden donanımlı, donanımı oranında ait olduğu grup veya ulus için üretken kişidir. Kısaltırsak; donanımlı, öngörülü, sorumlu ve üretken kişi aydındır.

Şimdi şöyle geriye dönmüş, geldiğimiz yaşam yolunda yaşadıklarımızdan, yakın ya da uzak noktalarda hafıza kayıtlarında hangi karelere çarpi koymuşuz? Konumuzla ilgili neler gözlemlemişiz? Okulda, sınıfta vb. yerlerde, Gürcü oluşumuzdan dolayı Türkçe'yi kullanmadaki yanlışlıklarımıza en çok gülen ve dalga geçen ne yazık ki yine Gürcü kökenli arkadaşlardı. İyi anımsayalım böyle olmadı mı? Bu nedir? Bu asimilasyonun yabancılaştırma özelliğidir.

Gürcü kökenli öğretmen, ormancı, sağlık memuru vb. meslek sahibi kişilerden sıkça duyduğumuz "bizim çocuklar Gürcüce'yi hiç bilmiyorlar" sözü yakınma değil bir tür övünmedir. Yanlış kutsamak ve yanlışla övünmek ne kadar yanlış? Ne kadar yanlış? Bu nedir? Bu asimilasyonun bilinç bulanıklaştırıcılığıdır.

Yine Gürcü kökenli öğretmenlerin okullarda uyguladığı dil yasağının boyutları diğer öğretmenlerin uyguladığı yasaklardan kat kat daha fazla idi. Bazı okullarımız benzer yasakları anımsayacaklardır. Bu da asimilasyonun trajikomik espirisidir. O güzelim türkülerini bozarak yeniden düzenleyen ve bir etnik gurubu üzen ne yazık ki yine aydınlardır. ".... Dil bilmez Gürcü müyüm" sözünü demek istiyorum. Bu da ya aydın sorumsuzludur ya da asimilasyonun bilgisizleştirici özelliği.

Yaşam yolunda ve hafıza kayıtlarında çarpi koyduğumuz karelerden şimdilik bunları dile getirdik. Kimi okurlarımızın kesinlikle benzer bir çok anısı bulunmaktadır. Yapılması gerekenler; bunları bilince çıkarıp yeni dersler çıkarmak olmalıdır; kültürümüzü varsıllaştırmak istiyorsak; kültürümüzü ve kişiliğimizi korumak zorundayız. Özellikle Gürcü kökenli aydınlarımıza büyük sorumluluklar düşüyor bu konuda. Türkçe'yi en iyi şekilde kullanmak Türkiye'de aydın olmanın önemli koşuludur. Ekliyoruz; ana dilini en iyi şekilde kullanmak da aydın olmanın önemli koşulu sayılmalıdır. Aksi durumda yukarıda sözünü ettiğimiz aydın tanımındaki donanımlılık ve sorumluluk yanları eksik kalacaktır.

Asimilasyon bir kültür saldırısıdır özete (açılım için ayrı bir yazı gerekir). Bu saldırı kültür için bir çeşit kanser veya virüstür. Tek panzehiri yine kültürdür. Asimilasyon hastalığına yakalanmamak için kültür aşısı ile donanmalıyız. Kendi kültürü ile donanımlı değil ise kişi asimilasyon iksirine yenilir. Gerçek aydın bunun ayırındadır.

Uzaklarda yaşadığımızı düşündüğümüz, gerçekte bir parçası olduğumuz savaşın iç yüzü...

Her yönüyle Çeçen kültürü ve savaş...

Kafkasya Yazıları kitap dizisinin 8. sayısı Çeçenya sorununu gözler önüne seriyor...

Gazete haberleriyle yetinmek istemeyenlere...

Türkiye'nin Gürcüstan Politikası (2)

Selçuk ÇOLAKOĞLU*

(Geçen sayıdan devam)

III. Gürcüstan ve Kuzey Kafkasya

Bu örgüt ilk önce "Dağlı Halklar Konfederasyonu" adıyla 1989'da kuruldu. Abhaz, Adige, Abaza, İnguş, Kabarday, Çerkes ve Çeçen halklarının temsilcilerinin katıldığı bu konfederasyonun amacı, Kuzey Kafkasya'daki Müslüman cumhuriyet ve bölgelerde birlik bir hükümet oluşturmak (Çiloğlu, 1998: 222-223). 1992 yılında Abhazya, Güney Osetya ve Dağıstan'ın güney kısmı dağlı yani Kuzey Kafkasya'lı olmadığı için örgütün adı "Kafkas Halkları Konfederasyonu" olarak değiştirildi. Daha sonra basit olarak "Kafkasya Federasyonu" adıyla anılmaya başlandı (Colarusso, 1995: 85).

Kafkasya Federasyonu bağımsız bir devlet kurmak için Karadeniz'e ve dolayısıyla dış dünyaya açılmak istemektedir. Bunun için iki olası yol vardır (Kostava, 1994:5). Bunlardan ilki Rusya Federasyonu için Şaşığ azınlığın yaşadığı bölgede Şaşığ Cumhuriyeti'ni kurarak bunu Adige Cumhuriyeti'yle birleştirmektedir. İkinci yol ise Gürcüstan'dan Abhazya'yı kopararak onun limanlarından yararlanmaktır. Bu yolların birincisi Rusya'ya, ikincisi ise Gürcüstan'ı karşısına almasına yol açmaktadır. Zaten G. Osetya sorununda Güney ve Kuzey Osetyalıların birleşmesi istenerek Tbilisi'ye karşı tavrı alınmıştı (Çiloğlu, 1998:224). Ayrıca Azerbaycan'daki Lczgi azınlığın desteklenmesi Bakü'nün tepkisini çekmiştir (Kostava, 1994: 3).

Bu koşullarda dağınık Kafasya halklarının Rusya, Gürcüstan ve Azerbaycan'ı karşılarına alarak bağımsızlıklarını kazanmaya çalışmaları bölgenin gerçeklerine ters düşmektedir. Konfederasyonun bu tutumu yüzünden Gürcüstan, Çeçenistan Savaşında Rusya'ya desteklemiştir (Henze, 1995: 29). Üstelik Kuzey Osetya-İnguşetya çatışması yüzünden konfederasyon oldukça itibar kaybetmiştir (Colarusso, 1995: 34).

Kuzey Kafkasya'da bağımsızlık için ödünsüz hareket edebilecek tek özerk cumhuriyet Çeçenistan'dır. Ama coğrafi konumundan dolayı dış dünyayla iribatı yoktur ve ancak diğer dağlı halklarla birlikte hareket ederek Rusya'dan bağımsızlığını kazanabilecektir. Bu yüzden Çeçenistan yönetimi, Kafkasya Konfederasyonu

nu adıyla bir devlet kurulmasını desteklemektedir. (Kostava, 1991). Ancak yukarıda belirtilen gerekçelerden ötürü böyle bir devletin oluşumu oldukça zordur.

Çeçenistan'ı Karadeniz'e ulaştıran diğer güzergah Gürcüstan'dan geçmektedir. Üstelik Çeçenistan'ın Gürcüstan aracılığıyla Türkiye'ye ulaşması daha kolaydır. Bu gerçeğin farkına varan Çeçenistan son iki yıl içerisinde Tbilisi'yle olan resmi ilişkilerini hızla düzeltmeye başladı. Hatta Çeçenistan Başbakanı Aslan Maşadov Gürcüstan'ın Grozni'nin stratejik mütefiki olduğunu açıkladı. Öte yandan Şevardnadze de Çeçenistan hükümetiyle temasa geçmeye hazır olduğunu belirtti. İki ülke birbirine bağlayacak yolların yapılması konusunda anlaşmaya varıldı (Mamuli, 1997a:6).

Grozni ve Tbilisi arasında gelişen işbirliği, Çeçenistan'ın Gürcü-Abhaz anlaşmazlığını çözümünde arabuluculuk misyonu üstlenme olasılığını da artırmıştır (Aksoy, 1997:?). İki ülkenin siyasi ve stratejik çıkarlarına uygun bu akılcı birliktelik Moskova tarafından endişeyle izlenmektedir (Çeneburi, 1997:3).

IV. Gürcüstan ve Türkiye

A. İki Ülkenin Siyasi ve Ekonomik İlişkileri

Gürcüstan Aralık 1991'de bağımsızlığına kavuştuğunda Gamsahurdia iktidarının en önemli sorunlarından biri "Bağımsızlık Gürcüstan'a karşı Türkiye'nin tutumunun ne olacağı" idi. Çünkü Moskova 70 yıldır "bağımsız olması halinde Gürcüstan'ı Türkiye'ni yutacağı" tezini işlemiş ve bu ister istemez hafızalarda kötü bir iz bırakmıştı. Buna karşın Türkiye'nin Gürcüstan'ın bağımsızlığını tanıyan ilk ülke olması olumsuzlukların giderilmesi açısından iyi bir başlangıç oldu. Üstelik Ankara'nın desteği Gamsahurdia'nın azınlıklara ve muhalefete izlediği sert politikalar yüzünden Batı'dan dışlandığı bir dönemde gelmiştir (Çiloğlu, 1997:47).

Türkiye, Gürcüstan'a karşı bu ülkenin bağımsızlığının ve toprak bütünlüğünün korunmasına yönelik bir dış politika izlemiştir. Karabağ sorunu yüzünden Ankara Ermenistan'a ambargo uygulamaya başlayınca, Gürcüstan Türkiye'nin Kafkasya ve Orta Asya'ya açılan en önemli kapısı haline gelmiştir. Ayrıca Hazar petrolünün taşınması için Ankara'nın desteklediği Bakü-

(*) A. Menderes Üniv. Nazilli SBF Uluslararası İlişkiler Bölümü Araştırma Görevlisi

Ceyhan boru hattının güzergahının Gürcüstan'dan geçecek olması bu ülkenin Türkiye için önemini daha da artırdı. Ancak iki ülke arasında Abkhazya sorunu ve Gürcüstan sınırdaki artan Rus askeri varlığı yüzünden bazı pürüzler de ortaya çıktı. Bu gelişkilere rağmen Türkiye ve Gürcüstan arasında resmi düzeyde ciddi hiçbir sorun çıkmadı ve iki ülke ilişkileri bugüne dek gelişerek geldi.

Ankara Kafkasya'daki politikasını gözden geçirmek için Kasım 1995'te geniş katımlı bir toplantı düzenledi (Cumhuriyet, 1993b:?). Bu toplantıda Ankara, Ermenistan'ın yanı sıra ihmal ettiği düşündüğü Gürcüstan'ı değerlendirdi. O sıralarda Gürcüstan Devlet Başkanı Şevardnadze, Türkiye ile Gürcüstan arasında saldırmazlık paktı imzalanmasını önerdi. İki ülke arasında ciddi bir anlaşmazlık yokken böyle bir teklifin gelmesi, Türk kamuoyunda Türkiye'yi Kafkasya'daki sorunların dışında tutma çabası olarak yorumlandı (Cumhuriyet, 1993a:?). Şevardnadze'nin bu teklifi iç karşılıklar, Abkhazya ve Güney Osetya sorunlarıyla bunalan Tbilisi'nin BDT'ye girdiği ve Rus ordusunu ülkeye davet ettiği bir döneme rastlamaktadır.

Gürcüstan ve Türkiye arasındaki diğer bir sorun, iki ülke arasındaki sınıra Rus askeri üslerinin kurulması konusunda ortaya çıktı. Türkiye'nin Gürcüstan Büyükelçisi Tevfik Okuyavuz bir Gürcü gazetesine verdiği demeçte, eğer Tbilisi Türk sınıra Rus askeri üslerinin kurulmasına izin verirse, Türkiye'nin de önem olarak sınıra askeri üsler kuracağını söyledi (Briefing, 1996:8). Bu uyarı Gürcüstan'ı Rusya'nın talepleri konusunda daha dikkatli olmaya sevketti.

Bağımsızlığın ilk yıllarında yaklaşık 350.000 Gürcü Müslüman'ın yaşadığı Acara iki ülke ilişkileri için sorun olabiliirdi. Başkentü Batumi olan Türkiye sınırdaki bu bölgeye Sovyetler Birliği zamanında dini azınlık yurdu olarak değerlendirilip özerklik verilmişti. Acara bu özerkliğini Gürcüstan bağımsız olduktan sonra da korudu. Tbilisi yönetimi bölgedeki halkın Gürcüce konuşmasına rağmen Müslüman olmasından dolayı Türkiye'ye daha fazla yakınlık duymasından çekiniyordu. Ancak Batumi hem Tbilisi hem de Ankara ile iyi ve dengeli ilişkiler kurarak Gürcüstan'ı rahatlatı (Ticaretli, 1996:44). Ankara'da Acara ile yanlış anlaşılabilir her türlü ilişkiye girmekten kaçındı.

1996 yılının sonundan itibaren Tbilisi, Ankara'ya daha yakın Moskova'ya ise daha mesafeli bir politika izlemeye başladı. Devlet Başkanı Şevardnadze Aralık 1996'da Rusya'nın Kafkasya politikasını sert bir dille eleştirdi (Dünya, 1996:?). Gürcüstan Parlamentosu ise Aralık 1997'de BDT'den çekilme konusunda gündeme aldı (Cumhuriyet, 1997c:?). Tbilisi-Kiev-Bakü arasındaki üçlü ittifak bu dönemde kuruldu. Bu ülkeler Tür-

kiye'nin boğazlardan tankerlerin geçişini sınırlayan uygulamasını destekleyerek Rusya'ya cephe aldılar. (Cumhuriyet, 1997a:?). Bu üç ülkeye zaman zaman Özbekistan, Kazakistan ve Türkmenistan da destek verince BDT içinde Moskova karşıtı cephe oldukça güçlendi. Bu altı ülke lideri 23 Ekim 1997 tarihinde Moldova'da toplanan BDT zirvesinde Rusya'yi eleştirdiler ve Yeltsin'in üst üste üçüncü kez BDT başkanlığı yapmasına karşı çıktılar (Cumhuriyet, 1997b:?).

Gürcüstan, Abkhazya'daki Rus askerlerinin yerine, Türk askerlerinin de dahil olacağı Karadeniz Barış Gücü'nün oluşturulmasını istedi ve bu isteğini Tbilisi'ye giden Türk Genelkurmay heyetine ilettili (Sabah, 1997:?). Gürcüstan ayrıca bu teklifini daha ileri götürerek Abkhazya sorununun Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) aracılığıyla çözülmesini istediğini belirtti (Radikal, 1997a:?).

İki ülke ilişkileri Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in Temmuz 1997 tarihindeki Tbilisi ziyaretiyle büyük bir ivme kazanmıştır. Bu ziyaret sırasında askeri eğitim işbirliği de dahil pek çok ikili anlaşma imzalanmıştır (Radikal, 1997b:?). Bir Rus gazetesi tarafından bu gezi sırasında Demirel'in Şevardnadze'ye "Azeri petrolü için Bakü-Tbilisi-Ceyhan hattını destekleyin, biz de Abkhazya sorunuyla Gürcüstan tezine destek verelim" dediği öne sürüldü (Yeni Yüzyıl, 1997:?).

Bakü-Ceyhan boru hattının hayata geçirilebilmesi için önemli adımlardan birini oluşturan Türkiye-Gürcüstan Enerji Anlaşması Mart 1998'de imzalandı (Hürriyet, 1998:?). Böylece Bakü-Ceyhan hattı için Tbilisi de Türkiye'ye kesin bir destek vermiş oldu. Başbakan Mesut Yılmaz Mart 1998'de gerçekleştirdiği Gürcüstan ziyaret sırasında yaptığı açıklamada, Gürcüstan'ın Türkiye için "hayati ortak" olduğunu bildirdi. Yılmaz ayrıca Türkiye'nin Abkhazya sorununun Gürcüstan'ın toprak bütünlüğü içerisinde çözülmesi gerektiğini başından beri vurguladığını söyledi (Cumhuriyet, 1998d:?).

Şevardnadze'ye Şubat 1998'de gerçekleştirilen suikast girişimi ve Gürcüstan'da görev yapan dört BM görevlisinin kaçırılması olaylarında Tbilisi Moskova'ya sorumlu tuttu (Cumhuriyet, 1998b:?). Bunun üzerine zaten kötü olan Gürcü-Rus ilişkileri daha da bozuldu. Türkiye bu olaylardan sonra Rusya'ya Kafkasya'ya karşırmakla suçlayarak Gürcüstan'a arka çıktı (Cumhuriyet, 1998c:?).

Türkiye ve Gürcüstan arasındaki ticaret siyasi ilişkilere bağlı olarak artmaktadır. İki ülke Hazar petrol ve doğalgazının dünyaya pazarlanması konusunda sürdürdükleri işbirliğini diğer alanlara da yaymaya çalışmaktadırlar. Bu konuda en önemli proje olan Kars-Tbilisi Demiryolu'nun yapımına Nisan 1998'de

başlandı (Dünya, 1998:?). Bu demiryolu ile bölgedeki ticaretin artırılması ve pamuk gibi hammaddelerin taşınması öngörülmektedir.

B. Ankara'nın Gürcüstan Politikasına Etki Eden İç Unsurlar

Çarlık Rusyası'nın Kafkasya'ya doğru genişlediği 19. yüzyılda, bölgede yaşayan Müslüman halklar yoğun bir şekilde Osmanlı İmparatorluğu'na göç etmeye başladı. Bugün Türkiye'de Kuzey Kafkasya kökenli yurttaşların sayısı yaklaşık olarak 6 milyon (Colarusso, 1995:35) veya 7 milyon (Özbay, 1998:34) civarında tahmin edilmektedir. Bu göçler sırasında Gürcüstan'dan Müslüman Abhazlar ve Müslüman Gürcüler de Türkiye'ye geldi.

Bu durum doğal olarak Türkiye içerisinde Gürcüstan ve Kuzey Kafkasya'daki olaylarla doğrudan ilgili bir kamuoyu oluşturmaktadır. Bu yüzden Türkiye ve Gürcüstan arasındaki ilişkilerin sadece siyasi, stratejik ve ekonomik gerekçelerle açıklanması zorlaşmaktadır. Hükümetlerin seçimle işbaşına geldiği Türkiye'de, seçmen kitlesinin kimlikleri ve eğilimleri Ankara'nın dış politikasını ister istemez etkilemektedir. Ayrıca bu kökenden gelen insanların devletin karar alma sürecini etkileyebilecek makamlara gelbildikleri de unutulmamalıdır. Örneğin Çeçen asıllı olduğu söylenen eski Genelkurmay Başkanı Doğan Gürçç döneminde Ankara, Çeçenistan'a sempatiyle bakmaktan ne ölçüde kaçınılabildi (Cornell, 1998:169).

Türkiye'nin toplumsal dokusundan kaynaklanan bu özellik, Ankara'nın Gürcüstan politikasında bir Abhazya iklemi oluşturmuştur. Ankara bu yüzden 1996 yılının sonuna kadar Abhazya konusunda kesin bir tavır takınmamış ve Abhazya iki ülke ilişkilerinde gizli bir sorun olarak kalmıştır. Ayrıca Abhaz kamuoyunun karşısında Gürcü kamuoyunun varlığı, Abhazya konusunda iç etmenler açısından birliktelik olmadığını göstermektedir. 1997'den sonra hem cumhurbaşkanı hem de başbakan düzeyinde yapılan net açıklamalar Ankara'nın Abhazya sorunu konusunda ülkenin stratejik çıkarlarını daha çok gözeten bir politikayı benimsediğini göstermektedir.

1. Abhaz Kamuoyu

Türkiye'deki Abhaz kökenlilerin sayısı yaklaşık 500 bin kadardır. (Özbay, 1998:30). Abhazya Özerk Bölgesi'nde yaşayan Abhazların sayısının 100 bin olduğu düşünüldürse, Türkiye'nin en büyük Abhaz ülkesi olduğu görülecektir. Türkiye'deki Abhazlar Müslümanken Abhazya'dakilerin büyük çoğunluğu Ortodoks Hristiyan'dır. Ancak bu farklılık Türkiye'deki Abhazların Abhazya'ya ilgi duymasına, hatta fiilen destek olmasına engel olamamıştır.

Abhazya sorununda Türkiye sürekli olarak Gürcüstan'ın bağımsızlığına ve toprak bütünlüğüne saygılı olduğunu ve sorunun barışçıl yollardan çözülmesi gerektiğini vurguladı. Ancak etnik ve tarihi bağlardan ötürü Türk kamuoyunda Abhazya'ya duyulan sempati Gürcüstan ile ilişkilerde gizli bir sorun oluşturdu. Tbilisi, Türkiye'deki Kafkas Abhazya Dayanışma Kongresi Komitesi gibi kuruluşların Türk dış politikasını etkilediğini düşündürdü (Çiloğlu, 1997:5). Ayrıca bu tür dernekler Abhazya'ya maddi destek sağlıyor ve gönüllü gönderiyor. Abhazya'ya 1000-2000 civarında Türk yurttaşı gitti. Türkiye'den gidenler Abhazya'nın Gagra kentinde bir Türk koleji açıp Türkçe eğitim vermeye başladılar (Mamul, 1997:2).

Çatışmalar boyunca Trabzon limanından Abhazya'nın başkenti Sohum'iye (Sohum) feribot seferleri yapılıyordu. Gürcüstan Dışişleri Bakanı Aleksandre Çikvaizde Türkiye'den bu seferlerin durdurulmasını istedi. Ardından Türk Dışişleri Bakanlığı tüm liman işletmelerine bir talimat gönderdi ve Trabzon-Sohumi seferleri yapan feribotları "güvensiz güzergahta seyreden gemi" ilan etti. Öte yandan Moskova sözkonusu feribotların Türkiye'den Çeçenistan'a silah taşıdığından kuşkulandığını belirtti (Çiloğlu, 1998:219).

Trabzon limanında Ocak 1996'da gemi kaçırılma olayı yaşandı. Abhaz ve Çeçen bir grup silahlı korsan, Trabzon'dan Soçi'ye (Rusya) gidecek olan Avrasya adlı feribotu 144 yolcusuyla birlikte kaçırdı. Gemi kaçırma eylemi korsanların İstanbul'da teslim olmasıyla sona erdi. Eylemciler feribotu Çeçenistan'daki Rus saldırılarını protesto etmek için kaçırdıklarını söylediler. Türk kamuoyu genelde eylemcilere sempatiyle bakarken, basında korsanların teslim olmadan önce Türk istihbarat yetkilileriyle görüştükleri yolunda haberler çıktı. Korsanlar yargılamı mahkum oldular. Ancak bunların çoğu yaklaşık bir yıl sonra buldukları cezaevlerinden kaçtı. Rusya'ya yönelik olarak gözükken bu eylemden Abhaz korsanlar yüzünden Gürcüstan'da endişe duydu. (Çiloğlu, 1998:219).

Tbilisi'nin Türkiye için "hayati ortak" konumuna geldiği bir dönemde, Ankara'nın Abhazya'ya ve Türkiye'deki Abhaz kamuoyuna geniş bir özerklik karşılığında Gürcüstan'ın toprak bütünlüğüne saygı gösterilmesi yönünde telkinde bulunması doğal bir sonuç olacaktır. Ancak Ankara, Gamsahurdia döneminde olduğu gibi Tbilisi'nin Abhazya'ya karşı şoven bir politika izlemesine de göz yummayacaktır.

2. Gürcü Kamuoyu

Türkiye'de yaklaşık 1,5 milyon Gürcü kökenli insan yaşamaktadır. Fakat Türk uyruklu Gürcülerin büyük kısmı Türkleşmiş durumdadır ve bunların ancak

yüzde 25'i Gürcüce'yi konuşabilmektedir. Türkiye'deki Gürcülerin bir kısmı göçle gelirken bir kısmı eskiden beri ülkede yerleşik bulunmaktadırlar. Yerli Gürcüler Gürcüstan'a yakın olan Artvin, Şavşat, Borçka, Ardahan, Ardahan, Hopa, Arhavi ve Rize gibi yerlerde yaşamaktadırlar. Yerli ve göçle gelen Gürcülerin tamamı Müslüman'dır (Uludağ, 1998:33).

Türkiye'deki Türk ve Gürcü uyruklu Gürcüler, dernekler ve yayın organlarıyla Türk dış politikasını etkilemeye çalışmaktadırlar. "Eduard Şevardnadze Türkiye-Gürcüstan Dostluk ve Dayanışma Vakfı" ile "Çveneburi" ve "Mamuli" dergileri ve diğer oluşumlar Türkiye'deki Gürcü kamuoyunun merkezi durumundadır.

Türkiye'deki Gürcü kamuoyunun Abhazya sorunu-na yaklaşımı oldukça yapıcı ve ılımlıdır ve Abhazya'ya verilecek geniş bir özerklik desteklemektedir (Altunöz, 1998:25). Ayrıca Türk Gürcüleri Müslüman oldukları için Thilisi'nin saldırıan bir Ortodoks-Gürcü milliyetçiliği izlemesine karşılardır. Çünkü böyle bir politikadan Acara'daki Gürcü Müslümanlar da zarar görecektir.

C. Türkiye'nin Stratejik Çıkarları ve Gürcüstan Politikası

Türkiye için Kafkasya gerek ülke güvenliği gerekse Orta Asya'ya ulaşmak açısından önemlidir. Azerbaycan'ın doğal müttefiki olan Türkiye, Karabağ sorunu yüzünden Ermenistan'a ambargo uygulamaya başlamış. Gürcüstan Kafkasya ve Orta Asya'ya ulaşmak için kullanabileceği en kısa yol haline geldi. Türkiye'nin stratejik çıkarları açısından Gürcüstan'ın bağımsızlığı ve toprak bütünlüğü önemlidir. Türkiye ile ilgili ilişkileri olan güçlü bir Gürcüstan, Azerbaycan ile birlikte hareket ederek Rusya'nın müttefikleri İran ve Ermenistan ile olan fiziki temasını kesebilecektir. Gürcüstan ayrıca Türkiye'nin tarihi ve kültürel bağlarından dolayı ilgi duyduğu Kuzey Kafkasya Cumhuriyetlerine ve özellikle Çeçenistan'a giden en kısa yoldur.

Tüm bu unsurlar gözönüne alınca, Türkiye'nin Abhazya sorununu Gürcüstan'ın toprak bütünlüğü içerisinde çözülmesini istemekten başka seçeneği kalmamaktadır. Ankara öncelikle son iki yıldır bu yöndeki politikasını açıkça ortaya koymuştur. Çeçen-Gürcü ilişkilerinin de iyileşeceği bir dönemde, Türkiye'nin izlediği politikanın yerindeliği açıktır.

Ankara Gürcü-Abhaz sorununun çözümünde daha aktif bir rol üstlenerek hem içerideki Abhaz kamuoyuna, hem Abhazya'ya, hem de Thilisi'ye karşı iyi niyetini gösterebilir. Abhazya sorununun bir an önce Türkiye'nin istediği şekilde çözülmesi, Rusya'nın bölgeye olan müdahalesini azaltacağı gibi, Ankara'nın izlediği Kafkasya politikasının başarılı olma şansını da arttıracaktır.

Kaynakça

- Aksay, N. (1997) "Kafkasya Yeniden Biçimleniyor", Cumhuriyet, 9 Haziran
- Altunöz (1998) "Tamura'nın Memleketi Gürcüstan", Global Rapor, Yıl:1, Sayı:2, Temmuz, s.24-25
- Avrasya Dosyası (1998) "Gürcüstan Cumhuriyeti", Temmuz 98/1, s.1-8
- Birch, J. (1995) "Ossetia: a Caucasian Bosnia in Microcosm", Central Asian Survey, 14(1), s.43-74
- Bangert, Y. (1998) "Güney Ossetya Anlaşmazlığı", Kafkasya Yazarları, Yıl:1, Sayı:4, Yaz, s.63-65
- Briefing (1994) "President Shevardnadze due in Ankara", Issue-972, January 10, s.11-12
- Briefing (1996a) "Shevardnadze Visit Follows Thaw with Russia", Issue:1086, April 8, s.6-7
- Briefing (1996b) "Currents in the Caucasus", Issue: 1092, May 27 s.8
- Briefing (1998) "Escalating Tensions in a Vital Year", Issue:1181, February 23, s.12-13
- Colarusso, J. (1995) "Abkhazia", Central Asian Survey, 14(1), s.75-96
- Cornel, E. (1998) Türkiye Avrupa'nın Elinde, Çev. G.Ergün, İstanbul, Cem Yayınevi.
- Cumhuriyet (1993a) "??", 21 Kasım
- Cumhuriyet (1993b) "??", 22 Kasım
- Cumhuriyet (1997a) "Moskova'ya Karşı Üçlü Birlik mi.", 6 Ocak
- Cumhuriyet (1997b) "BDT de Sarsıntı", 3 Kasım
- Cumhuriyet (1997c) "Gürcüstan BDT den Ayrılabilir", 17 Aralık
- Cumhuriyet (1998a) "??", 17 Şubat
- Cumhuriyet (1998b) "Gürcüstan Rusya'ya Suçluyor", 24 Şubat
- Cumhuriyet (1998c) "Kafkasları Rusya Kısırtıyor", 2 Mart
- Cumhuriyet (1998d) "Gürcüstan Türkiye İçin Hayati Ortaktır", 15 Mart
- Çveneburi (1997) "Kafkasya da Rusya Karşı Eksenine yuva Rusya denetiminde Bulunan İstikrarsızlık", Sayı:25, Temmuz-Eylül, s.3-5
- Çiloğlu, F. (1997) "Gürcüstan ve Türkiye'nin Dış Politikası", Mamuli, Sayı:1, Ocak, s.3-5
- Çiloğlu, F. (1998) Rusya Federasyonu ve Transkafkasya da Etik Çatışmalar, Çev. N.Domaniç, İstanbul, Sınatle Yayınevi.
- Dünya (1996) "Rusya'nın Kafkasya Politikasına Eleştirisi", 19 Aralık
- Dünya (1998) "Kars-Thilisi Demiryolu Nisan'da Start Alıyor", 22 Ocak
- Fuller, E. (1995) "Between Anarchy and Despotism", Transition, 15 February, s.60-65.
- Fuller, E. (1997) "Georgia Stabilizes", Transition, 7 February, s.82-83
- Henze, P.B. (1994) "Kafkasya'da Çatışma Gecmiş Sorunlar ve Gelecek İçin Öngörüler", Avrasya Rüyleri, İkbahar, s.66-80.
- Henze, P.B. (1995) "Gürcüstan ve Ermenistan: Sıkıntı bağımsızlık", Avrasya Rüyleri, Yaz, s.25-35.
- Hürriyet (1997) "??", 15 Temmuz
- Jones, S.F. (1996) "Georgia's Return from Chaos", Current History, October, s.340-345.
- Komahidze, N. (1997) "Yakın Geçmişte Türkiye-Gürcüstan İlişkileri", Mamuli, Sayı:3, Temmuz, s.13-16.
- Kostava, D. (1994) "Rusya'nın Kafkasya Politikası", Çveneburi, Sayı:8-9, Mart-Haziran, s.3-6.
- Lakoba, S. (1995) Abkhazia is Abkhazia", Central Asian Survey, 14(1), s.97-105.
- Mamuli (1997a) "Üçlü İttifak ve Moskova", Sayı:2, Nisan, s.2-6
- Mamuli (1997b) "Yeni Bir Savaş Felaket Olur", Sayı:4, Ekim-Aralık, s.20-21.
- Mufti (Habloka) S. (1998) "İmparatorlukların Kafkasya Rekabeti", Kafkasya Yazarları, Yıl:1, Sayı:4, Yaz, s.18-22.
- Overreem, P. (1995) Report of a (UNPO) Coordinated Human Rights Mission to Abkhazia and Georgia", Central Asian Survey, 14(1), s.127-154.
- Ozbay, O.(1998) "Dünden Bugüne Abhazya", Global Rapor, Yıl:1, Sayı:2, Temmuz, s.30-34.
- Radikal (1997a) "??", 5 Temmuz
- Radikal (1997b) "??", 12 Temmuz
- Sabah (1997) "Gürcüstan'a Türk Askeri", 2 Mayıs
- Tsereteli, I. (1996) "Seeking Stability Under Shevardnadze", Transition, 26 July, s.42-45
- Uludağ, M.B. (1998) "Gürcüstan Dışındaki Gürcüler", Çveneburi, Sayı:27, Ocak-Mart, S.33.
- Vasilyeva, O. T. Muzayev (1998) "Kuzey Kafkasya'da Milliyetçilik ve Ayrılıkçılık", Kafkasya Yazarları, Yıl:1, Sayı:4, s.13-17.
- Yeni Yüzyıl (1997) "??", 16 Temmuz

Gürcü İşadamı Sn. İsmet Acar ile Söyleşi

Gürcüstan Önümüzdeki Dönemlerde Büyük Bir Pazar Olacaktır

Osman Nuri MERCAN

Çevreberi: Başarılı olmuş bir Gürcü işadamı olarak bize kısa bir özgeçmişinizi anlatırmısınız?

İ. Acar: Artvin ilinin Borçka ilçesinin eski Gürcü ismi Klaskur olan Aralık köyünde doğdum. Orta ve lise öğrenimimi Artvin'de yaptım ve sonra İstanbul'da İşik Mühendislik Yüksek Okulu'na devam ederken o zamanki anarşik ortam nedeniyle üçüncü sınıftan ayrılmak zorunda kaldım. 1965 yılında YSE Birinci Bölge Müdürlüğü'nde işçi statüsünde işe başladım. Bu müessesede sendikal faaliyetlere katıldım. Daha sonra Ankara'da Yol İş Federasyonu'nda YSE İş Sendikası'nın genel başkanlığı, Yol İş Federasyonu'nun genel sekreterliği, Türk-İş'te yönetim kurulu üyeliğinde bulundum.

Çevreberi: Hangi yıllarda idi bunlar?

İ. Acar: 1967-1980 yılları arasında, 12 Eylül'ün getirdiği şartlarda sendikacılık yapılmayacağını anladım ve Yol İş Federasyonu'ndaki genel sekreterlik görevimden ayrıldım ve iş hayatına atıldım. Geçen on sekiz yıllık iş hayatımda ana branş olarak inşaatçılık işinde yap sat sistemi içinde bu güne geldik. Yap sat işi dışında şirketler grubumuz içinde değişik alanlarda faaliyet gösteren dokuz şirketimiz bulunmaktadır. Bunlar otomotiv sanayi, benzin istasyonları işletmeciliği, eğitim vs. inşaat işi dışındaki uğraşlarımızdan birkaç tanesidir.

Çevreberi: Sizi iş hayatında başarıya ulaştıran nedir?

İ. Acar: İş hayatına atıldıktan sonra belirli ilke prensipler belirledim. Bunların başında çalıştığım insanların maaşını ayın birinde ödemek, imza attığımız çek ve senedi gününde ödemek idi. Bunu yapamadığımız takdirde iş başından bırakacağıma karar vermiştim. Geçen süre içinde bu prensip ve ilkeme başarıyla sadık kaldım. Ayrıca iş hayatımda ah almamayı kendime prensip edindim. Bu bağlamda, hiç bir şekilde devlet işi yapmamayı, bankaların kapısından geçmemeyi ve bankalardan kredi almamayı ilke kabul ettim ve bu ilkeme hep sadık kaldım. Bugüne kadar hiç bir banka, finansal kurum veya şahıstan kredi almadım ve hiç bir

kamu ihalesine katılmadım. NATO'dan ihale alma belgem olmasına rağmen, bütün ihalelere davet edilimeme rağmen teşekkür ederek cevapladım ve katılmadım. Varolan kamu ihale sistemini tasvip etmediğimden ve almadan verme sistemini kabul etmediğim için ihalelere katılmıyorum. Dolayısıyla belki olmam gerektiği kadar büyümедim fakat geçen on sekiz yılda vardığım noktadan mutlu olduğumu söyleyebilirim. Bütün verdiğim kararların süreç içinde doğru olduğunu düşünüyorum ve bundan sonraki iş yaşamımı da koyduğum iş prensipleri çerçevesinde yürüteceğimi kararlaştırdım. Benden sonra çocukların iş başına geçince prensiplerime uyup uymayacaklarını kendilerinin karar vereceğini düşünüyorum.

Çevreberi: Büyük yatırımlarımızla ilgili stratejik kararlar alınırken sadece siz kendiniz mi karar veriyorsunuz yoksa icra komitesi-karar alma grubu gibi bir örgütlenmeniz var mı?

İ. Acar: Tabii kuruluşumuzun ilk yıllarında tüm kararların tarafımdan alındığı ve uyguladığını söylesem yanlış olmaz. Fakat bunda dahi ben karar verirken kesinlikle konusunda uzman olmuş kişilerin görüşünü almışım. Ayrıca iş hayatımda belirli bir süre sonra kurumlaşmanın gerekliliğini gördüm. Biz bir aile şirketler grubuyuz ve karar alınacak konuda yetkili uzmanlardan görüş aldıktan sonra aile bireyleri bu görüş ışığında kararı görüşür ve sonuca ulaşırlar. Söylenbilir ki görüşünste ben karar veriyor gözükmememe rağmen bütün bu safhalardan geçerek karar alınmaktadır. Bugün vardığımız nokta ise bütün işleri profesyonellere bırakmak suretiyle ben kendimi daha çok denetleme görevi yaptığımı söyleyebilirim. Artık yaşamın orta yaş üstüne çıkışı nedeniyle kendimi insan ilişkilerine, sosyal aktivitelere ayırıyorum. Mesaimin yüzde yetmişbeşi iş dışında ki ilişkilerde harcanmaktadır. Sanki bir siyasetçi gibi hastasından postasından işsizinden evlenene kadar bir yardımlaşma içinde buluyorum kendimi.

Çevreberi: Bu bağlamda size bir sorum olacaktır. Genelde başarıya ulaşmış iş adamlarında iş

dışındaki sosyal ilişkilere ayrılan zaman yüzde beş - on gibi az olmasına karşın sizde bu çok yükseklerde. Bu bir yerde sizin organizasyonunuzu tamamlayıp yönetimi daha çok profesyonellere devrettiğinizi mi gösteriyor.?

İ. Acar: Belki de bu yapılan ve yetinme koşullarında kaynaklanan bir olgu diye düşünüyorum. Çünkü ekonomik olarak güçlendikçe halktan kopmadan acaba daha nasıl mütevazi ve mutlu olabileceğimizin çabası ve gayretli içinde kendimi görüyorum. Çünkü ben genel anlamda kapının önünde duranla görüşmeyi telefon edenle mümkün olduğu kadar konuşmayı kendime prensip edindim. Tabii az da olsa bunu başaramadığım zamanlar oluyor. Sendikal yaşamımdan da kaynaklanan toplumsal ilişkilere yakın biri olarak ve köyde büyümüş fakir bir aile çocuğu olup okuyarak İstanbul'da iş hayatına atılmam ve bunun getirdiği değişik zorluklar ve sorunlar beni halktan kopmamaya, onlarla çok yakın ilişkide olmaya itti. Zaman zaman bu bikişik derecesine varıyorsa da ben halk ile iç içe olmaktan çok mutluyum.

çveneburi: İş yaşamınızda değişik sorunlarla karşılaşılıyorsunuz. Bizim bildiğimiz ve basına yazmışsınız nedeni ile herkesin bildiği büyük sorun yaşadınız. Sarıyer'deki Uyum Villaları inşaatı ve Beykoz sirtlarındaki Acarkent orman içi villa inşaatı. Bunların dışında da bizim bilmediğimiz kamoyuna yazılmayan sorunlar yaşamışsınız. Bu tür sorunlar gerçekten var mı yoksa yapay olarak mı yaratılıyor.?

İ. Acar: Ekonomik koşulların dengesiz oluşu nedeniyle sizin iradentiz dışında da olsa etkilenmemeniz mümkün değildir. Dalan döneminde yapılan Uyum Villaları olayında ben kooperatifin ilan ettiği işi kat karşılığı ve bir kısmında özel olarak yapıyordum. Boğaz öngörümünde yüzde altı yapılaşma ile ilgili çıkan yasanın Anayasa Mahkemesi'nce iptal edilmesi sonucu muvazalı olaylar tartışılmaya başlandı. Kısa özetle diyebilirim ki bu konuda anayasal bir suç işlenmiştir. Anayasa Mahkemesi kararları Resmî Gazete'de yayımlanmadan önce açıklanamaz hükümü olmasına rağmen bu kararlar dört ay önceden açıklanmış ve basında ve kamoyunda gereksiz tartışmalara girilmiştir. Ne acıdır ki bu tartışmaları basında yayımlayanlar sanki o bölgede açıklama sürecine kadar yapılan binaların gayri kanuni olduğunu belirtip mal sahiplerini ve müteahhitlerini suçlayıcı yayımlar yaptılar. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Başkanı N. Sözen döneminde Dalan - Sözen geçimsizliğinin sonucu olarak ruhsatlar iptal edildi. Yüzde yüz haklı olmasına rağmen Danıştay 6. Hukuk Da-

iresi'nin ısrarlı talebi doğrultusunda Danıştay bu kararları aleyhimize sonuçlandırdı. Anayasanın 153. maddesi açıkça ihlal edildi ama sonuçta devletin verdiği ruhsatlar geçersiz sayılarak ordaki binalar ruhsatsız hale getirildi. Yine devlet iptal edilen yasa yerine altı ay içinde yeni yasa çıkarmak zorunda olmasına rağmen on iki yıl geçmesine karşın iptal edilen yasanın yerine yeni bir yasa çıkarılmamıştır. Her dönem iktidar tarafından yasa ele alınmıştır fakat görüşmeler bir türlü sonuçlandırılmamıştır. Bu olay yalnız bizim değil aynı zamanda bu konumda 1400 adet başka villanın da kullanılmaz hale gelmesine neden olmuştur ki bu da bugün yüz milyon doların üstünde bir milli servet kayıptır. Diğer olaya gelince Acarkent orman falan değil tapulu özel mülktür. Bu mülkün statüsü özel orman statüsüdür. Sn. Hasan Ekinci'nin yasaklı olduğu dönemde orman mühendisi olması nedeni ile özel ormanlarda sorumlu bulunması gerektiğinden özel ormanın sahipleri tarafından kendisine ufak bir hisse karşılığı sorumluluk verilmiştir. Daha sonra ANAP döneminde çıkan bir yasa ile özel tapulu mülklerde yapılaşma imkanı doğmuş ve bundan gerekli yasal müsaadeler alınarak 1988'de ruhsatlar alınmış ve bugün inşaatların %80'i tamamlanmıştır. Hasan Ekinci'nin Orman Bakanı olduğu dönemde kendisi daha önce bahsettiğimiz şekilde ormanda ufak hissesi bulunması nedeni ile bu olay istismar edilmiştir. Bu olay Meclis'te gensoru haline getirildi ve red edildi. Özellikle Hürriyet gazetesinde Emin Çölaşan tarafından bu olay günlerce basına taşınmıştır. Emin Çölaşan aleyhine Hasan Ekinci'nin açtığı dava E. Çölaşan aleyhine sonuçlanmış ve E. Çölaşan 200 milyon lira ceza ödemeye mahkûm edilmiştir. Ayrıca bu konuda başkaları tarafından da yazılan yazılar ve iddialar H. Ekinci tarafından mahkûm ettirilmiştir. Bu ikinci inşaat olayında herhangi bir yanlışlık veya kanun dışılık olmadığı herkes tarafından anlaşmıştır. Türkiye'de yasa inşaat yapmak henüz zordur hem de pahalıdır, yasal olmayan inşaatlar ise hem ko-

lay hem de ucuzdur.

çeneburi: Yeni büyük projeleriniz varmı?

İ. Acar: Elimizde şu an 600-700 milyon dolarlık iş potansiyeli mevcuttur. Bunların sonuçlandırılması iki üç yıl süre ister. Ayvalık'ta Cunda adasında, İstanbul'un değişik semtlerinde arsalarımız var. Bunları projelendirerek mesleğimize devam etmemiz söz konusudur. Bu arada Türk eğitimine katkı anlamında da okul işine başlamış bulunuyoruz. Sarıyer'de Özel Acarlar İlköğretim Okulumuz var. Lise bölümü önümüzdeki yıllarda açılacak. Beykoz'un Hüseyinli Köyü'nde aldığımız 200 dönüm arazinin üzerine vakıflaşarak bir üniversite kompleksi kurmak istiyoruz. Bu eğitim işlerimize amaç para kazanmak olmayıp tamamen eğitime katkıda bulunmaktır.

çeneburi: Bu arada Artvin'de de teknik öğretim okulu için para harcadınız.

İ. Acar: Ben doğduğum köyde eski bir okulu, sekiz yıllık modern bir okul haline getirdim. Doğduğum kazada tahsis edilen arazi üzerine bir milyon ikiyüz bin dolar tutarında harcama ile bir okul yapılması için protokol imzaladım. Okul işini ihale ederek beş yüz bin dolarını peşin ödedim. O tarihte inşaatla başladım, fakat okul yerini baraj alanı içine soktular ve okulun yapımını durdurdular. Cumhurbaşkanı'na kadar yaptığım çeşitli başvurular sonuçsuz kaldı. Hatta müteahhidin uğradığı zararları da ben cebimden ödedim. Borçka ilçesinde bu olmayınca, ben bunu İstanbul'da gerçekleştirdim. Şimdi ki Artvin Valisi ve İstanbul'da bulunan Artvinliler Hizmet Vakfı'nın çabalarıyla Nisan 2000 de Artvin'de Eğitim Fakültesi açıldı. Biz vakıf olarak orayı ziyaret edeceğiz. Eğitim Fakültesi'nin hızlı bir şekilde eğitim kurumlarının tamamlanması için elimizden gelen katkıyı yapacağız. Borçka'da meslek lisesi arsası tahsis edilebilse okul yapımını yeniden gerçekleştireceğim.

çeneburi: Duyularımıza göre işyerilerinizde her seviyede Artvinli ve Gürcü eleman çalıştırıyorsunuz. Hiç bunları çalıştırmaktan pişman olduğunuz durumlar oldu mu?

İ. Acar: Bizim devamlı kadroda sekiz yüzün üzerinde işçi çalışmaktadır. Bu sayı iş sezonunda 3500'e çıkmaktadır. Bizde çalışanların %70'ini Artvin ve çevresinden olduğunu söyleyebilirim. Bu şovenistlikte açıklanamaz. Tabii doğal olarak bazı tanıyanlar bize müracaata bulunuyorlar. Bizim açımızdan öncelikli, Hepsi birbirini tanıyor ve böylece diğerlerine mahcup olmak

istemiyorlar. Örnek vermek gerekirse, milyarlarca lira-lık arazi teslim ettiğimiz bir şöfor hasar yaptığında, anahtar üzerine bırakıp gitmekte ve işten ayrılmaktadır. Bu şöfor Artvinli veya Gürcü olduğunda bunu yapma imkanı yok. Çünkü çevre hep aynı çevre olduğu için, yanlış davranışında başka yerde de iş bulamayacaktır. Bu nedenle bu insanlarla çalışmamız çok mutluymuz. Yüzde bir-iki yanlış çıkabilir. Fakat yüzde doksanselik-doksandokuz doğru yaptığımıza inanıyoruz. Biz aile şirketiyiz. Çalışanlarımızı da aileden sayıyoruz. Kazancımızı onlarla bölüşmeyi biliyoruz. Fakat sıkıntılı bir dönemde zam yapamadığımız takdirde çalışanlarımızı bunu anlayışla karşılayabiliyorlar.

çeneburi: Gürcüstan'la ilişkileriniz nasıl?

İ. Acar: Biz köken olarak Gürcü kökenliyiz. Bundan iftihar duyuyoruz. Biz TC vatandaşız ve bundanda iftihar ediyoruz. Gürcüstan'a Sarp Kapısı açıldığında ilk benim arabam girdi. Yoğun ve doyurucu bir seyahat yaptık. Daha sonra işadamları ile birlikte Tbilisi'yi ziyaret ettim. Ben "benim ulaşmadığım yer senin değildir". felsefesinden hareket ederek işlerimin yüzde doksan dokuzunu İstanbul'da gerçekleştireceğim. Yurtdışı hiç bir işim yoktur. Gürcüstan'da ne işler yapabiliriz diye bir çalışma yaptık. Ancak sistemin oturmadığını ve bu nedenle yasalardan çalışmadığını tespit ettik. Yurtdışında iş yapacaksam kesinlikle bu istikrarlı bir Gürcüstan'da olacaktır. Şu aşamada bu henüz erken. Gürcüstan'da tabiki akrabalarımızda var. Gelen gideler oldukça fazla, en kısa sürede tekrar Gürcüstan'a gitmek arzusunudayım. Gürcüstan önümüzdeki dönemlerle büyük bir pazar olacaktır. Kültür düzeyimin yüksek oluşu nedeniyle kalkınma hızının yüksek olacağını düşünüyorum. Gürcülerde bir eksiklik var o da kolektif çalışmayı bilmiyorlar, bireycidirler. Bu bireyciliği ben bir engel olarak düşünüyorum. Hatta iki kişi bir araya gelse biri muhakkak lider olmak istemektedir. Bu genetik yapıdan geliyor herhalde.

çeneburi: Son sorumuz dergimiz hakkında olacak. Dergimizi nasıl değerlendiriyorsunuz?

İ. Acar: Ben sizi kutluyorum. Çünkü bu ekonomik zorluklarla derginin çıkarılmasının sürdürülmesi büyük bir olgu. Bu dergiye gerçekten sahip çıkmak gerektiğini düşünüyorum. O nedenle ben şunu söylemek istiyorum: Derginizi ciddi bulmazsam sağlıklı bulmazsam bu söyleşi için size zaman ayırmazdım. Siz dergiyi çıkarılmaktaki maddi zorluklara katkı olması için elden geldiğince yardımcı olmaya gayret göstermekteyim.

Çeneburi: Teşekkür ederiz.

Gürcü İşadamı Sn. İsmail Hakkı Yılmaz İle Söyleşi

Gürcü Kültürü Sizi Bambaşka Bir Dünyaya Götürüyor

Osman Nuri MERCAN

Çevreberi: Bize biraz kendinizi anlatır mısınız?

İ. H. Yılmaz: Ordu ili Önye ilçesi doğumluyum. Anem ve babam Gürcü olup dedelerim Osmanlı - Rus savaşında (1293 Harbi / 1877-78 yılları) Acara bölgesinden göç etmişlerdir. Üniversite eğitimi nedeniyle İstanbul'a geldim. Sonra şimdiki isim olan LPG (tüp gaz) işine bir Abhaz arkadaşla beraber girdim. Bütün Karadeniz bölgesine hizmet veriyoruz. Son yıllarda oto gaz işine de girdik. Gerek oto gaz dolum istasyonların kuruluşu ve gerekse otolarda oto gaz depolarının ve sistemlerinin yapılışı esas çalışma alanımızdır.

Çevreberi: Gürcüstan'la ticari ilişkileriniz var mıdır?

İ. H. Yılmaz: Henüz ticari bir ilişkiye giremedik. Gürcüstan'ın istikrarlı, liberal, yasaların herkese eşit uygulandığı ve yabancı yatırımcıların teşvik edildiği bir ülke konumuna gelmesi durumunda elbette ki bizde ticari ilişkilere başlayacağız. Biz bir ara Acara Özerk Cumhuriyeti'ne 1500 adet tüp gönderdik. Üç ay sonra paralarını ödeyecektiler, iki yıldan fazla zaman geçti hala beş kuruş alamadık.

Çevreberi: Gürcüstan'ı nasıl görmek istiyorsunuz?

İ. H. Yılmaz: Güney Osetya (Samaçablo) ve Abhazya bölgelerindeki anlaşmazlıkların barışçı yollardan çözümlenerek Gürcüstan'ın birliği ve toprak bütünlüğü sağlanmalıdır. Ayrıca: Acara bölgesi yönetimi ile Tbilisi'deki merkezî yönetim arasındaki kırınglıkların, yanlış anlaşılmalardan giderilmesi gerekir. Bu arada en önemlisi Gürcüstan'ın bütününde hukukun hakim olması ve hukuksal sistemlerin işler hale getirilmesi gerekir. Bankacılık ve finans sistemlerinin uluslararası kabul görmüş normlarda işletilmesi zorunluluktur. Zannedirim

Gürcüstan'daki iş çevreleri de bunu bekliyor uluslararası ilişkilere geçebilmek için.

Gürcüstan tüm dünya ülkeleri ile iyi ilişkiler içinde. Gelir dağılımında büyük adaletsizlikler var. Zengin olan çok zengin, fakat çokta fakir var. Zengin işadamları nedense Türkiye'li iş çevreleri ile fazla ilişkiye girmiyorlar. Onlar daha çok Avrupa ve Amerikalı sermayeyle iş yapmaktadırlar. Bizlerle de ufak tefek iş ilişkileri içinde.

Çevreberi: Gürcüstan bugünkü konumuyla, sizler gibi LPG üretim ve ticareti yapan firmalar için iyi bir pazar olmalı. Sizler iyi bir dağıtım organizasyonu kurarsanız çok iş yapacağınız ve iyi kar marjı ile çalışacağınız inaniyoruz.

İ. H. Yılmaz: Ben orada tam bir liberal ekonomi bekliyorum, en azından Türkiye'deki gibi. Bir olay anlatmak istiyorum size. Ben ve Refaiddin Şahin (Türkiye - Gürcüstan Dostluk ve Dayanışma Vakfı Başkanı) yıllar önce Acara'ya gittik. Bizleri Aslan Abaşidze'yle tanıştırdılar. Benim için de bakın bu kişi tüp gaz işi yapıyor dediler. Ben onlara öneride bulundum; sizlere belirli miktarda boş tüp verelim istediğiniz renkte, biçimde ve üzerinde istediğiniz yazıyı yazalım dedim. Sizler de orada doldurursunuz ve dağıtım organizasyonu kurup dağıtım yaparsınız dedim. Makul karşıldılar fakat bugüne kadar bu gerçekleşmedi.

Ben Gürcüstan'a gaz dolum tesisi kurabilirim. Emniyetli ve uluslararası standartta boş tüp verebilirim, orda dolum yapabiliirim ve dağıtım organizasyonu da kurabilirim. Şu anda orada mevcut markalı - markasız kalitesiz ve tehlikeli tüplerin pazarından çekilmesini sağlayabilirim. Fakat bunun için karşında ciddi kurumların ve hukuksal sistemin olması gerekir. Yani sermaye başkalarının göz koymaması, sermayemin batırılmaması ve malların sağlam kalmasının temini gibi endişelerimin giderilmesi gerekir. Bunu şimdilik göremiyoruz. Bu olduğu takdirde hemen oraya yatırım yapmaya hazırım. Çünkü orada çok potansiyel var ve bi-

zim için iyi bir gelecek var orada. Bizim iş kolunda gerek ısıtma ve aydınlatma da ve gerekse ologaz olayında pazar çok müsait. Ordan gelen bir insan olarak biz fedakarlık yapmaya hazırız ama onların bizim endişeleri giderecek fedakarlıkları yapması gerekir.

Gürcüstan'da yetiştirilmiş çok iyi spor hocaları var. Ben bunların Türkiye'ye getirilip iyi ücretle çalıştırılmasını istiyorum. Bu ara Gürcüstan'dan sporcuların Türkiye'ye getirilmesini ve burada liglerde hatta birinci ligde oynatılmasını istiyorum. Orduspor bu konuda Gürcü genç sporcuları yetiştirip sonra birinci lige satabilir. Bundan hem sporcu hem de kulüp çok para kazanabilir.

çveneburi: Değişik dernek ve vakıflara üyesiniz. Bu arada Batum Çöçmenler Kültür Derneği ile Türkiye - Gürcüstan Dostluk ve Dayanışma Vakfı'na üyesiniz. Çveneburi dergisinin sürekli okursunuz. Bu bağlamda Gürcü Kültürü ile başka ne şekilde ilgileniyorsunuz?

İ. H. Yılmaz: Ben Gürcü kültüründe en çok Gürcü yeme içmeyi seviyorum. Çok sesli Gürcü müziğine hayranım. Folklorunu çok seviyorum, halk oyunlarına bayılıyorum. Birde başka hiçbir yerde görmediğim bir kültür var: Köyde olsun şehirde olsun, evlerinde piyano var ve misafirliğe geldiğinizde size evin sahipleri, çocukları piyano çalıp şarkılar söylüyorlar. Ben bu kültüre hayranım. Bu kültür sizi sanki başka dünyaya götürüyor. Bizim bu güzel Gürcü kültürünü ne yazık ki Türkiye'ye göç ederken getirememişiz. Bizler unutulmuş bu kültürümüzü burada. Ayrıca onlar kadar misafirlerle ve misafirliğe yeterince değer veremiyoruz. Bu anlamda bizler burada asimile oluyoruz.

çveneburi: Bir de sizlerden Çveneburi dergisi hakkındaki görüşlerinizi dinlemek isteriz.

İ. H. Yılmaz: Derginin amaçlarının ne olduğu önemli.

Derginin amacı Gürcü kültürünün tanıtımı ve insanlarımızı ulaştırılmasıdır. Bu açıdan çok iyi bir işlevi yerine getirdiğine inanıyorum. Bu arada Türkiye'de gitlikçe kaybolduğunu gördüğüm Gürcü kültürünün Çveneburilere anlatılmasında ve ortaya çıkarılmasında Çveneburi dergisinin köprü görevi gördüğünü biliyorum. Tabii dergi çıkarmak çok zor bir iş. Bu konudaki zorluklarımızı da biliyoruz. İmkani olan herkesin maddi ve manevi dergiye sahip çıkmasını bekliyoruz.

Çveneburi dergisi sayesinde Türkiye'li gürcülerden çok değerli ve toplumdaki sivrilmiş kişilerin bulunduğunu görüyoruz. Geçenlerde bir yemekte Gürcü olan eski valiler, belediye başkanları ve eski genel kurmay başkanı ile beraber olduk. Bu çok güzel bir olay. Gürcü kültürü içinde yetişmiş insanların çok önemli yerlere geldiğini görmekten kıvançlıyım. Çveneburi dergisi hiçbir zaman başka ideallerin peşinde koşan bir dergi olmamış, aksine kendi kültürümüzü ortaya çıkarıp insanlara aktarmaya devam etmektedir. Hatta Çerkes ve Abhaz kültürü ile ilgili zaman zaman yazılar yayımlanmıştır. Tabii bizler TC vatandaşı olarak bu ülkenin insanlarıyız ama kendi Gürcü kültürümüzü de yaşatmalıyız ve yaşatmalıyız.

Lazların Kültür, Tarih, Edebiyat ve Sanat Dosyası İkinci sayısı çıktı...

Ğvandi Köyü'nün Sosyolojik Yapısı
Çay Üreticilerinin Durumu
Fonoloji ve Morfoloji Bakımından Lazcanın Dialektleri
Kaçkar Dağı ve Fırtına Deresi'nin Doğal Değeri
Alfabe, Lazca Masallar, Şiirler
Lazca Yer Adları

Istanbul Batum Havalisi Kültür ve Dayanışma Derneği Başkanı
Avni Arapoğlu ile Söyleşi

Bizim Amacımız Gürcü Kültürünü Yaşatmaktır

Osman Nuri MERCAN

çveneburi: İstanbul Batum ve Havalisi Kültür ve Dayanışma Derneği başkanlığına seçtiğiniz için sizi kutluyorum. Bize dernek başkanlığına seçilişinizdeki amacı ve yapacağınız çalışmalarını kısaca anlatırsınız.

Arapoğlu: Öncelikle dergimiz Çveneburi'nin şahısına ve derneğimize gösterdiği yakın ilgi için teşekkür ediyorum. Bizim dernek olarak amacımız kültürümüzü yaşatmaktır. Dünyanın en eski milletlerinden biri olan Gürcü milletinin Türkiye'de yaşayanlarındandır. Değişik dini ve tarihi nedenlerden dolayı bu ülkeye yerleşmişiz ve T.C. vatandaşı olmaktan da çok gurur duyuyoruz. Diyebilirim ki Türkiye'yi Türkiye'de ki Gürcüler kadar kimse sevmeyiz. Türkiye'de yaşayan hiçbir Gürcü, Türkiye'ye ihanet etmemiş, hatta düşünmemiştir bile bunu. Gerek Balkan Savaşı, Birinci Dünya Savaşı ve gerekse Kurtuluş savaşında yüzbinlerce Gürcü savaşlara katılmış, onbinlercesi bu vatan uğruna şehit düşmüştür, bir o kadar da gazi olmuştur.

Böyle yüksek tarihi ve kültürel değerlere sahip Gürcü milletinin torunları olarak bize bırakılan kültürümüzü yaşatmak istiyoruz. Bu bağlamda dilimizi, ana-nelerimizi, folklorumuzu ve diğer kültürel değerlerimizi muhafaza etmek istiyoruz.

çveneburi: Bu amaca ulaşmak için neler yapacaksınız dernek adına?

Arapoğlu: Öncelikle derneğin bina problemini çözmek istiyorum. Bunun için değişik kuruluşlarla uzun vadeli kiralama veya tahsis yöntemiyle bahçe içinde 2-3 katlı bir bina bulmak için görüşmeler halindeyiz. Görüşmelerden sonuç alamazsak aynı türde bir binayı satın alacağız dernek adına.

Bina sorununu çözdükten sonra burada Gürcü yemeklerinin yendiği bir lokanta, kütüphane, Gürcü dili öğretme merkezi, folklor öğretme merkezi ile folklor oynama salonu, oturma salonları gibi sosyal ve kültürel aktivitelerin yapıldığı birimler oluşturacağız.

Dernek başkanı Avni Arapoğlu

çveneburi: Derneğinizin şu an ne kadar üyesi var?

Arapoğlu: Şu an 1.500 üyesi var. Biz bina sorununu çözdükten sonra hızlı şekilde üye kaydında başlayacağız. Daha doğrusu insanların kendiliğinden gelip üye olacaklarını düşünüyoruz. Çünkü Türkiye'de yaşayan 4 milyon üzerinde Gürcü'nün yarım milyonu yurtiçi göçlerle İstanbul'a yerleşmiştir. Bu yarım milyon insan en az yüzbin aile eder ve biz bu yüzbin ailenin en az onbininin gelecek yıllarda derneğimize üye olacağını düşünüyoruz.

çveneburi: Derneğin diğer sekiz yönetim kurulu üyesi ile çalışmalarınızda ki uyum nasıl?

Arapoğlu: Diğer sekiz arkadaş da hepsi birer cevher, kendi konularında uzmanlaşmış, bu kültüre geçmişinden hep sahip çıkmış ve gelecekte de yüksek katkıları olabilecek arkadaşlar. Bu nedenle yönetim kurulu olarak üstlendiğimiz bu zorlu görevi kolaylıkla aşacağımızı düşünüyorum.

çveneburi: Bize biraz kısa özgeçmişinizden bahsedermisiniz?

Arapoğlu: Ben, Sakarya'nın Sapanca ilçesinin Mahmudiye köyünde 1945 yılında doğdum. Dedeleğim,

1293 Harbin'den (1877-1878) sonra o zamanki Rusya yönetiminde olan Gürcüstan'ın bir köyü konumundaki Maradit'len dini nedenlerle göç etmişler ve şimdiki köye yerleşmişlerdir. Sülelem Arapoğlu'na ait 1250 yılına kadar geriye giderek bir soyacağı çıkarmış bulunuyorum. Sülelemin bir kısmı Gürcüstan'ın Acara bölgesinde bulunmakta, bir kısmı Artvin Maradit'le ve büyük bir kısmı da Sakarya, Kocaeli ve İstanbul'da yaşamaktadırlar.

Köyümüzden gerçek askeri, emniyet, eğitim, politik alanlarda ve gerekse özel sektörde çok değerli insanlar yetişmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nda vezirlik, valilik gibi üst görevlerde bulunmuş insanlarımız vardır ki bunlardan biri de Hasan Fehmi Paşa'dır.

Ben ticaretle uğraşıyorum, üçü kız dört çocuk sahibiyim. Gürcüce'yi iyi konuşuyorum ama okuma yazmam yok. Gürcüstan'a defalarca gerek gezmek için ve gerekse ticari nedenlerle gittim. Yanımda Gürcüstan'dan getirdiğim insanlar çalışmışlardır uzun zaman

ve ben onları yanımda çalıştırmaktan hep gurur duyduğumumdur.

Çveneburi: Çveneburi dergisi hakkında ne düşünüyorsunuz?

Arapoğlu: Çveneburi dergisi bizim sesimiz. Türkiye'de yaşayan Gürcülerin kendilerini tanımlamak için kullandığı "çveneburi" sözcüğünü yaşattığı ve çağırıştırdığı için ayrıca minnettarım.

Dergi'ye demegimiz olarak sahip çıkmış bulunuyoruz. Daha çok okura ulaşmasını sağlayacağız ve sesimizin daha fazla duyulmasını sağlayacak Çveneburi dergisi. Gerek demek olarak gerekse şahsım olarak Çveneburi dergisini destekliyoruz ve her türlü sorununun çözmek bizim boynumuzun borcu artık.

Çveneburi: Teşekkür ederiz.

Arapoğlu: Ben de teşekkür ederim.

Kültürel Değerlere Saygı Üzerine

Sevgül IŞIK

Benim düşünceme göre gençlerin hangi kültür değerleriyle yetişmiş olursa olsun kendi öz kültürüne yeterince sahip çıkmadıklarını düşünüyorum. Öz değerlere sahip çıkmayan bir toplumun hiç yetişmemiş bir ağaca benzediğini düşünüyorum. Aslında bu galiba günümüz teknolojik ve yaşam standartlarının düşük olmasından kaynaklanıyor, çünkü yaşam standartları iyi olmayan topluluklarda kültürel hiçbir gelişmenin yeterli olmayacağını biliyoruz. Fakat bu koşulların normal olduğu toplumlarda ise her değere sahip çıkılıp yaşatıldığını düşünüyorum. Demek ki hayat standartları düşük bir toplum da geçmişteki kültürel değerlerin de bugün yaşatıldığı görülüyor. Burada insanların değil de biraz da bir takım gelişmelerin insan ihtiyaçlarını artırdığını ve bir tek düşüncenin insan beyninde oluştuğu gayet açık; yaşamak için çalışmak yani bir takım maddi ihtiyaçların karşılanması.... Ama ne olursa olsun değerlerimize sahip çıkıp yaşatmalı ve hangi toplumdaki gelirsek gelim kendi kültürümüzden gurur duymalı ve değerlere sahip çıkmalıyız. Sözlerimi şu şiirimle bitirmek istiyorum

ÖZLEM

Uzaklarda bir yer var
Belki de uzak değil
Ama benim özümü taşıyan
Fakat çok yakın değil
Gütmek isteyip gidemediğim
Bir hayal değil
Evet burası Gürcüstan
Benim merak ettiğim geçmişim
Bir gün geleceğim yanına
Çok uzak değil
Bu bir özelem, bir yakarış değil
Seni bir gün göreceğim
Bir anlık değil
Uzatsam elimi başaracağım
Bu bir rüya değil

Hasan Fehmi Paşa (1836-1910)

Kemal TURAN

Hasan Fehmi Paşa, Batumi'nin Muradiye Kasabası'nda Gürcü bir ailenin çocuğu olarak doğmuş, yaşınının bir kısmını ise Sapanca'nın Mahmudiye Köyü'nde geçirmiştir. Mahmudiye Köyü, 1877-78 (1293) Osmanlı-Rus Savaşı sonucu yerlerinden zorla dini nedenlerle koparılan Gürcülerin yerleştiği bir yerdir. Buradan da eğitimi tamamlamak üzere ayrılarak İstanbul'a yerleşmiştir. Hasan Fehmi Paşa çocukluğunu geçirdiği ve halkın tümünün Gürcü olduğu Mahmudiye Köyü'nü, Nazırlığı döneminde de unutmamış, bugün Sakarya'nın en güzel tarihi eseri olan Mahmudiye Camii ile yanında ilkokul olarak kullanılan eserleri hatıra olarak yaptırmıştır. İlk açılan Millet Meclisi'nde Reisi'lik etmiş. Nazırlık'ta bulunmuş, ilmi hizmetleri ile de tanınmış değerli vezirlerdendir.

Ahmet Ağa'nın torunu ve Hacıoğlu Şerif Molla'nın oğludur. Gençliğinde İstanbul'a gelerek hususi hocalardan Arapça, Fransızca ve hukuk dersleri almıştır. 1858'de Babiali Tercüme Odası'na girmiş, sonra mahkemelerde memur ve aza olmuş, Takvimi Ticaret ve Cezde-i Havadis gazetelerinde yazmıştır. 1868'de Ticaret

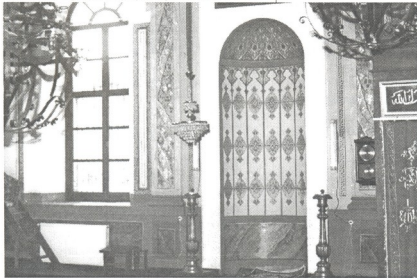
Reisi olmuş ve Mahmut Nedim Paşa'nın sadrazamlığında azledilerek avukatlık yapmıştır. 1877 Osmanlı Meclisi'ne İstanbul'dan Milletvekili seçildi ve sonra Meclis Reisi oldu. 1878'de Nafia Veziri sonra Hazine Hassa Nazırı ve Vezir oldu. O sırada Hukuk Mektebi'nde (Ticaret Hukuku) ile (Devletler Hukuku) okuttu.

(Telhisi Hukuku Düvel) adlı kitabı o zaman yazılmıştır ki Padişaha jurnal edilen bu kitap toplatılarak Hasan Fehmi Paşa böyle zararlı kitap yazmasından dolayı takdir edilmiştir. 1881'de Adliye Nazırı, 1889'da Rüşumat Emiri oldu. Ondan sonra Aydın ve Selanik valiliklerinde bulundu. Tekrar Rüşumat Eminliğine ve Divanı Muhasebat Reisliğine getirilmiş, fevkaide elçi sıfatı ile

Hasan Fehmi Paşa

Londra'ya gitmiş, Yunan Sulh Muahedesi için ikinci murahhaslıkta bulunmuştu. 1908 İnkılabından sonra (İhtiyar Jön Türk) diye anılan bu zat, Adliye Nazırlığı'nda, Şerayı Devlet Reisliği'nde bulundu ve Ayan Azalığı'na da tayin edildi. Gürcü kimliğini hiçbir zaman unutmayan Hasan Fehmi Paşa, Osmanlı'nın ve özellikle ikinci Abdülhamit devrinin temiz kalmış adamlarındandır. İstanbul Batum Gürcü Derneği başkanı Avni Arapoğlu, Hasan Fehmi Paşa'nın akrabasıdır.

Hasan Fehmi Paşa'nın yaptırdığı Mahmudiye Camisi'nin içi.

Acara Hakkındaki Osmanlı Defterleri

Nodar ŞENGEĠĠA

XVI. - XVIII. yy. Acara tarihi hakkında bir çok ilgi çekici kaynak bulunmaktadır ve Osmanlı defterleri de bunlardan bazılarıdır. Bu defterlerin okunması, köylerin ve özel isimlerin okunması oldukça zor bir sanattır. Buna rağmen belli bir bölümünü okuyabiliyoruz.

Türkiye'nin değişik arşivlerinde korunan Acara hakkındaki Osmanlı defterleri bugüne kadar bizim için ulaşılabilir idi. Bugün ise, Osmanlı hükümetinin Acara hakkında oluşturduğu hemen hemen tüm defterler elimizdedir. Hepsini incelenmiştir ve bilimsel kimlik kazandırmaya çalışıyoruz. Bunun yanında Acara tarihi ile ilgili varolan birçok farklı özellikte belge de elimizdedir. Fermanlar, beratlar, hükümler vb. Bunların incelenmesi bir çok ilginç konuya ışık tutacaktır.

Biz ilk etapta, direkt Acara tarihi ile ilgili konuları kapsayan uzun ve kısa defterleri ele alıp tanımlamaya başlayalım. Bu defterlerin çoğu Ankara Tapu ve Kadastro arşivinde, bir kısmı ise İstanbul'da Başbakanlık Arşivi'nde korunmaktadır.

Türkiye arşivlerinde korunan tüm defterlere ulaşabiliyoruz. Aşağıda, kısaca; her defterin tanımlanmasına ve içeriğine değineceğiz. Bu defterler Acara'nın sosyal-ekonomik durumu hakkında birçok konuyla ilgili bilgi edinebilmek için mükemmel bir kaynaktır.

Osmanlılar Acara'yı işgal eder etmez kendi idari sistemlerini uygulamaya başladılar. Yerel yönetimleri idari ve bölgesel olarak böldüler. Ülkeye Osmanlı toprak mülkiyet sistemi hakim olmaya başlamıştı. Osmanlı vergileri ve vergi sistemleri yerleşiyordu. Ülkenin yöneticim kadrolarına Acara'lı müslümanlığı seçen önde gelen beyler ve beylerbeyleri getiriliyordu. Elimizde bulunan defterler ülkedeki Osmanlı hakimiyet şekilleri hakkındaki mükemmel kaynaklardan bazılarıdır.

Ankara Tapu ve Kadastro Arşivinde birçok ilginç defter bulunmaktadır. Örneğin: "Batum Lıvası Uzun Defteri", "Batum Lıvası Kısa Defteri", Yukarı ve Aşağı Acara Uzun Defteri", "Acara Lıvası Kısa Defteri". Ayrıca İstanbul'da Başbakanlık Arşivi'nde 1031 numara ile korunan "Batum Lıvası Kısa Defteri" de elimizdedir.

Aşağıda her biri hakkında ayrı ayrı bilgi vereceğiz.

"Batum Lıvası Geniş Defteri" 88 yapraklı oluşmaktadır. Kodu 122'dir. Kodu yoktur, tuğrası da yoktur. Ölçüleri şöyledir: 42x14 cm. Defterin başında defterdeki tek tarihinde bulunduğu uzun bir yazı vardır. 1116 yılı / 28.4.1607 16.04.1608 Defterde Batum Lıvası'nda nahiyeler sayılmaktadır. İsimleri şunlardır: Atina, Arhova (diğer adı Lazı), Hemsine, Yahaboy, İlk sayfa içindekiler bulunmaktadır.

Atina nahiyesindeki köy sayısı yetmiştir. Yetmiş sayısında ki sıfır, kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Arhova nahiyesindeki 83 köyden söz edilmektedir. Hemsine nahiyesinde ise 32 köy bulunmaktadır. Defterde Osmanlı vergilerinin çeşitli türleri sayılmaktadır. Köyün geliri gösterilmektedir. Burada hangi toprak parçasının kime ait olduğundan söz edilmektedir. Kimse yaşamadığı boş köyler de bulunmaktadır. Arhovi nahiyesinden de söz edilmektedir. Onun diğer adı Lazıdır. Bazı köylerde Söziyo'ya bağlıdır. Yahaboy nahiyesi defterin seksenbeşinci sayfasından başlamaktadır. Oldukça küçük bir nahiyedir. Yükümlü oldukları vergilerle birlikte köylerin isimleri sayılmaktadır. Defter oldukça küçüktür. Ama ülkenin durumunu tam olarak yansıtmaktadır. Yukarı Acara defterinden farklı olarak fihristinde köylerin gelirlerine de işaret edilmektedir. Bu defterde her köy anlatılmıştır. Erkek isimleri toprak sahiplerinin isimleri sayılmıştır. Gelirler ve vergi türleri hesaplanmıştır.

Batum Lıvası Geniş Defteri XVI - XIII. yy. Batum Lıvası tarihi ile ilgili mükemmel bir kaynaktır. Bu defterde bir çok konuya yer verilmiştir . Batum ve Acara tarihini incelemek için önemli birçok bilgiler vermektedir. Bu kaynaktan Acara'nın sosyal-ekonomik, tarihi, coğrafik, topografik, onomastik ve diğer konularla ilgili özelliklerini öğrenebiliriz. Bu defterlerin verileriyle birlikte Osmanlı hakimiyetinin tam resmini gösteren önemli kaynaklardan biridir. Yukarı ve Aşağı Acara geniş defteri (kod: 197) de elimizdedir. Bu defterin aynı İstanbul'da Başbakanlık Arşivi'nde bulunmaktadır. Kod 558 ölçü 42x13 cm. her iki defterde de II. Sultan

Selim'in tuğrası vardır. Defter 1566-1574 yıllarında oluşturulmuştur. Kesin tarih defterde yazmamaktadır. Her iki defterdede Yukarı ve Aşağı Acara bölünmüştür. Yukarı Acara'daki köy sayısı 57, aşağı Acara'daki ise 35 dir. Osmanlıların Gürcü vilayetlerine yaptığı sistematik baskılar bu dönemde oluyordu. Bu defter adı geçen yöreye ilgili bir çok konuyu dikkate almak açısından en iyilerden biridir. Adı geçen defterler geniş defterlere göre oluşturulmuştur. Defter Acara tarihiyle ilgili bir çok konuyu dikkate almak açısından kapsamlı olaraklardır. Ancak verileri açısından çok değerli bir kaynaktır. Yukarı ve Aşağı Acara'da yaşayan nüfusun tümü ve buna dayanarak belirlenen vergilerin tamamı defterde kayıtlıdır. Köyler vergileri ve hane sayılarıyla sayılmaktadır. Her hanein adı yazılır. Sonunda her köyün hane sayısı, vergi türü ve miktarı toplanmıştır. Yukarı ve Aşağı Acara'nın ekonomik ve politik durumundan böylesine kapsamlı bir şekilde söz eden bir kaynak bugüne dek elimizde yoktur. Yukarı Acara'nın ilk köyü Rabatis Tsihe (Rabatı Kalesi)'dir. Bu köyün diğer adı Subani'dir. Reduban Köyü'ne yakındır. Bu köyün hane sayısı 15, geliri 10.500 akçedir. Köy her tür Osmanli vergisini ödemektedir. Bir sonraki köyün ödeyeceği vergi 14.000 akçedir. Üçüncü köyde ise 14 hane vardı. Bu köy de vergilerini öteki köylerin ödediği şartlarla ödüyordu. Dördüncü köyün hane sayısı 15 idi. Bu köyde Hristiyanlara uygulanan vergilerde vardı. Ama temelde yine de Osmanli vergileri vardı. Beşinci köy Tzablovana'ydı. 9 hane yaşıyordu. Köyün geliri 17.000 akçeydi. Bu köy 17 tür Osmanli vergisi ödüyordu. Bu köy evize de vergi ödüyordu. Altıncı köy 8 hane oluşuyordu

Sonraki köy 5 haneydi. Sekizinci köyde ise 5 hane vardı. 9. köyde 7 hane vardı. Sonraki köyde 8-10 hane vardı. Sonraki köyler 22 den 32'ye kadar boş idi. Yine de tüm köyler Osmanli vergileriyle yükümlüydü. Ödenecek vergi miktarı farklıydı. 30. köyün hane sayısı 37 idi. Bu köyde özel mülkiyete ait topraklar vardı. 9.000 akçe vergi ödüyordu. Bazı topraklar özel şahıslara verilmişti. Onlar da vergilendiriliyordu. 33'üncü köyün adı Görcomi'dir. 32 haneden oluşmaktadır. Oldukça zengin bir köy olduğu görünmektedir. Osmanli devletinin var olan her tür vergi burayada uygulanıyordu. Ödediği vergi 2.999 akçeydi. Böylesi büyük köyler Yukarı Acara'da yeterince vardır. Hemen hemen tüm köylerde Osmanli vergilerini ödemektedirler. 34. köy sadece 6 haneden oluşmaktadır. Sonraki köylerin de hane sayısı bu köy gibi azdır. 38. köy boşdur. Vergi bu köye de uygulanmaktadır. Ama vergi türleri ayrı ayrı sayılmıştır. 39. köyden 45. köye kadar olan köylerde yaşayan vardır. Her bir köyde hane sayısı 6 ila 20 arasındadır. Hepsi Osmanli vergilerini ödüyorlar ve yükümlülüklerini yerine

ne getiriyorlardı. 46. ve 47. köyler her tür Osmanli vergilerini ödüyorlar ve yükümlülüklerini yerine getiriyorlardı. Çünkü bu köylerde belli bir miktar nüfus vardı. 48. köyden 60. köye kadar olan tüm köyler boştu. Ama her köyün belli bir miktar vergi yükümlülüğü vardı.

Adı geçen defterlere göre Yukarı Acara'da 60 köy bulunmaktadı. Bunların önemli bir kısmı boştu. Deftere göre açıkça görülebilen ki nüfus kitle halinde Müslümanlaşmıştır. Hıristiyan olup da bazı imtiyazlardan yararlanmak çok enderdir. Şunu da belirtmek gerekir ki, boş köylere genel bir vergi uygulanmaktadır, ayrı ayrı vergi türleri uygulanmamaktadır. Bazı köylerde notlar var ve bu notlara göre, belli şartları yerine getirenlere devlet boş olan toprakları veriyordu. Vergilerin genelde aynı türden olduğu söyleyebiliriz. Ancak köylerde yetişen ürünlerin türüne göre vergi uygulanıyordu.

Şimdi Aşağı Acara'daki duruma bir göz atalım. Aşağı Acara'daki 39 köyden 11'i boş idi. Bu köyler de belli bir miktar vergi ile yükümlüydü. Ancak Osmanlıların uyguladığı vergi miktarları yazılmamıştır. Aşağı Acara'nın köyü Maranisi'dir. Anbatsiria köyüne yakındır. Oldukça büyük bir köydür. 26 hane yaşamaktadır ve her tür Osmanli vergisini ödemekle yükümlüdür. Tamamı 18 türdür. Ödediği genel vergiler 30.000 akçedir. Bir sonraki köyün durumu da aynıdır. Köyün adı Dandala'dır. 13 hane yaşamaktadır. Bu köyde özel şahıslara hediye edilen topraklar vardır. Bunlar özel bir takım vergilerde ödemektedirler. Bu köy de her köyün ödemekle yükümlü genel vergileri ödemektedir. Ödemesi gereken vergi miktarı 10.000 akçedir. Bunun dışında bu köy de Aşağı Acara'nın her hanesinin yükümlü olduğu her türlü Osmanli vergilerini ödemekle yükümlüdür. Bu köyde 18 tür vergi uygulanmaktadır. Bunun dışında köy, bahçe ve üzüm bağları için belli miktar vergi de ödemektedir. Bu köyedeki bahçe ve üzüm bağları İvane Bey adında birine aittir. Kendisine Sabluri de denmektedir. Toprağın bir bölümü de Süleyman adında birine aittir. Bu toprak kendisine şeriat rızasıyla verilmiştir. Kendisi bu toprakları adlıbane bir şekilde ayrırmıştır. Bir sonraki köy Aho'dur. Diğerlerine kıyasla daha küçüktür. 8 hane yaşamaktadır. Her tür Osmanli vergisini ödemektedir. Ödediği vergi toplam 7930 akçedir. Hiçbir ayrıcalığı yoktur.

Beşinci köy Sah Musus'tur. Toplam 4 hane yaşamaktadır. Dördü de her tür Osmanli vergisini ödemektedir. Genel vergi olarak 2770 akçe ödemektedir. Hiçbir ayrıcalığı yoktur. Kalan köylerden de bunlarda olduğu gibi basmakalıp bir şekilde söz edilmektedir. Bir sonraki köy olan Kandavri'de de sadece 4 hane yaşamaktadır. Genel vergi olarak 7490 akçe ödemektedir. Bu köyde ayrıcalıksız her türlü Osmanli vergisini ve borcunu ödemektedir. 16 tür Osmanli vergisini öde-

mekle yükümlüdür. Sonraki köylerde de hane sayısı oldukça azalır, 4 ile 11 hane arasındır. Her bir hane Osmanlılara karşı olan sorumluluklarını yerine getirmekle yükümlüdürler. Hiç bir ayrıcalıkları yoktur.

Görülüyor ki, Osmanlılar Yukarı ve Aşağı Acara'yı Osmanlılaştırmayı ve kendi sosyal ekonomik sistemlerini yerleştirmeyi uzun zaman önce başarmışlardı. Halk tamamen Müslümanlaştırılmıştır. İstisnalar çok azdır. 17.-18. ve 21.-22. köyler de boştur. Onlar sadece belirli vergileri ödemekle yükümlüdürler. Ama ödeyemeyen kimse yoktur. Bu vergileri kimin ödeyeceği görülmektedir. Bunu ödeyecek köylü ise yoktur.

Defterin 35'inci sayfasına Şavşat'a ait köyler eklenmiştir. Özellikle dina köyünden sözedilmektedir. Dina köyü Şavşat'a bağlıdır ve geliri 6000 akçedir. Bu eke göre Zalim adında biri mutluk kapısına bir arz göndermiştir. Arzda, Acara Mirmirani olan Mustafa Paşa'nın Aşağı Acara nahiyeye ve sancaklarından 20.000 akçe gelir elde ettiği yazmaktadır. Diğer bir köy adı Dukla'dır ve Şavşat nahiyesinde 6.000 akçe gelir vermektedir Turusi ve Dire köyleri Gürcüstan'dan ayrılmışlardır. Onlar şimdiden sonra Erzurum'da bulunan camii şerif ve diğer özel mülkiyet şartlarına göre tanımmamaktadır. Buraları Livana'dan ayrılmıştır ve gelirleri hesaplanmıştır. Bu yerler yurtluk ve ocaklık kurallarına göre Acara Sancağı'nda bulunmaktadır. O, Abdullah Paşa'nın oğlu Acara Sancağı hazinesi sahibi Yusuf Velid Sefer Bey'e bizim beraatımıza göre hediye edilmiştir. Buna karşılığa kimsenin yetkisi yoktur. İcmal defterine göre Acara Hükümeti aracılığıyla bu köyler Mustafa Paşa'ya hediye edilmiştir. Bu köylerde yaşayanları askerlik görevinden muaf tutuyorlardı. Çünkü bu yerler Lala Mustafa Paşa'nın mülkiyeti olarak ilan edilmiştir. Ermenistan icmal defterine göre de buraları ona hediye edilmiştir. Bu Çıldır icmal defterinde de kayıtlıdır. Son dönemlerde biliniyor ki Lala Mustafa Paşa'ya Samtsh'e de topraklar hediye edilmiştir. Bu toprakları kendi feth etmiştir. Onun yaptığı savaştan sonra tüm topraklar ona verildi. Bazı topraklar ise ona vakif olarak verildi;

1- Osmanlılarda din adamlarına verilen menkul ve gayri menkul hediyeler:

Aşağı Acara'nın bazı köyleri Lala Mustafa Paşa'nın mülkiyetine geçiyordu. Lala Mustafa Paşa'nın sahip olduğu topraklar öylesine büyüktü ki hakimiyet kapsamına Şavşat'da giriyordu. Yukarı ve Aşağı Acara'da köylerin durumu böyledir. Onlar tamamen Osmanlı vergi sistemine tabi idiler. Lala Mustafa Paşa'nın hakimiyetindeki köylerden sonra yeniden Aşağı Acara bölgesi köylerinin sayımı kaydına geçilmektedir. 25. köyün adı Dilacti'di. Diğer adı Duğra'ydı. Beş

haneden oluşuyordu. 20.000 akçe ödemekle yükümlüdürler 26. köy 4 haneden oluşuyordu. Ödedikleri vergi 4925 akçeydi. Bu köy Yukarı ve Aşağı Acara'nın en küçük köyü idi. 28. köy 25.000 akçe ödiyordu. Bundan sonra 7 köy boş idi. Bu köyler de Osmanlı vergilerini ödemekle yükümlüdürler. Son 35. köyde 9 hane bulunuyordu.

Yukarı ve Aşağı Acara Defteri söz konusu bölge ile ilgili birçok konuya dikkat çekmek açısından mükemmel kaynaklardan biridir. Ankara'da korunan defter de iki not vardır. Yıl 1247 ve Sultan III. Mehmet'in tuğrası vardır 1595-1603. Metin siyah mürekkep ile yazılmıştır. Defterin üzerinde Yukarı Acara yazıldığı ama Aşağı Acara'yı da kapsamaktadır. Defterin ilk iki sayfasını fihrist oluşturmaktadır. Yukarı Acara'nın toplam 57 köyü ile Aşağı Acara'nın toplam 35 köyü sıralanmıştır. Daha sonra köy erkeklerinin isimleri sıralanmıştır. Gelir miktarından söz edilmektedir. Vergi türlerinin her biri sıralanmıştır. Yukarı ve Aşağı Acara işte böyle bir şema ile anlatılmıştır. Köylerin önemli bir bölümünde yaşayanı yoktur. Batumi İcmal Defteri de oldukça ilginçtir. Kod:327 ebatları 41x14 cm. Defter 18 sayfadan oluşmaktadır, defterde tuğra vardır. Tuğra Sultan III. Mehmet'e aittir. 1595-1603 defterin kanunnamesi yoktur. Notlar halinde bir kaç tarih bulunmaktadır. Buradaki en eski tarih 1102, en yeni tarih ise 1197'dir. Aynı defterde 997 tarihli de bulunmaktadır. Defterin on dördüncü sayfasına ilave edilen kayıtlarda 1252 tarihli bulunmaktadır. Aşağı geçen defterde şu nahiyeler bulunmaktadır: Batumi, Atina, Arhova

Timarlar ve zeametler tüm Batumi nahiyesini kapsamıştır. Haslar da vardır, Bazı yerlere notların ve tarihlerin bulunduğu sayfalar eklenmiştir. Her bir köyün vergi miktarı hesaplanmıştır. Batumi Livasi'na kayıtlı köylerin sahiplerinin durumları şu ya da bu toprak parçasını kimlere ait olduğu anlatılmıştır. Yani tüm Liva'nın geliri tam olarak hesaplanmıştır.

Bir sonraki defter Yukarı ve Aşağı Acara kısa defteridir. Tamamı 8 yapraktır. Sultan III. Murat'ın tuğrası vardır. Defterde tarih de kanunname de yoktur. Defterin ebatları 88x13 cm. Defterde Yukarı ve Aşağı Acara birlikte yer almıştır. Yukarı Acara Livasi bölümü yöreye bazı timarların ve zeametlerin getirilmesi ile ve farklı vergilerle vergilendirilmesiyle başlıyor. Yöreye yüklenen şeb-hane, bozahane, yavasa ve kaçkun, beyt al mal ve diğer vergilerin sıralanışı ve bu vergilerin miktarları yazıldığı. Daha sonra Aşağı Acara bölgesinde Süleyman Bey adında birinin hakimiyetindeki bir yerlerden söz edilmektedir. Köyleri ve gelirleri sıralanmaktadır. Tüm notların toplamı vardır. Acara Mirmirani Ahmet Paşa'nın hakimiyetindeki yerlerde onlara

yüklenen vergileriyle birlikte yazılmıştır. Burada bazı köylerle belirli miktarda vergiler yüklenmiştir. Ödemekle yükümlü olan bazı kişilerle uygulanan tamarlar ve zcametlerde yazılmıştır.

Bu deftere göre ödenen önemli miktarlar Yukarı ve Aşağı Acara beylerinin hakimiyetini sağlamaktadır. Şu ya da bu beye verilen tüm köyler sayılmıştır ve her köyün geliri hesaplanmıştır. Onlara belirli miktarlar da vergiler yüklenmiştir. Bu vergileri, köyler kime verildiyse o ödemekle yükümlüdür. Adı geçen defterde Yukarı ve Aşağı Acara'nın hemen hemen tüm köyleri sayılmıştır. Her bir köy için belirlenen vergi miktarları tam olarak hesaplanmıştır.

Batumi Livası Kısa Defteri, Batumi tarihi açısından oldukça ilginçtir. Defter İstanbul'da Başbakanlık Arşivi'nde korunmaktadır. Tamamı kırk sayfadır ve Batumi tarihi açısından mükemmel kaynaklardan biri olarak kabul edilmektedir. Kod: 1031, ebat 39x37.5 cm. Beyaz parlak bir kağıda siyah mürekkep ile yazılmıştır. Batumi Livası şunlardan oluşmaktadır: Batumi, Atina ve Arhova nahiyeleri (Arhova'nın diğer adı Lazı'dır). Batumi Livası'nda ilk zcamet Poti Miralay Osman adında birine aittir. 12. köy geliriyle birlikte onun emrindedir. Bu zcametin sahibi oldukça büyük miktarlarda vergi ödemekle yükümlüdür. Gelirin de yeterince çok olduğu görülmektedir. Bir sonraki Zcamet Mehmet adında birine aittir. 7 köy onun emrindedir. Bu köylerin bir kısmı Arhova'ya bazılarısı Atina'ya aittir. Gelir buradada oldukça fazladır.

Batumi Livası'nda on tane zcamet vardır. Kalanlar tamarlardır. Köyler bazen Atina'ya bazen de Arhova'ya aittir. Arhova yerine Lazı ismi sıkça kullanılmaktadır. Zcamet köyü sayısı yedidir ve sık sık üç köy de zcamettir. Toprak sahipliğinin sonraki şekli zcamettir. Zcamet herhangi bir nahiyenin ser askerlerine de verilmektedir. Tamarlar ortaklık şartlarıyla da verilmektedir. Örneğin tamar Rostom adında biri ile Kit Mustafa Çavuş'un oğlunun ortaklığında verilmiştir. Defter de benzer olaylara sık rastlanmaktadır.

Tamarlar ayrıca Rize Kalesi dizdarına Batumi Çavuşu Kethüda'ya verilmiştir. Tamar Arhova nahiyesi seraskerine de verilmiştir. Mustahfazelerin de tamarları vardır. Farklı türlerde vergiler vardır. Gümrük vergilerinden söz edilmektedir. Tamarlar; kale dizdarlarına, kale yöneticilerine, kale kapıcılarına. Ganyo kalesi topçularına ve kethüdalara verilmektedir. Liva'daki vakıf olarak verilen köylerde defterin sonunda Bolu zcametinden söz edilmektedir. Atina'ya bağlıdır, ama Batumi Livası'na girmektedir. 4999 akçe ödemektedir. Batumi Livası'nda oldukça fazla tamar vardır. Sayısı altmıştır.

Defter tarihsizdir. Hiçbir yerinde tarih yoktur. Bu kaynak önemli bir anıttır. Antun XVI. yy. sonlarıyla XVII. yy. başlarına ait olduğunu düşünebiliriz. Kaynakta tuğra da yoktur. Klasik liyakat eliyle yazılmıştır. Tamarlar ve zcamet tarihi açısından ilginçtir. Bu defterdeki tamarlar ve zcametleri inceleyerek rahatça bir hesaplama yapılabilir.

Gürcüstan tarihi açısından Ruz-Namçeler yani gelir-gider kitapları çok önemlidir. Bunlar Türk arşivlerinde çoktur. Ama bize onları kopyalama olanağı verilmemiştir. Acara tarihi hakkındaki Ruz-Namçeler çok fazladır. Bu kaynaklarda XVI.yy. ikinci yarısı ile XVIII.yy. lar Acara tarihi ile ilgili konular tam olarak aktarılmıştır. Şimdilik Arz Ma'a uzanabiliyoruz.

Şu anda Yukarı ve Aşağı Acara hakkında verilen bilgiler adı geçen defterlerde doğrulukta verilmiştir. Defterlerde her bir köyün adı ödediği vergi türü, hangi köyün kime ait olduğu açık bir şekilde belirtilmiştir. Her birinin ne kadar vergi ödediği, Yukarı ve Aşağı Acara halkının hangi vergileri ödediği de açıkça yazılmaktadır. Halkın temelde Osmanlı vergilerini ve yükümlülüklerini ödediği açıktır. Halka hemen hemen her türlü Osmanlı vergileri ve yükümlülükleri yüklenmiştir. Yerli halk da farklı türde cezaları ve gümrük vergilerini ödemektedir. Halka hemen hemen her tür vergi uygulanmaktadır.

Osmanlıların Yukarı ve Aşağı Acara topraklarına getirdikleri vergi sistemi, eskiden Gürcüstan'da varolan vergi sisteminden tamamen farklıydı. Acara hakkında varılan tüm defterler de sadece Osmanlı vergileri sayılmaktadır ve yerli halka uygulanmaktadır. Bunları yerli halk ödüyordu. Gürcü vergileri XVI. - XVIII. yy. Acarası'nda yoktur. Tüm Yukarı ve Aşağı Acara'da sadece Osmanlı vergileri ve vergi sistemi hüküm sürüyordu. Aynı şekilde tüm Acara'ya Osmanlı toprak mülkiyeti şekilleri hakimdi. Tüm Acara'da tamarlar, zcametler ve haslar yaygınlaştırdı. İdari olarak da tüm Acara, Yukarı ve Aşağı Acara olarak bölünmüştü. Her bir bölgede belli miktarlarda köyler vardı. İdari olarak Acara şu bölgelere bölünmüştü: Batumi Livası şu nahiyeleri kapsıyordu: Batumi, Arhovi, Atina, Lazı, Yahaboy. Her bir bölgede belirli sayıda ki köyler ödedikleri vergi miktarlarıyla birlikte sunulmuştur. Şimdi Acara tarihi hakkında var olan kaynakların farklı türdeki defterlerin, fermanların, beratların, hükümlerin, arzların vb. incellenmesi birçok ilgi çekici konuya ışık tutacaktır. Onlar Acara'nın sosyal - ekonomik tarihini incelemesi açısından mükemmel kaynaklardır.

Gürcüce'den Çeviren: Hacer ÖZKAN (IREMADZE)

Maçaheli Bölgesi Kısa Tarihi

Roin MALAKMADZE*

Maçaheli Bölgesi, Gürcüstan'ın diğer bölgeleri arasında kendi tarihsel ve etnografik özellikleriyle ayrıcalık bir yer tutmaktadır. Bölgenin halkı, tarih bilindiğinden beri Maçaheli Akarsuyu kıyılarında ve etrafında yerleşmiş ve yaşamaktadır. Bölgenin sanayi ve tarım yapısı; coğrafi şartları, doğa ve hava şartlarını etkilemiştir.

Bu bölge birkaç on kilometreyi kapsamasına karşın büyük oranda yükseklik farkları mevcuttur. Deniz seviyesinden yüksekliği kırk metre ile üç bin metre arasında değişmektedir. Bu durum Gürcüstan'ın başka hiçbir bölgesi için geçerli değildir.

Maçaheli Bölgesi'nin tarihi çok eski zamanlardan beri Güney Batı Gürcüstan'ın başka bölgeleriyle sıkı sıkıya bağlıdır. Tarihi belgelere göre, Maçaheli önce Kolheti Krallığı'na ve sonrada İberya Krallığı'na bağlıydı. Kolheti Krallığı'nın yıkılışından sonra, İberya Krallığı'na bağlanmıştır.

Erken feodal devirde; Maçaheli önce Klarjeti, sonra ise Şavşeti - Artaani (Şavşat - Ardahan) Krallığı'na girmiştir.

XVI. yüzyıldan kalan "Samtshe - Saatabago Kiliselerine Ait Cemaat Belgeleri" isimli belgelerde Maçaheli "Miçhiyani" adıyla anılmakta ve Şavşeti ile beraber "Mbevani" bölgesine girmektedir.¹

Maçaheli Bölgesi'nin zengin tarihini; bölgede mevcut güzel eski köprüler, köşkler, şarap yapım odaları ve kiliseler de anlatmaktadır. Aynı zamanda bu eserlerde bağılımın çok gelişmiş olduğu da anlaşılmaktadır. Birçok kültürel ve tarihi eserin Kraliçe Tamara döneminde yapıldığı zannedilmektedir. Fakat daha sonraki döneme ait olanlar da olabilir. Sadece Aşağı Maçaheli'de beş adet taş köprü bulunmaktadır: Tshemlari, Çheri, Zvare, Gorgadzeti ve Çamahisuri. Bunların içinde en büyüğü Tshemlari olup uzunluğu yirmi beş metre, genişliği ise iki metredir.² Maçaheli Bölgesi'ndeki kültürel eserler arasında Aşağı Çhutuneti köşkü dikkate değerdir. Maçaheli Akarsuyu'nun sol kıyısında bulunuyor ve bugüne kadar sağlam kalmıştır. Buna benzer köşkler Sindieti ve Gvara'da da var. Gvara köşkü Nigali ve Maçaheli bölgelerinin anahtarıydı. Şavşeti ve Klarjeti'ye giden yollar bu köşklere geçiyordu.³

"Tbetis Sulta Matiane" adlı eserde XII. - XVII. yüzyıllara ait bölgenin tarihi geçmiş hakkında bilgiler mevcuttur. Bu eserde Maçaheli Bölgesi'nde mevcut eski ad ve soyadlarını okuyabiliyoruz. Yerlerin eski adlarını ve bölgenin bugünkü köylerini yazılı olarak ilk kez bu eserde bulabiliyoruz: Eprati, Zedvake, Hertvisi, Akria, Çhutuneti, Çikuneti.⁴

XVII. yüzyıldan 1877-1878 Osmanlı - Rus savaşına kadar olan dönemde, Maçaheli Bölgesi Samtshe - Saatabago'nun başka bölgeleriyle birlikte Osmanlı sınırları içine Lazistan'ın bir bölgesi olarak giriyordu. 1877-1878 Osmanlı - Rus savaşından sonra Maçaheli Bölgesi Acaristahis Bölgesi'ne şu köylerle beraber dahil edildi: Sindieti, Çanivri, Ked - Kedi, Acarisağmarti, Skurididi, Tshremrala, Çhutuneti, Çikuneti, Gorgadzeti, Saputkriet, Hertvisi, Akria, Kvabitavi, Mindieti, Zedvake, Eprati, Mağlakoni, Kveda, Hertvisi, Çalahlema, Uçhiti, Namliisevi, Milisi, Maçahlispiri, Gvara, Kobaleti, Kirnati.

1921 yılında Maçaheli Bölgesi ikiye bölündü. Bölgenin üst kısmı (Hertvisi, Akria, Mindieti, Kvabitavi, Zedvake ve Eprati köyleri) Türkiye sınırları içinde kaldı. Bölgenin alt kısmı (diğer bütün köyler) Batumi bölgesine dahil edilerek Gürcüstan'da kaldı. Bu köyler arasında "Acaris Ağmartis Soplis Sabço" yani "Acara Yokuşu Köyler Kurulu" kuruldu.

Bölge özellikle silah üretimiyle ünlendi. Burdaki ustalar mesleklerinin en iyileri idiler. Bu bölge Çorohi'nin kültürel, siyasi ve ekonomi hayatında çok önemli bir rol oynadı. Çok iyi konumda olan yolları Karadeniz'e ulaşıyordu.

Gürcüce'den Çeviren: Osman Nuri MERCAN

Kaynakça:

- 1- D. Bakradze. "Guria ve Acara'da Arkeolojik Seyahat". Batumi 1987 sh. 77
- 2- N. Kahidze. "Maçaheli Bölgesi". Batumi 1974 s. 14
- 3- R. Malakmadze. "Maçaheli Bölgesindeki Kültürel Eserler, Çorohi Dergisi, 1997, s. 156.
- 4- T. Enukidze. "Tbetis Sulta Matiane". Tbilisi, 1977, s. 32, 181, 391, 119, 46.

(*) Öğretim üyesi, Batumi Üniversitesi; Tarih Fakültesi

Güzel Bir Aile

Batumi şehrinde çok tanınmış güzel bir aileyi okuyuculara tanıtmak istiyorum. Evin hanımı Jujuna Diasamidze'dir. Diasamidze soyadı eski Mesheti'de çok öncelikliydi. Bu soyadı taşayanlar ya burjuva idiler ya da kilisenin başındaydılar. Acara'lı Diasamidze'ler de buraya Mesheti'den gelmişler. Onlar Acara'da zeka ve cesaretiyle tanınıyorlar.

"Çıkacak güneş sabahtan belli eder kendini" derler ve doğrudur da. Jujuna Diasamidze çocukluktan beri kitap severdi. Liseyi altın madalyayla Batumi'de bitirdi. Sonra Batumi Devlet Enstitüsü fizik-matematik bölümünü kazandı ve başarıyla okudu. Bundan sonra Tbilisi Devlet Üniversitesi'nde tez yazdı ve 1975'te doçent oldu. 1997'de fiziğin en zor konularını ve araştırmalarını konu alan bir kitap yazdı. Bu ona profesörlük ünvanı verdi. Birkaç yıldır Batumi Üniversitesi'nde dekanlık yapıp genç bilim adamları yetiştirmektedir. Eşi Nuri Verdsadze'de profesördür. O da Helvaçauri Lisesini altın madalyayla bitirdi ve Tbilisi Devlet Üniversitesi Filoloji bölümünde okumaya devam etti. Ukrayna dili ile ilgilendi ve bu dili öğrendi ve Kiev devlet üniversitesine girdi. Ukraynaca'dan Gürcüce'ye ve Gürcüce'den Ukraynaca'ya 19 yy. ait eserleri çeviriyordu. 1975'te doçent, 1995'te ise profesör oldu. Birkaç yıl Batumi Devlet Üniversitesi'nin rektörlüğünü yürüttü. Onun, yönetiminde görev aldığı sıralarda Acara bölgesinde ki gençlerin tahsil yapması konusunda ciddi teşvikler yapıldı. Özellikler uzak dağlı köylerdeki liseyi bitirmiş olan genç kızları üniversite okutması dikkatle değerlidir. Nuri bey kaliteli kadroları hazırlamak için elinden geleni yapıyor.

Şuşana PUTKARADZE*

Acara hükümetinin yardımıyla Batumi Devlet Üniversitesi'nin bulunduğu bina yenilendi ve en yakın gelecekte ise laboratuvar gereçleri ve teknik makinalar getirilip üniversitelerde eğitim seviyesi Avrupa ile aynı olacak.

Nuri beyin rektörlük zamanında Batumi devlet üniversitesinde Türk filoloji bölümü açıldı. Rektör bu bölümün kalıcı olması için çabalyor. Bilimsel ve teknik ilişkilerde de Türkiye Cumhuriyeti ile üniversitelerle ve özellikle de İstanbul Üniversitesi ile, ortak çalışmalar başlatılmak istemektedir. Çünkü İstanbul Üniversitesinde 19-20 yy'larda bir Gürcü genç okumuştur. Rektör, ayrıca filoloji ve Türk tarihinde okuyan öğrencilerin T.C.'nde staj yapmaları için uğraşmaktadır. Batumi Üniversitesi'nin bu dalda bilgili ve eğitimli yeterli eğitim kadrosu olmadığı için çok üzülüyor. Maalesef dar ekonomik şartlardan dolayı Türkiye'den ilgili eğitim adamlarını çağırmak ve onlara ödeme yapmak da imkansız görünüyor. O yüzden ilgili öğretmenlerin Türkiye'de Türk Filolojisi ve Türk tarihi hakkında staj için gönderilmesine çalışılmaktadır. Ayrıca Nuri Bey'in başkanlığında, Türkiye'den Batumi'ye gelen öğrenciler için Gürcü dili ile ilgili ön hazırlık kursları açıldı. Bu öğrenciler önce kurslarda bir sene okuyorlar sonra çeşitli bölümleri kazanabiliyorlar. Gelen öğrenciler, eğitim dalında İngilizce'ye daha çok ilgi gösteriyorlar.

Profesör Nuri Verdsadze siyaset ve filoloji dallarında birkaç kitabın yazarıdır.

Profesörlerin bu güzel ailesinde yakında doktor olacak güzel bir kız büyüyor. Teona. "Kitaplarla uğraşma uğraşa bir çocuğu da zar-zor yaptık" diyor şakayla Nuri bey. Fakat bu iddia tam doğru değil. Çünkü profesör karı-kıca bir çok genci büyüttü, geleceğini hazırladı, sahhip çıktı, ana-babalık yaptı.

(* Prof. Dr., Batumi Üniversitesi Öğretim Üyesi,
"Çyvenburilerin Gürcücesi" adlı eserini yazarı.

(* Profesör Jujuna Diasamidze ve kızı Teona

Profesör Nuri Verdsadze

Abhazya Öyküleri:

Fotoğraf

Guram ODİŞARİA

Bir dostun evindeyim, Fotoğraf albümünü gözden geçiriyorum. Fotoğrafın birinde görüyorum: Sohumi plajı, tüm Sohumi'lilerin tanıdığı benim komşum Cumber Betaşvili, Rus şairi Evgeni Yevtuşenko, Abhaz sinema sanatçısı genç güzel bayan ve 12-14 yaşlarında bir kız çocuğu... Fotoğrafta, onların denizden yeni çıktıkları görünüyor. Mutlu bir şekilde duruyorlar, neşçiler, gülüyorlar.

Cumber'in tek bacağı suda. Her zaman olduğu gibi gülüyor. Saf ve merhametli yüzü görünüyor. Diğerleri de onun gibi, deniz ve kara arasındadır.

* Güzel bayan denizin kıyısında küçük taşlara uzanmış.

* Fotoğrafın köşesinde "Sohumi-91" yazıyor. Demek ki fotoğraf 1991 yılında çekilmiş.

* Savaşa bir yıl daha vardı.

* Onlar neşçeli duruyorlar, gülüyorlar.

* Onlar, savaşın ne zaman başlayacağını bilmiyorlar...

* Gülüyorlar...

* Onlar bilmiyorlar ki, Sohumi'nin Rusların eline düşeceği günü 27 Eylül de Cumber'in yol-iz bırakmadan kaybolacağını.

* Abhazya Bakanlar Kurulu'nda çalışıyordu Cumber. Jiuli Şartava'nın yanından ayrılmadı. Cumber görevinin başındaydı. Elinde otomatik silah vardı, askeri elbiseler içinde sempatik...

* Hiçbir zaman Cumber'in otomatik silah kullanabileceğini düşünemedim. Cumber için diyorlar ki... Hayır, hayır kimse gerçeği bilmiyor, yol-iz bırakmadan kayboldu o.

* Fotoğrafta gülüyorlar, onlar savaşın çıkacağını ve Abhaz sanatçının evladını öldüreceklerini nereden bilebilirlerdi ki!...

* Fotoğrafta geniş omuzlu sinema sanatçısı elini Cumber'in omuzuna atmış ve tüm içtenliği ile gülüyordu.

* Bu güzel bayan ateşkes sağlanmadan, 1993 yılı-

nin Eylül ayında, herkesten önce Sohumi'de eğitimini erken başlamasından dolayı Tbilisi'ye sığınan kızını Sohumi'ye getireceğini, Sohumi'nin Rusların eline düşmesinden sonra, kızıyla beraber Ruslara esir düşeceğini nereden bilebilirdi ki.

Fotoğrafta sevgi dolu gülcük saçan anne, geeyik yavrusu ceylan gibi göğsüne basmış gülümsüyor kızına.

* Yevtuşenko, Cumber'in en yakın arkadaşı idi. Daha sonra söylendiğine göre, Yevtuşenko'nun Gulripşi'de ki yazlık evini yakmışlar. Cumber'in aslan payı katkısı vardı Yevtuşenko'nun evinin yapımında. Cumber genç olarak öyle bir insandı ki dostlarını sevindirmekten başka bir şey düşünmezdi, kendisini bile unuttu.

* Yevtuşenko'nun yazlık evi çok büyüktü, herhalde uzun süre yanyordu.

* Fotoğraflara bakınca, Sohumi ve ilkbaharın, plaj ve denizin kokusunu hissediyorum, elektrikliyorum...

* Küçük ve mavi dalgalar onların ayaklarını okşuyor.

* Dalgaların seslerini dahi duyuyorum.

* Dalgaların peşinden giden ince-küçük taşların sesini de duyuyorum. Daha sonra ince-küçük taşlar dalgalarla beraber tekrar geri geliyorlar, sonsuza dek böyle oynarlar.

* Fotoğraf makinesi gökyüzündeki güvercinleri de resmetmiş.

* Akşamları içip-içip sabah kalkan askerlerin şarjörleri üst-üste boşaltıkları, merhametsizce öldürdükleri güvercinler belki de fotoğraftaki güvercinlerdi. Kim bilir?...

(1) Jiuli Şartava: 1991-1993 Gürcü - Rus savaşında Ruslara esir düşen Abhazya Bakanlar Kurulu Başkanı.

Gürcüce'den çeviren: Ali ALTUN

çveneburi sizlerin katkılarımızla yaşayacak, güçlenecek...

Abone olunuz...

Abone olacak insanların adlarını ve telefonlarını bize yazınız...

(0212) 231 79 28 Fax: (0212) 246 02 27

Şiirler

Eka BAKRADZE

Bana Mart'ı hediye edin
 Ve hemen ilkbaharı yaratırım
 Bana Mart'ı hediye edin
 Kışa hüküm veririm
 Sakinleşiyor Mart
 Geçmiş baharın arzularıyla dolu
 Ruhun profili
 Gerçeklere benzetemedim
 Tıpkı vişne çiçeklerini saçına takan
 O küçük kız gibi
 Hani vişne rengi dürüstlükle
 Dağlara ve
 Babamın güçlü omuzlarına
 Şaşırdı
 Masallar gibi
 Düşler yok oldu
 Bir çoğu da söylenmemiş kaldı
 Düşler yok oldu
 Ormanda hurma bitti
 Ben sizin bakışınızı kaptım
 Bilerek veya bilmeden
 Salondaki alkış gibi
 Seslerle doluyorum nefesi tutmuş
 Sanki bin yıl dinliyordum seni
 Bana Mart'ı hediye et
 Menekşelerle ve baharla başı dönmüş
 Mart günü gibi sisliyim
 Dilek ağacı gibi dileklerle dolu

მარტო მარტი
 და გაზაფხულს უშალ გაეაჩენ...
 მარტო მარტი —
 გაშოვებან ზამთარს განაჩენს...
 მშვიდდება მარტი
 ნაგვიანები გაზაფხულის სურვილით სავსე,
 სულის პროფილი
 სინამდვილეს ვერ მივახსნავს
 და ვერც ამ გოგონას —
 აღუბლის ყველის რომ იბნევედა თიბებში და ასე
 აღუბლისფერი გულწრფელობით
 უცვრივად მოთები,
 როგორც შამის ძლიერი მხრები,
 როგორც ზღაპრები...
 ოცნება გაჭრა,
 ზვიკრი ალბათ დარჩა უთქმელი,
 ოცნება გაჭრა
 მოილია ტყეში ხურტყმელი.
 შე ავიტაცე თქვენი მზერა
 განგებ თუ ნებით

Bana Mart'ı hediye et ya da andır
 Fatin artık-hediye etmelisin
 Ya başkasına ver ya benim yap
 Bahara diz çökmem için
 Baharın gözüne bakmam için
 Kış güneşine bakmışım gibi sana bakmamak için
 Menekşelerle ruhumu doyumam için
 Ve sümbüllerle örtünmem için
 Mart'ın şalı omuzuma atmam için
 Mart gibi arkamdan kapıyı kapatma
 Sessiz ve havasız
 Mart günü gibi ışılda bana
 Mart güneşi gibi bağışla beni
 Bahara diz çökmem için
 Hediye etmelisin Mart'ı hediye

Çeviren: Osman Nuri MERCAN

თითქოს ათასი წელი გისმენდი...
 მარტო მარტი
 ია-იებით და გაზაფხულით თავბრუდასხმული,
 მარტის დღესაგეთ ვარ მუნდოვანი,
 ნატერის ხესავით სურვილასმული.
 მარტო მარტი, ან დამაჩერე,
 უცვრე მარტო — უნდა მარტო,
 ან ვახსენებ, ან გააჩემე,
 გაზაფხულს მუხლზე რომ დავუწოქო...
 გაზაფხულს თვლი რომ გაველწორო,
 ზამთრის მზესავით რომ არ გიიღვრო,
 იებით სული რომ დავიბურო
 და ენესლებით გადავიბურო...
 მარტის მანტია რომ მოვიბურო,
 მარტით კარი არ ვაიბურო
 უხამაუროდ და უამინდოდ,
 მარტის დღესაგეთ უნდა დამითებ,
 მარტის მზესავით უნდა დამინდო...
 გაზაფხულს მუხლზე რომ დავუწოქო,
 უნდა მარტო, მარტი მარტო!

ZAVALLI

Eşref YILMAZ (MAHARAŞVILI)
Atıyan'dan bakınca
Görünürdü karlı Karçhal*
Onun arkasında var Batumi

Koyun güderdik Atıyan'da
Yayla üzümlieri arasında

Büyükler söz ederlerdi.
Arkada (dağın arkasında)
Bizim kardeşlerimiz var.
Gözyaşlarıyla yüzler selc boğulurdu.

Orda zalim bir yönetim var
Acırdım Gürcüstanlı kardeşlerime
Açıldı demir kapı

Girdim Gürcüstan'a
Dolaşım köyü kasabayı:
O zaman iyice anladım
Zavallı olan benmişim!

1993

(* Karçhal-Artvin'de Gürcüstan sınırına yakın dağlar)

საბოროსვი

სტიანიდან ტავუდენ
ჩანდა თაოვლიანი კარჩხალი,
მის ტალღაში არის ბათუმი.

ცხვარს ვაძიებდებიდ სტიანში
მთი ყყრძენებში.

ოტყოდენ დიდვანები:
ტალღაში არიან ჩვენი ძმები,
დაღვრებდენ ბუკებზე ცრუმღები!..
ქ არიხო მვაცრი მმართველობი.

შემეცოდნენ ქართველი ძმები.
ბეელთ ვარი "რეინისა",
შევკლ საქართველოში:

მევიარე ქალაქი და სოფელი.
ტავატენ მაშინ საყლ ვარტი,
საცოდავი მე ვყოფილვარს!..

1993

ქორე ილმარ მხარაშვილი

ŞAHİN İLE CİVCİV

Vaja PŞAVELA (1861-1915)

Götürdü şahin cıvcivi
"Çik, cik" diye haykırı duruyordu.
Cıvcivin beyaz tüylerini
Hafif bir yel tarlalara serpti.
Avluda herkes duydu
Yaşlı tavuğun ağlamasını.
Dostları yanına geldi:
Tavuklar, horozlar, piliçler.
Acı göz yaşları döktiler.
Matem ve dehşet içinde.

Çeviren: Laurent MIGNON

ქორა და წაწილა

ქორმა წაწილა წაიდო,
ამხანს წაივ წაივსა.
წაწილას თეირი ბუძუელი
ველადა გაჭიხდა წაივსა.
ამხიდა ბებნის უწიშა
წრუხას ქვითინა მწაწილა.
მამულადუნეს მამულადუნეს
წრუხას მამულადუნეს.
ცხარე ცრუშლს დეწადუნეს ქორაწილა.
დეწადუნეს და წარაწილა.

Çveneburilerde Kadının Dünü Bugünü*

Özlem AKALTUN (KURDİKİDZE)

Erkek egemen toplumların, törelerin ve dini inançların gölgesinde, yüzyıllardır ezilen kadınlar, günümüze kadar ezikliğin gölgesinden kurtulmak için sürekli mücadele etmek zorunda kalmışlardır. Dünyaya kız olarak geldikleri için diri diri gömülmüşler, erkeklerin gözünde birer cinsel obje olmuş ve erkekler tarafından şiddete maruz kalmışlar. Bütün bunlar belli bir bölgenin kadınları değil bütün dünya kadınlarının sorunu olmuştur. Batı dünyasındaki kadınların çoğunluğu günümüzde bu sorunları aşmakla birlikte, doğuda ve özellikle Müslüman toplumunda kadınlar bu sorunlarını aşmakla fazla başarılı olamamışlardır.

Türkiye'de kadınları ait olduğu kökenlerinin değerleri cumhuriyet öncesi ve cumhuriyet sonrası olarak değerlendirebiliriz. Türkiye'de yaşayan halklardan biri olan Gürcülerin dağ köylerinde yaşamaya idaresi altında oldukları ülkenin yaşamlarına doğrudan etki etmiştir. Türkiye'deki Gürcü kadınlarının durumu değerlendirirken; diğer halklarda olduğu gibi eski ve yeni nesil olarak ele almak gerekir. Çveneburi kadınının ilk görevi evinin işlerini yapması ve tarla, ormanda yapılacak işlerde eşine yardımcı olması olarak belirlenmiş. Yani kadın hem ev işinde hem de dışarıda çalışmak zorundadır. Evdeki kadınlar arasında söz sahibi büyükmendedir. Büyükmendenin olmadığı evde reislik büyükletinin elindedir. Evde bulunan diğer kadınlar büyükle-rine danışmadan iş yapamaz, dışarıya herhangi bir şey veremez. Kadınlar arası anlaşmazlık evin büyükmennesi tarafından çözülme kavuşturulur. Evin annesi günlük işlerinin yanı sıra çocuklarının yetiştirilmesi, özellikle kız çocuğunun yetiştirilmesinden sorumludur. Kızını gelenekler çerçevesinde ahlaklı ve bütün işleri bir kız çocuğu yetiştiren anne, toplumun övünç kaynağı olur.

13 yaşına gelen bir kız çocuğu evin bütün işlerini yapmalı, dini gereklilikleri öğrenmeli ve birinci derecede akraba olan erkeklerin dışında kalan erkeklerle ilişkilerini kısıtlamak zorundadır. Çveneburi kadınları yaşadıkları köyün erkeklerinin dışında gördükleri yabancı erkeklerden yüzlerini gizlemek zorundadırlar. Evlerine

gelen yabancı erkek misafirlere evin kadınları götürmezler, misafirlere ayrı odada ikram yapılıır. Hazırlanan ikramlar evin erkeği tarafından servis yapılır. Türkiye'li Gürcüler kendilerini Çveneburi olarak adlandırmaktadırlar. Türkiye'deki Gürcü kadınlar düğünlerde ve yaşadıkları yerlerde yapılan şenliklerde erkeklerle yanyanadırlar. Yani Türk düğünlerinde gördüğümüz; kadın ve erkeklerin ayrı ayrı mekanlarda eğlenmeleri, Gürcülerde geçerli değildir. Gürcü folklorunda kadın ve erkek yanyanadır. Türk geleneklerindeki bu ayrım, Türk folklorüne köçekçilik, erkeğin kadın kılıfına girip oynaması şeklinde yansımıştır.

Gürcülerde istisnaların dışında kişiler evlenecek kişileri kendileri beğenir ve ailelerin ikna edilmesi ile de evlilik olayına adım atarlar. Evlilikler genelde yakın çevreden ve yaşadıkları köyün içinden olur. Evlilik çağına gelmiş bir kıza; bir erkeğin elinden tutması ya da kıza ait eşyayı alması kıza o erkekle istese de istemesse de evlenmek zorunda bırakır. Bu durumda 90 yaşındaki bir nıneyi örnek gösterebiliriz. Eşi tarafından kaçırılmış fakat köy halkı onun kaçırıldığını değil kaçtığını söylerler. Kaçırılışını anlatan bir annesi tarafından bahçeye gönderildiğini ve bahçeye giderken eşi tarafından takip edilmiş ve eşi onun elinden tutmuş. Bu olaya tanık olan ablası ve komşuları namusunu kurtarmak için eşiyile beraber gidip evlenmek zorunda olduğunu söylerler ve evlilik bu şekilde gerçekleşir. Bu olaydan anladığımız kadının çok dikkatli olması gereğidir. Çünkü hiçbir şeyden haberi olmayan kadının, onu isteyen bir erkek tarafından eline dokunulması bile kadını karşı karşıya bırakmış oluyor. Yine bu olayda dikkat çeken diğer bir husus ise kadın kaçırılmış olsa dahi, toplumun kadına kaçırılmış değilmiş gözüyle bakmasıdır. Bu da kadının büyük ve zor bir yükümlülük altına sokmuş oluyor. Yeni evli olan kadın, kocası ve ailesine hizmet etmekte yükümlüdür. Aile yükümlerine gelinlik yapmak zorundadır. Yani aile büyükleri ile yüksek sesle konuşması yasaktır. Bu yasakta; düğünde kayımpederin gelininin yüzünü açarken, "gelinin dilini mi keseyim başını mı" diyerek ve düğünde bulunanlar tarafından da başını kes diliyile birlikte gitsin ile yeni gelinin konuşması yasaklanmış oluyor. Gel-in, gelini olduğu aile fertlerini kendisinden çok küçük

(*) Türkiye'deki Gürcüler kendilerini Çveneburi olarak adlandırmalar.

olsa dahi kişinin küçüklüğüne bakmadan onlara abla ya da abi diye hitap etmek zorundadır. Aile büyükle-rinden önce kalkmalıdır, onlar otur demeden oturma-malıdır. Çocukları olan anne büyüklerinin yanında ço-cuklarını sevmesi hoş karşılanmaz, böyle bir olayın vuku bulması karşısında kaynana gelinini azarlama hakkına sahiptir. Türkiye'de özellikle Kürt ailelerinde görmüş olduğumuz, kadının erkeğin yanında yemek yemesi, kocası ve diğer erkeklerle birlikte aynı sofraya oturmaması olayı Gürcülerde görülmemektedir. Gürcü kadını ailenin erkekleri ile birlikte aynı sofraya oturma hakkına sahiptir. Yalnız yabancı erkek misafir geldiği zaman evin kadını ile erkekleri ayrı sofrada oturu-lar.

Artvin ve çevresinde yaşayan kadınlar babalarının mirasından yararlanamamaktadırlar. Buna gerekçe olarak yöre arazisinin engebeli olmasından dolayı tar-la ve bahçelerin küçük olması gösterilmiştir. Bu yöre kadınları tarafından anlayışla karşılsada bazı ka-dınlar hak talep ederlerse onun payına düşeni verirler. Mirastan mahrum bırakılan kız çocukları evlendikleri ailelerden başlık parasının alınması ise ayrı bir çarpık-lığı karşımıza çıkarmaktadır.

Ev işlerinde ve çocuk yetiştirmede sorumluluğun büyük bölümünü eşlerine yükleyen erkekler dışarıda kendi yapacakları işleri de kadınlara ortak etmekten kaçınmamışlardır. Kadınlar ormana gidip ağaç kes-

miş, tarla ve bahçede erkeklerinin yanında yer almış-lardır. Güzelliklerinin yanında sadakati ve sabırlı kişi-lilikleriyle kendi halkının dışında diğer halklarında dik-katini çeken ve evlilik için tercih edilen Gürcü kadımları tarihleri boyunca ilgi odağı olmuşlardır. Buna rağ-men Türkiye'de Gürcü kadınların göstermiş olduğu bü-tün sadakata karşın ihanete uğramışlardır. Örneğin, çocuğu olmadığı için aşağılanmış ve bu durum karşı-sında ikinci bir evlilik yapmalarına seyirci kalmışlar-dır. Özellikle Osmanlı idaresi altına girdikten sonra Gürcülerde kadının görevleri yukarıdaki gibi sınırlan-dırılmış ve kara çarşafa girmek zorunda bırakılmış. Cumhuriyetin ilanı Türkiye'deki diğer kadınlar gibi Gürcü kadınları içinde bir dönüm noktası olmuştur. Cumhuriyetle birlikte kadınlar seçme ve seçilme hak-kiyle ve eğitim hakkındada erkeklerle birlikte eşit hak-ka sahip olmuşlardır. Bütün bu haklar kadınlara kadın birey olarak toplumda yer almalarını sağlamıştır. Diş görünüşü olarak daha modern görünüm kazanmışlar-dır.

Sonuç olarak bütün dünyaya ve özellikle çevresin-deki düşmanlarına meydan okuyarak Gürcüstan'a ta-rihinin en iltişamlı dönemini yaşatan Kraliçe Tamara bütün Gürcülerin onur kaynağı olmuştur. Tamara'nın kişiliği bütün dünya Gürcü kadınlarına örnek olmalı ve doğanın kadın ve erkeğe yüklemiş olduğu görevlerin dışında kadınlar kendi haklarını kendileri korumalıdır.

ÇEVİRİ

**RUSÇA - GÜRCÜCE - İNGİLİZCE dillerinden TÜRKÇE'ye
TÜRKÇE'den RUSÇA - GÜRCÜCE - İNGİLİZCE'ye
RUSÇA - GÜRCÜCE - İNGİLİZCE dillerinden birbirlerine çeviri**

**yapılır.
ve**

RUSÇA - GÜRCÜCE dillerinde tercüman temin edilir.

Tel: (0212) 231 79 28 (0532) 312 53 77 Faks: (0212) 246 02 27

Kafkas Keçe Sanatı

Erol YILDIR*

Keçenin Tanımı: "Koyun, tavşan, deve, lama gibi hayvanların yünleri ile tiftik keçisinin kıllarının su, sabun ve ısı yardımıyla oluşturulan alkali bir ortamda liflerinin birbirini arasına girmesi ile elde edilen atgısz-çözgüsz sı-kıştırılmış tekstil örneğidir"

(Ahmet TOPBAŞ- Musa SEYİRCİ, "Keçe Sanatı ve Afyon'da Keçecilik", Beldemiz, S.9, Afyon 1987, s. 10)

İnsanoğlunun İlk Taş Devrinin ardından koyun ve keçi gibi küçükbaş hayvanları evcilleştirerek, bunların yün ve kıllarından en eski ve ilk tekstil elyaflarını elde ettikleri yapılan son araştırmalarda kesinleşmiş bulunmaktadır. Buna göre birçok araştırmacı yün elyaflarının yazılı tarihlerden çok önceleri sosyal hayatta ihtiyaç duyulmaya başlanan eşyalara dönüştürüldüğü konusunda hemfikir görülmektedirler. Bu eşyaların arasında bulunan ve elyafın eğrilerle kumaş haline getirilmesi ile oluşan tekstil örneklerini dikkate aldığımızda, kumaştan daha basit bir üretim süreci bulunan keçenin de en azından bu tarihlerden itibaren kullanılmaya başladığını birçok araştırmacı gibi ileri sürebiliriz. Buna göre ilk kez nerede ve nasıl üretildiği bilinmese de tekstil ürünlerinin ilk örneğinin keçe olduğu kanaati oldukça yaygın bir kabul görmektedir.

Günümüze ulaşan en eski örneklerine Altay dağlarındaki Pazırık yaylasında bulunan kurganlardan çıkan ve genel bir kanaat olarak M.Ö. IV. yüzyıla tarihlenen renkli tasvirli keçelerde tesadüf etmişiz Keçe malzeme kullanılarak yapılmış el sanatı ürünleri farklı toplumlar tarafından tarih boyunca birçok alanda kullanılarak günümüze kadar ulaşmıştır. Bu kapsama giren örnekler özellikle Türkiye, İran, Kafkasya ve Orta Asya Türkî ülkelerinde tesadüf edilmektedir. Genellikle yaygı türünde yapılan bu keçeler parlak ve canlı renkleri, farklı teknik özellikleri ve üzerlerinde yer alan motif ve figürleriyle sadece işlevsel değil aynı zamanda plastik özellikleriyle de oldukça dikkat çekicilerdir.

(*) Yard. Doç. Malatya Üniversitesi Öğretim Üyesi, Kafkasya Araştırmaları Grubu Başkanı

Çeçenya'da, keçe ören genç kızlar eğleşirirken..

Türkiye, Anadolu'daki keçe üretiminin çok eski bir geçmişe dayanması nedeniyle dünyanın en önemli keçe üretim bölgelerinden birisi olarak bilinmektedir. Selçuklu döneminde merkezî Konya olmak üzere keçe üretimi yaygın bir şekilde yapıyordu. Osmanlı döneminde ise yine Konya başta olmak üzere İstanbul, Isparta, Uşak, Manisa, Turgutlu, Ödemiş, Tire, Bursa, Ankara, Maraş, Çorum, Diyarbakır, Urfa ve Mardin belli başlı keçe üretim merkezleriydi. Trakya ve Rumeli'de ise Edirne, Sofya, Selanik, Rodos ve Yanbolu en büyük keçe merkezleri olarak imparatorluğa hizmet vermekteydi.

Anadolu'da Üretilen Kafkas Keçeleri:

Yukarıda belirtilen keçe merkezleri dışında, ülkemizde bazı yerleşim yerlerinde de keçe üretimi yapılmaktadır. Türkiye'deki, saydığımız bölgeler kadar tanınmayan ancak yüzlerce keçe örneğinin bulunduğu bu yerler: 1860'lı yıllardan sonra Kafkasya'dan sürülen ve Anadolu'ya iskan edilen göçmenlere ait olan Kahramanmaraş ili-mize bağlı Gök-sun, Kayseri'ye bağlı Pınarbaşı ve Sivas'a bağlı Kangal ilçeleri ile bu merkezlerle bağlı bazı belde ve köylerdir. Bu insanların beraberlerinde anavatanlarından getirdikleri el sanatları arasında bulunan keçe yaygıların üretimi Anadolu'da da devam etmiştir. Bölgesel olarak üreti-

Göksun/Kireçköyü'nde tespit edilen bir Avar keçesi

lip, kapalı ve dar alanlara sıkışması nedeniyle ülkemizde araştırmacılar tarafından pek bilinmeyen bu keçe-ler Anadolu'da üretilen geleneksel keçe-lerden farklı teknik ve motifleriyle dikkat çekmektedirler. Bölgede yaptığımız alan taramaları sonucunda, Keçe örneklerinin bu yerler içinde en yaygın olarak Göksun'un Çardak (Çeçen), Gücüksu (Çeçen), Kireç (Avar) ve Ortatepe (Avar) köylerinde yakın tarihlere kadar üretildiği tespit edilmiştir. Ayrıca Kayseri ve Sivas'a bağlı bazı "Kafkasya menşeyli" köylerde de az da olsa keçe üretiminin mevcut olduğu görülmüştür. Günümüzde bazı büyük merkezlerde ve müzelerde karışımza çıkan Kafkas keçe örneklerinin de birçoğunun Göksun kaynaklı olduğu yine tarafımızdan tespit edilmiştir. Kafkasya'nın en önemli keçe merkezlerinden birisi olan Karaçay-Çerkes ve Kabardey - Balkarya'dan gelerek Anadolu'ya yerleşen Karaçaylarda ise keçe üretiminin günümüzden elli yıl öncesine kadar yapıldığını, Kafkasya konusundaki araştırmaları ile tanınan Ufuk Tavkul ile babası Ramazan Tavkul'dan öğrendik. (Ankara 1996). Ramazan Tavkul bu konuda bizlere büyükannesi Kırmıhan Tavkul'un "Karaçaylı son keçe ustalarından bi-

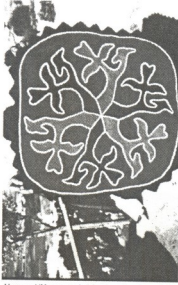
risi olarak" bu sanatı Konya-Başhüyük'te ürettiğine çocukluğunda bizzat şahit olduğunu anlatmıştır.

Anadolu'da üretilen Kafkas keçeleri genellikle yaygı türü eşyalar olarak yapılmıştır. Çok renkli ve motifli olan bu keçelerin tamamında enkrüste tekniği kullanılmıştır. Genellikle duvar yaygısı, yer yaygısı ve seccade olmak üzere üç türde yapılmasına rağmen yolluk ve eğer örtüsü olarak yapılan keçe örnekleri de tespit edilmiştir. Duvar ve yer yaygısı olarak yapılan keçe-ler ortalama olarak 150 x 250 cm boyutlarında. Seccade olarak yapılan keçe örnekleri 80 x 150 cm boyutlarında, yolluk veya divanı - makat keçesi olarak yapılan örnekler ise 70 x 300 cm ortalama boyutlarında yapılmıştır. En eski örneğin 1890-1900 yılları arasında yapıldığı kafkas keçelerinin 1940 ile 1960 yılları arasında yaygın bir şekilde yapıldığı alan araştırmaları sonucunda ortaya çıkmıştır. Teknik farklılığı ve tekniğin getirdiği biçim ve renk zenginliği bakımından Anadolu'da yapılan Türkmen keçeleri ile ayrılık gösteren bu örneklerin yapımı günümüzde çok az da olsa devam etmektedir. Halen bu tür kafkas keçelerine üretimi yapılan köy veya kasabalarda, keçe ustalarının evlerinde yapan kişilerin varisleri veya akrabalarında, bilinçli olarak koleksiyon yapanlarda, ticari olarak el sanatı ürünü alıp satanlarda, camilerde ve bazı müze-lerde (örneğin Malatya ve Adıyaman Müzeleri) tesadüf edilmektedir.

Türkiye'de yapılan Kafkas keçeleri ailelerin kendi ihtiyaçları için üretilmiş herhangi bir ticari amacı olmayan el sanatı örnekleridir. Otantik kültürel özellikler taşıyan bu ürünlerin yapımı bütün saffalaları ile kadınlara aittir. Erkeklerin bu üretime katkıları motiflerin çizimi ile ilgili olarak çok sınırlı bir seviyede kalmıştır. Kafkas keçe örnekleri işlevsel özellikleri kadar estetik ve sanat kaygısı ile de yapıldığı izlenimini uyandıran renk kullanımı ve motif seçi-

Göksun/Ortatepe'de tespit edilen Avar keçesi

Kayseri/Uzunyayla'da tespit edilen bir Kabardey keçesi

miyle de ilginç özelliklere sahiptir. Kafkas keçelerinde kullanılan renkler çok çeşitli ana ve ara renklerden oluşmuştur. Bu özelliklendirmede bilinçli bir seçimin yapıldığını ve istenilen renklerle boyanabildiğini de ortaya koymaktadır. Turuncu ve kırmızının tonları Kafkas keçelerinin en çok tercih edilen renkleridir. Bunlardan sonra çok tercih edilen renkler ise mor ve tonlarıdır. Türkiye'de üretilen Kafkas keçelerinin en sevilen orijinal rengi ise zaman zaman hardal rengi olarak karşımıza çıkan kına yeşilidir. Kontrast renklerin aynı örnek üzerinde birarada olması, yine sıcak ve soğuk renklerden oluşan karşıtlik ilkelerinin keçeler üzerinde dengeli bir şekilde kullanımı Kafkas keçelerinin en belirgin temel özelliğidir. Keçeler üzerinde bazen birden fazla kontrast ilişki de kullanılmıştır. En çok kullanılan kontrast ilişki kırmızı ve yeşil karşıtlığıdır. Bu durum kontrast renk kullanımının bu keçelerin en belirgin özelliklerinden birisi olduğunu da ortaya koymaktadır.

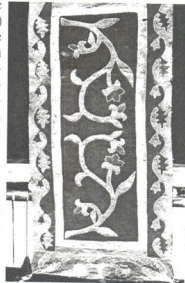
Keçelerde karşılaştığımız motiflerde genellikle tabiat çıkışlı bitki çeşitlemeleri ve stilize dalları en yaygın kullanılan biçimler olarak tespit etmekteyiz. Genellikle kıvrık S dallar üzerine yerleştirilen çiçek, yaprak ve tomurcuklardan oluşan bu motifler Kafkas keçelerinin biçimsel özgün karakterini yansıtmaktadır. Simetrik çeşitlemeli bir anlayış doğrultusunda yapılan bu tür bitkisel motiflerin tamamına yakını kıvrık ve eğri çizgilerden oluşmuştur. Pazırık keçeleri arasında yer alan "Oturan figür ve atlı" adlı eserde oturan figürün elinde tuttuğu uçları tomurcuk ve çiçeklerden oluşan kıvrık dalı hayat ağacı benzeri biçimler ilginç bir şekilde Türkiye'de üretilmiş olan Kafkas keçelerinde de karşımıza çıkmaktadır. İlk örneklerini yine Pazırık keçe-

lerinde tespit ettiğimiz testere dişi veya zik-zak motifli denilen ince su motifleri uçları yuvarlatılmış olarak "sığır sidiği" de diyebileceğimiz bir şekilde bu keçelerde yaygın olarak kullanılmıştır. Bu keçelerde ayrıca stilize edilmiş birtakım figürlerde ustaca kullanılmıştır. Bunların arasında Kafkasya'da üretilen Karaçay ve Çeçen keçelerinde de tesadüf ettiğimiz "dala konmuş kuş veya horoz" ile "geçik" figürlerini sayabiliriz. Kafkas Keçe Motiflerinde kullanılan diğer bir önemli özellik ise Kazak ve Kırgız keçelerinin de temel karakteri olan komplamanter eğilimle yapılmış ve fonsuzluk eğilimidir. Kazak ve Kırgız keçelerinden farklı olarak bu tür fonsuz komplamanter motiflendirmeler Kafkas keçelerinde sadece bordürlerde kullanılmıştır. Anadolu'da üretilen ve Çeçen, Avar (Maarül), Kabardey gibi Kafkas asıllı topluluklara ait keçeler arasında tam bir biçimsel, işlevsel ve teknik benzerlik vardır.

Kafkas keçelerinin temel kompozisyon biçimi yatay ve dikey çizgilerden oluşan farklı türlerdeki geometrik düzenlemelerdir. Bazı örneklerde Kazak ve Kırgız keçelerinin temel kompozisyon anlayışı olan baklava dilimi düzenlemelerinin de kullandığı görülmektedir.

Anadolu'da yaşayan Çeçenlerde bu tür malzemeden üretilmiş kıyafetlerin kullandığı yörede yapılan araştırmalarda bilgi olarak derlenmiştir. Çeçenlerde elbiselik olarak üretilen ve "Mecaş" (keçe) denilen keçe kumaşlar da 1960-65'li yıllara kadar Anadolu'da üretilmiştir. Ayrıca çeşitli binek hayvanlarının koşum takımlarında da keçe kullanılmakta ve bu malzeme kullandığı yere göre çeşitli isimler almaktadır.

(Devam
Edecek)

Göksun/Küçüksu'da tespit edilen bir Çeçen keçesi

**çyeneburi, evrensel zenginliğe ulaşmanın,
yerel kültürleri yaşatmaktan geçtiğine inanıyor.
Bu inancı taşıyan tüm dostlarımızı,
birliklerini bizimle paylaşmaya çağırıyoruz.**

Artvin İli Borçka İlçesi ve Çevre Köylerindeki

Gürcülerin Evlenme ve Düğün Gelenekleri

Davut KAPTAN

1972-1980 yılları arası Borçka ilçesi Güneşli-İbrikli -Adagül merkez ve Yukarı Adagül ve Yıldırım okullarında öğretmen olarak çalıştım. Aynı yörenin bir ferdi olmanın avantajıyla çevreyi daha ayrıntılı inceleme ve gözleme fırsatı buldum. Bunları, 1963-1966 arası ortaokul ve sonrası öğrencilik yıllarımda kaleme aldığım anılarımla birleştirerek anlatmak mutluluk verecektir. Ayrıca unutulmaya yüz tutmuş geleneklerimizi böylesine özgün kültürel dergimizde yayınlayarak ölümsüzleştirmeyi görev bildim

Düğün günü gelini almaya giderken: Soldan sağa, Dursun Yıldırım, davulcu, zurnacı, Mustafa Kaptan, Cemal Kaptan; oturanlar, Muammer Kaptan ve Mikail Gün. (Foto, Davut Kaptan)

Kız İsteme - Kız Köçürme

Yöremizde birbirine sevdalan gençlere arkadaşları yardımcı olmaktadır. Bu konuda daha çok kızlar olmak üzere bütün gençler utanç duyarlar. Hatta sevdalıların gücünün gizlilikte saklı olduğuna inanalar da vardır. Aracıardan biri kıza diğeri de gencin babasına durumu açıklarlar. Ya da aile oğullarına uygun kızlar araştırır. Kız istemek için genellikle perşembeyi cumaya bağlayan gece erkeğin babası ve çok yakınları ile çevrede sevilen ve saygı duyulan bir kişi kız evine giderler. Bu kişilere elçi denir. Giden elçiler farketmeden çorabını veya kazağını ters giyerlerdi. Elçilerin lokum veya şeker götürmeleri sohbetin tatlı olması düşüncesinden kaynaklanıyordu. Tanışma faslından sonra grubun yaşlı ve saygıdeğer kişisi dost olmaya geldik diye sözü açar. İki diz üstüne oturur. "Allahın emri ve Peygamberin kavliyle kızınızyı oğlumuz.....a istiyoruz" der. Kız tarafı uygun buluyorsa "nasıpsc olur" diye yanıtlar. Eğer uygun görülmiyorsa köçürecek kızımız yok derler. Kız istemiyorsa misafirlerin ayakkabılarına tuz döktüğü tuzlu kahve yaptığı anlatılmaktadır. Genelde üçüncü iste-

mede söz kesilir. Söz kesildiği gece gelin adayı el öpmeye çıkar. Tatlı ve kahve ikram eder. Bu arada mendille yüzük gelinin parmağına takılır. Son olarak şerbetler içilir. En geç bir hafta içinde aile yakınlarına da çeşitli hediyeler olmak üzere nişan bohçası götürülür. Kız tarafı da aynı şekilde damada nişan bohçası hazırlar. Bu bohçayı erkek evine getirene hediyeler verilir. Bu şekildeki nişanlamaya gizli nişan denir. Gizlilik sadece gelin ve damat içindir. Birbirlerinin yakınlarına gözükmek evlerine gitmek hatta mahalle yada köye uğramak bile yasaktır. Ancak gizliden gizliye görüşmeler yapılmaktadır.

Açık Nişan: Gelin ve damat bir arada olmak üzere kız evinde ya da düğün salonunda takılar takılarak açık nişan yapılır. Buna nişan merasimi denir. Bu merasim hazırlıkları kız tarafından yapılır. Duruma göre masraflar erkek tarafından karşılanır. Yöresel özel yemekler yenir, eğlenceler-oyunlar yapılır. Genellikle erkek ve kadınlar ayrı ayrı oturur. Bu merasimde düğün günü de kararlaştırılır. Açık nişanda damat rahatlıkla ni-

Düğünün son günü... Damat Davut Kaptan, gelin Kezban Kılıç. (Foto, Zekeriya Kaptan)

duk. Damatta bizimle izliyordu. Yıllar sonra bu anımı anlatınca gelenek gereği damadın gelin eve gireceği sırada daha yüksek yerlerde olmasının ayrı bir özelliği olduğunu öğrendim. Gelin attan indirileceği sırada hemen oraya koştum. Attan indirilirken kağıtlı şeker ve paralar gelinin üstüne atıldı. Biz çocuklar özellikle şekerleri almaya çalışıyorduk. Bir iki tane delikli para (bir veya iki kuruşluk) bana düşmüş ve çok sevinmiştim. Yoğrulmuş hamura gelinin elini bastırıp giriş kapısı üstüne sürdürmeleri ilginçti. Bunun nedeni uzun ömürlü ve bereketli olması içinmiş.

Gelin tam kapıdan içeri girerken dış kapıya bıçak saplanır ve kaynana çağırılır. Sağdıç elindeki bıçakla kaynanaya: "Kaynana bu gelinin dilini mi keselim huyunu mu" diye sorar. "Dilini keselim tatlı dilli olsun huyunu keselim iyi huylu olsun" der ve keser gibi hareket yapar. Bıçağın ucuna bir havlu asılır. Sağdıç herkesi horona davet eder. Gelin odasına alınır. Bu sırada tabancalar atılır. İlk kurşun patlamazsa uğursuzluk sayılır. Çeşitli eğlenceler yapılır, horona devam edilir. Damat horona çağırılır yakınları da horona girer. Bu sıra-

da akordioncu akordionunu yere koyar bahşişler verilir oyuna tekrar başlanır.

Pazar günü yemek faslı bittikten sonra iki tarafın erkekleri ayrı ayrı masalara oturur ve yelesa çağırılırlar. Karşılıklı türkü atışması şeklinde kız tarafı son olarak isteklerde bulunur. En son masaya damat çağırılır tabanca atılır.

Eğlencelerden sonra gelin yanından hiç ayrılmayan iki dadesi damatla gelini biraraya getirirler. Damat veya gelin birbirinin ayağına basmaya çalışır. Kim öncelikle ayağına basarsa onun sözünün geçeceğine inanılır.

1972 yılında bu olayı ben de yaşadım. Ancak çok yorgun olduğumuzdan sanırım aklımıza gelmedi. Dademiz huzla ortamıza girdi. İkimizin de ayağına basarak oradakileri güldürdü. Yalnız bizim de epeyce canımız acıdı. Utancımızdan hiçbir ses çıkaramadık. Ancak renkten renge girdiğimizi herkes farkettiler.

Bu arada gelinle damada bir bardak şerbet verilir. Yarısını gelin yarısını damat içere geline bahşişler verilir. Kucağına erkek çocuk oturtulur.

Gelin ve damadın dini nikahları kıyılır. Nikahtan sonra her ikisinde namaz kılar. Gerdeğe girmeden önce damadın arkadaşları damadın sırtına yumruk atarlar.

Düğün alayı dağılır. Kız tarafından artık kimse kalmamıştır. Aynı gece gelin ve damat bir kaç yakını ile kız evine el öpmeye götürülür. Damat gelinin annesinin elini öperken eline para sıkıştırılır. Buna süt parası veya helallik denir. Tekrar aynı gece çok geçte olsa damat evine dönülür. Buna ayak dönüşü denir. Ayak dönüşü bazı köylerde 3, bazı yerlerde 1 hafta sonra yapılır.

Ertesi gün gelin sabah erkenden kalkar. Ekmeğin için hamur yoğurur. Hamurların birine para koyar. Ekmeğin içindeki para kime çikarsa gelinin onu çok seveceği inanılır. Ertesi gün gelinin eşyası ve çeyizleri odaya sergilenir. Gelin daha önce den hazırladığı bohçaları hediye olarak aile bireylerine verir.

Düğün telaşı bitmiş artık yeni yaşam başlamıştır. Gelin aile bireyleriyle işaretle konuşur ve yanlarında yemek yemez. Buna gelinlik etme denir. Kaynababadan izin çıkana kadar gelin bu şekilde davranır. Kaynababalarının yaşlı küçük bile olsa abi diye hitap eder. Günümüzde bu geleneklerin birçoğu ortadan kalkmış veya biçim değiştirmiştir.

Magari MİMARLIK,
BİLGİSAYAR, İLETİŞİM
HİZMETLERİ,
PROJELENDİRME VE
AHSAP İŞÇİLİK

Kamil Kaptan

mimar,
İş Tel: (0212) 529 84 22 Ev: 587 49 12
Mobil: 0532 462 76 08
Kızılcama Cad. Ömer Seyfettin Sok.
Çimen Ap. No: 12/4 Fındıkzade - İstanbul

Maçaheli'den İstanbul'a Göç Eden Bir Aile*

Celal ŞAHİN (KONDARİDZE)

Çevreburî: Bir Gürcü olarak İstanbul'a gelişiniz ve başımızdan geçen ilginç anılarımızı anlatırmısınız?

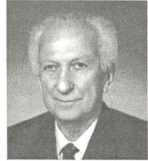
Hasan Zengin: Tabii, memnuniyetle.

Maçaheli'de rahmetli baban Osman Şahin'in bize öğrettiği lüstik dikme işinden bahsetmeden geçemeyeceğim. Baban Şavşat-İmerhevi köylerinden Çihvishevilerden bir hafta kurs görmüş ve lüstik dikmesini öğrenmişti. O da bize öğretti, ama baban daha güzel şekilde sağ ve sol ayakkabı olmak üzere dikiyordu. Çihvishevilerin sağ sol ayrımı yoktu. Biz Maçahelilileri böylelikle çarık giyme zahmetinden kurtarmış olduk. Askere gittiğimde hep kafamda ya Samsun-Çarşamba, ya da Muş'lı'ne gitmeyi düşünmüştümdür. Rahmetli Kadir Akdemir, alış-veriş için İstanbul'a gelişlerinde babaannemin kardeşi Rahmetli Batumlu Hoca Efendi olarak bilinen Osman Nuri Efendi ile karşılaşır. Yıl 1948. Dedem Borçka-Maçaheli'de bulunan Zengin ailesiyle irtibat kurmasına vesile olmasını Kadir Efendi'den ister. İrtibat kurulur ve babam 1950'de Zekeriya Zengin ve eşi ni dedeme bakmaları için İstanbul'a gönderir. Ben de böylelikle İstanbul'a gelmeye karar verdim. Dedemi tanıyıordum. Asker dönüşü dedeme uğradım. Beni rıhtımda karşılamaya imişler ama ben onları görmeden onlardan evvel dedemin evine geldim. Dedem "Beni baban memleketine götürmek istiyor, sen buna mani ol, sen de burda kal" gibi konuşmalarla beni ikna etti. İstanbul'a geliş öykümüz böyle başladı.

İstanbul'a gelmeden önce köyde iken köy vergi listeleri asılırdı ve insanlar vergiye itirazda bulunurlardı. "Yahu bu ne çok vergi isabet ettirmişler. Sanki ben Artvinli milyoner Gogitoğlu muyum" diye insanların vergiye itiraz ederlerdi. Ben de çok merak ederdim ki bu milyoner Gogitoğlu kimdir diye.

(*) Yakında çıkacak olan *Maçaheli Rehberi* adlı eserde de yer alacaktır.

İstanbul'da dedeme bu adamı çok merak ettiğimi söyledim. Birkaç gün sonra dedem pencereden dışarıyı seyrederken "İşte senin merak ettiğin Gogitoğlu, işte sokakta yürüyor" diye bana göstermişti. Ben de sokağa fırladım ve adama yetiştim. Kendimi tanıttım, şöyle beni baştan ayağa kadar süzdükten sonra adresini verdi ve "bana uğra, sen ileride büyük adam olursun" dedi ve bana şunu unutmaya diyerek "Daima geriye bak, ileride olanlara bakıp (Zenginlere) onlar gibi olmak için kendini harap etme" öğüdünü verdi.

Hasan Zengin

çevreburî: Siz ailece İstanbul'a gelince Maçaheli'li olarak İstanbul'da kimler vardı.

Hasan Zengin: : Amcan Mevlüt Şahin, Zülküf Yavuz, Remzi Yavuz, Mahmut Özgöz, 1950 Nisan'da Zekeriya Zengin ve eşi, 1950 Ağustos'unda Haydar Zengin ve bir de Vacaroğlu ailesi vardı, ailece hep gider geldik. 1952'de de ben geldim.

çevreburî: İstanbul'da ne gibi işler yaptınız, inşaat sektörüne nasıl girdiniz?

Hasan ZENGİN: Sn. Gogitoğlu'nu yazhanesinde görmüş olduğum adreste buldum. Meramımı anlattım. O da "bu yazhaneyi size vereyim, torunlarımla iş yapın" dedi. Ben de kabul ettim ve onlarla Avkanav makarna fabrikasını kurduk. 1956'dan 1960'a kadar devam etti. Zekeriya onun torunu ile fabrikada çalışıyordu. Ben de onun yazhanesinde çalışıyordum. 1960'ta fabrikayı bıraktık. Acaba ne yapalım diye bir bocalama devresi geçirdik. Servet Dalkıran ile naylon işine buluştum. O arada pardösü işi çıktı. Bundan sonra tutunmaya başladım. Maçaheli'de

bulunan Hasan amcama bir pardösü yolladım. On-dan sonra telgraflar gelmeye başladı ki biz de pa-rayla pardösü istiyoruz diye. Daha sonra kumaşın nerede olduğunu buldum. Kalın bir kumaştı. Imperteks çıktı.

Berberyan isimli bir Ermeni kumaşları diktirip 110 Liraya mal ettiği malı ordu kooperatifine 450 Liradan satıyordu. Ben Harbiye'ye gittim, bir generale tanıştım. İş ben almak istiyordum dedim. O sırada 36 makineye iş veriyordum. General, bir yüz-başı ve bir başçavuşun iş yerimi görüp işin bana ver-tilip verilemeyeceğini rapor etmelerini istedi. Görevli subaylar geldiler ve iş yerlerini gezdiler. Olumlu rapor verdiklerinden, Ermeni'nin bütün mallarını toplayıp iade ettiler. Ben 110 liraya mal ettiğim ma-lı ordu kooperatifine 300 liraya veriyordum. Berberyan beni mahkemeye verdi ki imperteks benim amblemimdir diye. O arada kumaş azaldı ve git-gi-de bulunamaz oldu. Mahmutpaşa'da kumaş tüccar-larından Baruh vardı. Onlara gittim, uzun koridoru olan bir dükkandı. İçeri girdim, yazihanede 5-6 kişi oturuyorlardı. Selam verdim. Selamımı aldıktan sonra, kendilerinde imperteks kumaşları olduğunu bana söylediler, onun için geldim diye açıklamadan bulundum. İçerilerden biri bize de lazım ama bulamı-yorz deyince bende geri dönüp uzaklaştım. Biraz yürüdükten sonra birisi arkamdan yetişti ve "sen kimsin" diye sordu. Ben de "ben Hasan Zengin'im dedim. Adam biraz şaşırır bir tavırla "sen .Hasan Zengin, seen" diye tekrar tekrar sordu. Ve koluna girerek "hele biraz gelessen" diye yazihaneye geri götürerek ordakilere "işte bu Hasan Zengin" diye-rek ordakilere tanıştırdı. Ordakilere hepsi ayağa kalktılar ve beni buyur ettiler. Bu ilgiye şaşır-dım. Meğer Ermeni Berberyan bunları da imperteks be-nim markam, amblemim diye mahkemeye vermiş, kumaş satmaya korkuyorlarmış, olanları anlatarak beni depoya iki kat alt kata indirdiler. Rengarenk imperteks kumaş ağızma kadar dolu. Bana "istedi-ğin kadar al" dediler. Ben de "hele yazihaneye gide-yim durumuma göre sipariş vereceğim" dedim. Bir dükkana uğrayıp düğme alacaktım. Yazihaneye bi-raz geç geldim. Baktım ki imperteks kumaşı doldur-muşlar, telefon ettim ki ben sipariş vermeden niçin getirdiklerini, ihtiyacım kadar sipariş verecektim dedim. Telefonda "sen para merak etme, kimse pa-ra için sana gelmez sen çalış" diye karşılık aldım. Bana sordular ki mahkeme ne olacak, ben de "Ben

kazanacağım, Berberyan'a duman atıracacağım" de-yince bana olan güvenleri daha da arttı. Sonunda mahkemeyi kazandım ve kendilerine "Bakin mahke-meyi kazandım, şimdi istediğimiz gibi kumaşınızı rahatlıkla satabilirsiniz" dedim. Bir müddet sonra piyasada bu pardösüler 70-80 liraya düştü. Araştırdım ki meğer iş yaptırdığım şahıslar makas payı di-ye artırdıkları kumaşla pardösü yapıp piyasaya sü-rüyorlar. Benim de üç oda dolusu pardösüm var. O arada Besim Bey bana inşaat işine girmemi tavsiye ederek Milli Eğitim'in emanet usulü yaptırdığı inşaa-tları kendilerine verebileceğini söyledi. Elindeki malımı maliyetine bir Yahudiye sattım. Ve Silivri-Büyük Sinekli Köyü İlkokulu'nun lojmanı inşaatını aldım. Bana verilen süreden 61 gün önce teslim et-tim. O arada Dalamandra Köyü İlkokulu'nun ek bi-na inşaatını da Davut, Ahmet ve Rıza Yavuzlar al-mışlardı. Zamanında bitiremediler ve ek süre istedi-ler. İşte ilk inşaatla başlanam böyle oldu. Bu arada mide kanaması geçirdim.

Moralım bazı sebeplerden dolayı bozulmuştu. Bu arada Taksim'de İnönü'nün konuşması vardı ben de dinlemeye gitmiştim. Acıkınca lokantaya gir-dim ve yemeğimi yerken lokanta sahibi yanıma ge-lerek "Beyefendi sizi buralarda hiç görmedim, kim-sin, neresisin" diye sorular sordu. Ben de inşaat mü-teahhidi olduğumu, Artvin-Borçka kazasının Maça-heli nahiyesinden olduğumu ve şu anda Kocamusta-fapaşa'da oturduğumu söyleyince bana "Benimde Kocamustafapaşa'da arsam var. Üzerine inşaat ya-par mısın" dedi. Ben de "gel yazihaneme görüşelim anlaşsaksak yaparız" dedim. Geldi anlaştık, inşaat 4. kata gelince bir yazı geldi ki derhal inşaatı terket, arsa sahibinin borcu var diye. Çok moralim bozuldu ve aşırı sinirlendim. Derhal çağır-dım ve "Hemen ta-pu vereceksin! Aksi halde olacaklardan ben sorum-lu değilim" dedim. Biraz direndikten sonra tapuyu verdi. Hiçbir güvencem olmadan verilen söze güve-nerek iş yaptım. İş bitirdim. Sonra bir arsa aldım ve çocuklarımı okuduğu okulda da okul-aile birli-ği başkanlığı yapıyordum. Orada çalışandan "sen inşaa-t yap hepimiz birer daire alacağız" diye bana cesa-ret verdiler, ancak bir kişi aldı. Bugüne kadar çeşit-li sinema salonları, tiyatro binaları ve konutlar da-hil çocuklarını şu anda yaptıkları ile ikibine yakın ta-pu dağıttım. Allaha şükür ki son meydana gelen 17 Ağustos Depreminde hiçbir binam zarar görmedi. Çok çok şükrediyorum. Ve artık evde oturuyorum.

çvneburı abonesi olunuz, abone bulunuz...

Maçaheli'de Eğitim-Öğretim*

Celal ŞAHİN (KONDARİDZE)

Okur-yazar oranı %90 dolayındadır. 60-65 yaş altındaki kadın ve erkeklerin tümü ilkökul mezundur. Tüm köylerde ilkökul binaları bulunmakta. Köylerdeki ana okulların 1930-1935 yılları arası açılışları yapılmıştır. İhtiyaçlar çoğalınca 10-15 öğrenci kadar sayılarında azalmalar olmuş, mahalle hatta köy okullarının kapanmasına neden olmuştur. Zorunlu eğitim-öğretim sekiz yıla çıkınca ilkokulların isimleri "ilköğretim okulu" olarak değiştirilmiştir. Camili ortaokulu ile Camili ilkökulu birleştirilerek Camili İlköğretim Okulu olarak eğitim-öğretim yapmaktadır. 1999-2000 öğretim yılı için Camili ve köy okulları için PLO (pansiyonlu ilköğretim okulu) adıyla merkezde toplanmak üzere İl Millî Eğitim Müdürlüğünün bina ve müştemilatı için çalışmaların yürütüldüğü gözlemlenmiştir.

Maçaheli insanları okumaya büyük ilgi duymaktadır. Gelir düzeyi düşük ve ekonomik girdisi az bulunan yöre insanı kurtuluşu okumakta bulmuştur. Çeşitli zorluklara rağmen aile reislerinin kararlı tutumları ve aile içi dayanışma ile çocuklar okusunlar diye teşvik edilmektedir.

1976-1977 öğretim yılına kadar Camili ve çevre köyleri çocukları ortaokul ve ileri eğitimleri için Borçka Ortaokulu, Murgul Ortaokulu, Artvin Ortaokulu vb. okullarda eğitime gittiler. Öğrencilerin ve ailelerin çektiği zorlukları gelecek nesillerin bilmelerinde fayda gördüğümüz için o dönem koşullarını burada anlatmak istiyorum.

1964-1965 Öğretim Yılındaki Koşulları:

Ekonomik koşulların çok kısıtlı olduğu o dönemlerde bir öğrenci velisi anılarını şöyle anlatmaktadır. "Çocukum ilk okulu köyde bitirdikten sonra bana okumak istediğini söyledi. Çok sevindim ama kara kara da düşünmeye başladım. Camili-Borçka oto ücreti on beş lira idi. O tarihte yol henüz Düzenli Köyü başına "SAM-NIS KREDİ" ye kadar yapılmıştı ve cip çalışıyordu. Bir yandan okul kıyafetleri, Borçka'da kalacakları ev, kışlık yiyecek ihtiyaçları vb. sorunları vardı. Köyümüzden

(*) Yakında çıkacak olan Maçaheli Rehberi adlı eserde de yer alacaktır.

ve komşu köylerden okumak isteyen çocukların velileri toplanıp yapacaklarımızı ve çözüm yollarını konuştuk. 3-5 öğrencinin peşine bir veli gidecek ve okula yerleştirilecektirdi. O yıl komşularım beni uygun gördüler. Öğrenci kayıtları başladıktan sonra diğer gruplarla birlikte yaya olarak on dört saatte Borçka'ya ulaştık. Gece otelde kaldıktan sonra sabah ilk işimiz öğrencileri kayıt ettirmek oldu. Kalacakları ev için Borçka-Yeni-yol mahalle insanları olağanüstü gayretle cüzi miktar ücretle evlerini kendi çocuklarına verir gibi tahsis ediyordu. Kendilerine teşekkür ediyoruz. Öğrencilerin okul ihtiyaçlarını temin ettikten sonra yemek için fırın ve bakkala bir kefil göstererek dört ay veresiye için anlaşma yapıyordu. Karne tatili borçlar ödenip öğretim yılı sonuna kadar tekrar borçlanmaya gidilirdi. Çeyrek ekmek (150-160 gram) + 50 gram helvanın fiyatı 65 kuruş. Yağlı sadesi 125 kuruş olarak temin ediliyordu. Olanakları olmayan öğrencilerde Borçka Ortaokulu pansiyonunda dört sekiz kişilik koğuş (oda) larda kalıyorlardı. Okul idaresi kamu kurum ve kuruluşlarının desteğiyle pansiyonda kalan öğrencilere sabah akşam sıcak yemek veriyordu. Toplu olarak karne tatili için ocak sonuna doğru 56 kilometrelik Borçka-Maçaheli yolculuğu başlıyordu. Yolculuk Klaskur (Aralık Köyü)'a kadar cip ile oradan yaya olarak Yukarı Klaskur'a akşam namazına kadar cefakar Fikri Dayı (Fikri Mısırhoğlu)'nun evine ulaşırdı. Odasını otel gibi ücretsiz olarak Maçaheli'lilere tahsis etmişti. Sobası her zaman odunla dolu sıcak yemeği ikram edecek yıllarca Maçaheli'lilere hizmet eden Fikri Mısırhoğlu'na candan minnet ve teşekkürlerimizi sunuyoruz. Ayrıca Goradze Şaban ve Hakim ile diğer ev halkına da teşekkür ediyoruz. Gece bu dostların evinde 15-20 kişi konaklar ve sabah namazından sonra dik yokuşu olan yolu takiben "Etziya Kedi, Yayla Karakolu ve Mısırhoğlu Yaylası'ndan araba yolu ile karla kaplı yollardan yaya olarak Düzenli Köyü'ne inilirdi. Yorgun düşen insanlar Düzenli'deki akraba ve komşularda gece konaklayarak dinlenir ve ertesi günü evlerine ulaşırlardı. Tatil bitiminde yine aynı güzergah ile veliler eşliğinde ayaklara kar hedikleri (thilamuri) giyilerek öğrenciler Borçka'ya ulaştırılırdı.

Bir Gürcü Köyü: Hasancık

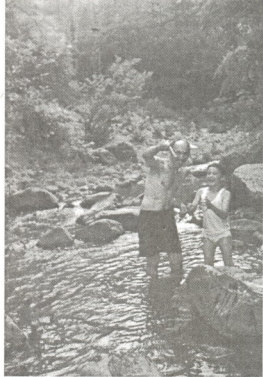
Süleyman ÇALIŞKAN

Konumu: Ordu ili Fatsa ilçesine bağlıdır. Ordu-Sivas karayolu üzerinde güneye bakan kısmında bulunmaktadır.

Tarihçesi: 93 harbinde Batumi'den gelen Gürcülerin bir kolu Fatsa üzerinden bu yöreyi seçmişlerdir. Yöre itibari ile Batumi yöresine benzediğinden Hasancık köyüne yerleşmişlerdir. Köyün ismini hasanağa kuşundan esinlenerek koymuşlar. Köyün ortasından ırmağ geçmektedir. Her iki yüzü de dik yamaçtır. Evler ağaç oymalıdır. Genelde evlerin altında ahırlar bulunmaktadır. Her evin bir serendesı ve samanlıkları mevcuttur. Tarım genelde insan gücü ile yapılmaktadır. Ulaşım yeni sağlanmıştır. Köyde oturan Gürcülerin çoğunluğu Çavuşoğlu (Batumi'deki lakabı Javanidze), Deliismailoğluları, Dakidzeler, Davutoğluları'ndandır. Bu köyün iklimi ve hava şartları Batumi'deki eski yerlerine uyumlu olması nedeniyle ortalama yaş oranı 85-90 civarındadır. Halk genelde yakıt olarak odun yakmaktadır. Halen evlerde ocak dediğimiz, şimdiki adı şömine mevcuttur.

Nüfusu: Köy nüfusu 350 kişidir. Köy nüfusundan fazlası Ordu ve İstanbul'da gurbette yaşamaktadır. Köyün gerçek nüfusu fındık ayında ortaya çıkmaktadır. Yöre halkı dedelerinin toprağına çok saygı duyduklarından her yaz kısa da olsa köyde kalmayı tercih ederler. Okuma oranı % 80'dir. Köyde sağlık ocağı, iki ilkokul ve her mahallede dikiş nakış kursları mevcuttur. Telefon, elektrik ve su her evde mevcuttur.

Gelenekleri: Geleneklerine çok bağlıdırlar. Her yazın geleneksel piknik düzenlerler. Çoğunluk köyde olmasa da bu pikniklere iştirak edilmektedir. Piknik yemeklerinin hepsi Gürcü yemeklerinden yapılır. Gürcü kavurması, Gürcü tavuğı, lobiya, çagızmarı, dolma, kuymak gibi. Genelde Gürcü olanlarla evlilikler yapılır. Düğünler eski usüde yapılmaktadır. Kız evi yakınsa atla gidilir. Bol bol mermi atılır. Genelde halk türküleri söylenir. Bayramlarda cami çıkışı büyüklere başlamak suretiyle sıra ile bayramlaşma yapılmakta-

dır. Köy halkı dinine çok düşkündür. Bayram günü her evde geleneksel patates dolması yapılır ve gelene ikram edilir.

Tarihi Yer: Köyün bulunduğu yer daha önce ormanduğundan tarihi yerlere rastlamak mümkün değildir. Fakat tarihi gürgen ağaçları vardır, kalınlığı en az bir metreyi bulmaktadır. Bu ağaçlar halen bulunmaktadır.

Ekonomi: Köy halkının en büyük ekonomik kaynağı fındıktır. Bundan başka mısır ve patates yetiştirilmektedir. Patates ve mısır ihtiyaç kadar yapılmaktadır. Arıcılık ve hayvancılığın fındığa ek olarak ekonomiye katkısı vardır. Bu köyün halkı çok çalışkan ve dürüsttür. Halk genelde Gürcüce konuşmaktadır. Halen geldikleri yerin şivelerini kaybetmediler. Çok yaşlılar Türkçe'yi zor konuşmaktadırlar.

Türkiye'deki Gürcü Köyleri-14

Artvin-Yusufeli'de Köy ve Yer Adları

Taner ARTVİNLİ

Eski ve Yeni Adı

Bağlı olduğu Köy

KÖLİK/KÖLİK-SÜFLA (AŞAĞI KÖLİK = SEBZEÇLER)

Divanı Lügat-ü Türk'te KÖLİK kelimesi "gölge" anlamına geliyor ki, köyün konumu da buna tam uygun düşmektedir. İlçeye uzaklığı on üç kilometre olan köy, Yusufeli-Artvin karayolu üzerinde olduğundan hareketlidir. Konaklama yerleri mevcuttur. Köyde yetiştirilen zeytin, halkın en önemli geçim kaynağıdır.

KÖLİK/KÖLİK- ÜLYA (YUKARI KÖLİK = IRMAK YANI)

İlçeye uzaklığı altı km olan köyün yedi mahallesi vardır. Toprağı tarıma elverişli ve çok verimlidir. Köyün en büyük sınıklarından birisi, Çoruh nehri üzerinde bulunan ve köyü Yusufeli-Artvin karayoluna bağlayan asma (halat) köprüdün araç geçişine müsait olmamasıdır.

Kölik mh. (Yeniyuva)	İrmakyanı
Kömüragaraq mz.	Sebzeciler
Könalar mh. (Pmarbaşı)	Balalan
Köprübaşı mh.	Çötküdüzü
Köprübaşı mh.	Çevreli

KÖRTA (YARBAŞI)

Kuruluş tarihi kesin olarak bilinmemektedir. İlçeye uzaklığı otuz kilometredir. 1960'lı yıllarda köyün yaklaşık %60' Almanya'ya gömülmüş, bir kısmı kesin dönüş yapmıştır. Temel geçim kaynağı zeytin olmakla birlikte, tahıl ürünlerle de yetiştirilir. Vaktiyle köyün her yanını kaplayan ormanlar bugün yok olmaya yüz tutmuştur.

Küseoğlu mh.	Boyalı
Kötü mahalle mz.	Tekkale
Köybaşı mh.	Köprüören
Köydibi mh.	Köprüören
Köyüçi mh.	Bademkaya
Köyüçi mh.	İrmakyanı
Köyüçi mh.	Narlık
Kuldiget mh. (Kumlu)	Altıparmak
Kuprat mh.	Altıparmak
Kupriyet mz.	Baçakçılar
Kurbanoğlu mh.	Kılıçkaya
Kurdad mz.	Altıparmak
Kurtgil mh.	İşhan
Kurtiket mz.	Demirköy

Kurtlar mh.	Alanbaşı
Kurunget mh.	Çevreli
Kusara mz.	Tekkale
Kuvap ya.	Balalan
Kuzey mahalle	Demirkent
Kuzey mahalle	Esenyaka
Kuzey mahalle	Morkaya
Kuzey mahalle	Yüksekoba
Kuzluca mh.	Taracıklar
Küçük Çöğrenis mh. (Karadağ)	Yamaçüstü
Küçükyayla	Taşkran
Kürdat ya.	Altıparmak
Kürget mh. (Yassakaya)	Dokumacılar
Kışnara mh. (Dutluömar)	Öğdem
Kâlmahat ya.	Bostancı
Kâpraşet mh. (Soğukoluk)	Öğdem
Kâret mz.	Çıralı
Kğanet mh. (Setbaşı)	Öğdem
Kğanet mh. (Arıklı)	Bahçeli
Kgazahora mh. (Kazım Karabekir)	Yusufeli Merkez
Kğravit mh. (Ulupınar)	B. Kaya
Kğravit mz. (Salkınlar)	D. Kent
Kğont mh. (Gözebaşı)	Balaban
Kğontlar mh.	Avcılar
Kğöp. mh. (Kayalık)	Kılıçkaya
Kğöşat mz.	Demirkent
Kğöşekara ya.	Altıparmak
Kğöşnahal ya.	Dokumacılar
Laçingil mh.	Çevreli
Lanat mz. (Yurtbaşı)	Yüncüler
Lantiyet mh. (Uysallar)	Çıralı
Laşet ya.	Evren mh. (Ahali)
Lavaşent mz.	Altıparmak
Lazgil mh. (Demirkalem)	Altıparmak
Lazgil mz.	Altıparmak
Lazlar mh.	Avcılar
Lazoğlu mh.	Boyalı
Livanet mz. (Ayvalı)	Yüncüler

(Devam Edecek)

Sözlük

ლ ე ქ ს ი კ ო ნ ი

(Geçen Sayıdan Devam)

(LAZCA)	(MEGRELCE)	(GÜRCÜCE)	(TÜRKÇE)
ლაზური	მეგრული	ქორთული	თურქული
იძენ	ირძლუ(ნ)	ძღება	doyuyor
იხაზირს, იხაზირენ	იხაზირებუ, იმზადებუ	ემზადება	hazırlanıyor
იხელს	ოხიოლუ(ნ)	ხარობს, ილხენს	seviniyor
იხი,ბორი, ბავრა	ბორია	ქარი,ბორია	yel, rüzgar
იხმარს	იხვარს	ხმარობს,იხმარ	kullanıyor
იხორონს, ხორონაფს	სხაპუნს	სეკეპავს	dans ediyor, oynuyor
იხოსარს	იქვიტინანს	იქვიტება	gizli bakıyor
იჯერს	იჯერს, იჯერენს	იჯერებს	inanıyor
იჯობუმს, იჯობულს	იძახუ(ნ)	იძახის	çağırıyor

Çhikvta Kortzili - 10

(Geçen Sayıdan Devam)

ფრინველნი რომ გაზიდულობაში იყვნენ, მელა მოჰწარვოდათ ახლო. დიდ-სანს უთვალთვალა ცხვირმა ცხოველმა ტუის ჰირიდან და უცდიდა დროს, ფიქრობდა, ჯერ კარგად დათურნენ, მაშინაა ჩემი დროაო. მელა იმ დროს დაინახეს რომ ის-ის იყო უნდა ნეფე-დედოფლისნათვის ეტაცა ჰირი. ატუდა სმა, უვირილი აიშალა ფრინველთა გუნდი, ხოლო ნისკარტდაღებული არწივი ეძებდა მელას და ერთს წამს სული გააფრთხობინა, ფრინველნი გაიფანტნენ: ზოგი ხეებზე შესდა, სხვა მალდა ტრიალებდა. დაბლა არწივი და კოდალა-და დარჩნენ. ავადმყოფმა თავკაცმა განჯამის სმაზე სორთა მოძებნა. არწივმა კოდალაც გაათავისუფლა და უთხრა: ევ მიქარვა მიწატიებია, რადგანაც ნახვაში იეავი, და მერე აღარ გაბედო, თორემ ვაი შენს ტუავსო. თითონაც აფრინდა, აფრინდა მალდა, თითქოს ცას მიეკრო, და იქ ირგვლივ დაიწყო ტრიალი.

Dağı Grubu, Bayar Şahin, Ümit Tokcan, Marlen-Nino Adamadze ve Vahtang Makalatia Gürcüce şarkı ve türkülerle misafirleri coşturdular.

İlki Ankara'da yapılan bu gecelerin Bursa ve İzmit gibi Gürcü nüfusun yoğun olduğu yerlerde de yapılması gündeme gelmiştir.

Koçbayır Köyü Gürcü Derneği Gecesi Coşkuya Kutlandı

Balıkesir - Gönen'e bağlı ve halkının tamamı Gürcü olan Koçbayır köyü dernekleşerek sesini duyurmaya başladı. Dergimizin kurucusu olan Ahmet Özkan Meleşvili'nin de doğduğu köy olan Koçbayır köyü "Koçbayır Köyünü Yaşatma ve Güzelleştirme Derneği" adı altında bir derneğe sahip oldu. Dernek 06.Mayıs 1999'da kuruldu ve ilk kuruluş gecesi 03.Haziran 2000'de İstanbul'da gerçekleşti. Geceye Bursa, Ankara, Balıkesir ve Yalova'dan katılan kalabalık bir çeneburi topluluğu, Gürcü müziği eşliğinde şarkılar söylediler ve Gürcü oyunları oynadılar. Geceye ayrıca Gürcü müziği sanatçısı Bayar Şahin'de Gürcüce türküler okuyarak renk kattı.

Koçbayır Köyü Derneği, A.Naci Güven başkanlığında Ahmet Bahar, Ali Ergür, Yaşar Tanrısever, Fevzi Bahar ve Ayhan Yılmazdan oluşmaktadır.

Adres: Koçbayır Köyünü Yaşatma ve Güzelleştirme Derneği
 Koçbayır Köyü - Gönen - Balıkesir

Gecede otantik müzik aletlerine de yer vardı.

Gemlik Gürcü Derneği Yeni Adresine Taşındı

1994 yılından beri faaliyetlerini başarılı şekilde sürdüren "Gemlik Acara Gürcüleri Kültür ve Dayanışma Derneği" 20/05/2000'de yeni adrese taşındı. Derneğin Yeni Adresi: Balıkpazarı Mahallesi, 2 Nolu Cadd. 2 Nolu Cami Aralığı, Gemlik - Bursa
 Tel No : 0224 513 50 67

Hendek Gürcü Derneği "Hidrellez Şenlikleri" Düzenledi

Hendek Batum Havalisi Kültür Derneği tarafından 14/05/2000 tarihinde düzenlenen Hidrellez Şenliği Hendek İhsaniye Köyü'nde 2500'ü aşkın kişinin katılımıyla gerçekleştirildi. Dernek başkanı Burhan Pehlivan ile Hendek Kaymakamı Ergün Güngör'ün açılış konuşması yaptığı şenlikte Bayar Şahin ve Mustafa Uzun Gürcü Müziği ve Gürcüce türkülerle halkı coşturdu. Gürcü halk danslarını akşam geç saatlere kadar oynayan katılımcılar bu tür şenliklerin devamını dilemişler, ayrıca Sakarya Esnaf Odaları Birliği başkanı Hasan Alişan anlamlı bir kapanış konuşması yapmıştır.

YAYIN / KİTAP HABERLERİ

Batumi'den Galata'ya Göçün Römânı Yayınlandı

Yılmaz Karakoyunlu tarafından kaleme alınan ve Batumi'den İstanbul'a göç eden bir aileyi anlatan "Çiçekli Mumlar Sokağı" adlı roman yayınlandı. Doğan kitapçılık tarafından yayınlanan roman, kitapçılardan veya 0212 6770739 nolu telefondan temin edilebilir.

"Gürcüstan Tarihi" Kitabı İkinci Baskısı Yapıldı

Sorun Yayınları tarafından ilki iki yıl önce basılan "Gürcüstan Tarihi" kitabı tükenmiş olup ikinci baskısı Haziran 2000'de yeniden basılarak piyasaya verildi. Ay-

rica, Ali İhsan Aksamaz tarafından yazılan "Lazlar" kitabı da Sorun Yayınları tarafından kitapçılara verildi.

Gerek "Gürcüstan Tarihi" ve gerekse "Lazlar" kitabı dergimizden veya aşağıdaki adresten temin edilebilir.

Sorun Yayınları:
 Alemdar Caddesi, Güzel Sanatlar Sokak, 5/2
 Çağaloğlu - İstanbul

Tel: 0212 511 08 29, Fax: 0212 519 05 60

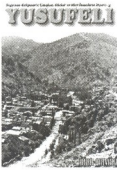
"Gürcüstan'ın Siyasi Coğrafyası" Tezi Yazıldı

Dergimizde daha önce yazısı yayımlanan Murat Şahin tarafından hazırlanan "Gürcüstan'ın Siyasi Coğrafyası" yüksek lisans tezi İstanbul Üniversitesi'nce kabul edildi.

"Yusufeli" Kitabı Çıktı

Taner Artvinli tarafından hazırlanan ve Artvin'in Yusufeli ilçesini tanıtan kitap Mayıs 2000'de tamamlanarak basıldı. Konusunda, şimdiye kadar basılan en kalın ve içerik olarak en geniş kapsamlı olan "Yusufeli" kitabı büyük ve özverili bir çalışmanın ürünüdür.

Yusufeli kitabında tarih, coğrafya, ekonomi, edebiyat ve köylerle ilgili ayrıntılı bilgileri en doğru şekilde elde etme imkanı vardır. Yusufeli kitabının köyler ile ilgili bölümü dergimizde yayımlanmaktadır.

Yusufeli kitabını Taner Artvinli 0532-7165989 ve 0432-6123531 telefonlarından isteyebilirsiniz.

"Artvin'deki Mimari Eserler" Adlı Kitap Çıktı

Yrd. Doç. Dr. Osman Aytekin tarafından hazırlanan "Ortaçağdan Osmanlı Dönemi Sonuna Kadar Artvin'deki Mimari Eserler" kitabı T.C. Kültür Bakanlığı tarafından yayımlanmıştır.

Zorlu ve kararlı bir uğraşın emeği olan bu kitapta Artvin ve ilçelerinde var olan tüm mimari eserler, sanat tarihi disiplini çerçevesinde ele alınmıştır. Başlangıçta yörenin coğrafi durumu ve tarihçesi üzerinde durularak gelişimin daha iyi algılanması sağlanmıştır. Asıl ko-

nuyu oluşturan bölümde Gürcü dönemine ait manastır ve kiliseler, kaleler; Osmanlı dönemine ait camiler, türbeler, hamamlar, çeşmeler, köprüler, evler ve konaklar plan ve resimlerle her biri ayrı ayrı tanıtılmıştır. Değerlendirme kısmında sanat eserleri, plan ve mekan anlayışı, yapı elemanları, süsleme, malzeme ve teknik bakımından kendi aralarında ve dönemlerine ait diğer eserlerle karşılaştırılarak Hristiyan, Müslüman ve Türk sanatındaki yeri ve önemi vurgulanmaya çalışılmıştır.

Kültür ve turizm cenneti durumundaki Artvin'in tarihi eserler açısından hiç de azımsanmayacak bir potansiyele sahip olduğunu doğrulayan bu eser; çağımız ve gelecek için iyi bir kaynak olduğu kadar, belge niteliğini taşıyan özgün bir araştırmadır.

Adı geçen kitap Kültür Bakanlığı kitapları satan kitapçılardan elde edilebilir.

"Acara" Yazısı Yayınlandı

Yrd. Doç. Dr. Osman Aytekin tarafından hazırlanan "Acara" adlı gezi inceleme yazısı Tarih ve Düşünce Dergisi'nin Mayıs 2000 sayısında yayımlandı. Artvin - Şavşat doğumlu bir Gürcü olan yazar, Gürcüstan'ın Acara bölgesine yaptığı seyahati ve incelemeleri bir tarihteki gözüyle bize aktarmış bulunuyor.

Dergi 0212 - 5117500 nolu telefondan temin edilebilir.

"Dolishana Kilise - Camii ve Güneş Saati" İncelemesi

Yrd. Doç. Dr. Osman Aytekin tarafından hazırlanan "Artvin Hamamlı (Dolishana) Kilise-Camii ve Güneş Saati" yazısı Ege Üniversitesi "Sanat Tarihi Dergisi"nin X'uncu sayısında yayımlandı. Çeşitli çizim ve resimlerle 15 sayfada anlatılan bu Gürcü Mimari eseri, Bagrat Kralı II. Sumbath tarafından 954-958 yıllarında yaptırılmış ve Osmanlı döneminde bir kısmı camiye çevrilmiştir. İlgili yayım; Ege Üniversitesi - Edebiyat Fakültesi, Bornova - İzmir adresinden temin edilebilir.

"Artvin ve Çevresindeki Türk İslam Eserleri Üzerine Araştırması" Yayınlandı

Osman Aytekin tarafından 1997-1998 yıllarında yapılan ve Artvin ve çevresindeki Türk İslam Eserlerini in-

**Ortaçağ'dan
Osmanlı Dönemi Sonuna Kadar
Artvin'deki Mimari Eserler**

YAYINLAMA
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
MÜZELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

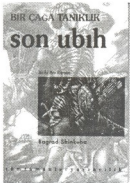
lülü - Ankara adresinden temin edilebilir.

**Gürcüce Dini Kitap
Çıktı**

"İmanın Altı Şartı" adlı kitabın Gürcüce çevirisi Damla Kitabevi tarafından yayımlandı. Kitabı edinmek isteyenler 0212 - 5262199 veya 0212 - 5110955 nolu telefonları arayabilirler.

**"Son Ubih" Kitabı
Yayımlandı**

Bagratt Şinkuba'nın romanı Son Ubih, Ubih halkının tarihsel olarak kısa bir dönem içerisinde nasıl neslinin tükendiğini anlatmaktadır.

arasında;

Vakıf, Kopenhag Kriterleri, ve Türkiye, Artvin'de Osmanlı Dönemi Yapılarından Birkaç Örnek, Anadolu'nun Usta Fotoğrafçısı, 79. Yılında İstanbul'da 7 Mart, Artvin Öğrenci Yurduna Kavuşuyor, Alerji, DOKAP'ı Takip Ediyoruz, Naci, Ayı Hikayeleri gibi

celeben çalışma Kültür Bakanlığı tarafından 2000 yılında yayınlanmıştır. Bu eserde Artvin merkez il ve ilçelerinden örnek evler incelenmiş ve bu evlerle ilgili fotoğraf ve planlar yayınlanmıştır. Mimari açıdan ilginç bilgiler içeren bu çalışma Kültür Bakanlığı - Anıtlar ve Müzeler Genel Müdür-

6732506 22860
306762
8. 2007. 12. 15.

Kitabı, kitapçıtlardan veya Tümm zamanlar Yayıncılık'ın (0216) 3494315 nolu telefonundan temin edebilirsiniz.

**Artvin Dergisi 10.
Sayısı Yayımlandı**

İstanbul Artvinliler Hizmet Vakfı Yayın Organı olarak yayımlanan Artvin Dergisi'nin bu sayısında işlenen konular

konular yer almaktadır.

Edinme Adresi:
Artvinliler Hizmet Vakfı,
Kozyatağı STFA
Blokları, 8. Blok, Kat:
16, D:7, Erenköy/İstanbul
Tel: 0216 373 39
54/380 35 70
Faks: 0216 380 35 70

**Tarih ve Toplum
Dergisi'nde
Kafkasya**

Tarih ve Toplum Dergisi'nin Temmuz 2000 sayısında Kafkasya'yla ilgili beş makale yayımlandı. Makalelerden bir tanesi Kafkasya'daki göçlerle ilgili, bir tanesi Acara bölgesi ile ilgili, bir tanesi Gürcü alfabeti ile ilgili, bir tanesi Nartlarla ilgili ve sonuncusu da Gürcüstan'ın batısında yaşayan Gürcü kavmi Megrellerle ilgilidir. Dergiye edimnek isteyenler: Tarih ve Toplum, Aylık Ansiklopedik Dergi, Klodfarer Caddesi, İletişim Han, Çagaolu/İstanbul Tel: 0212 516 22 60 Faks: 0212 516 12 58

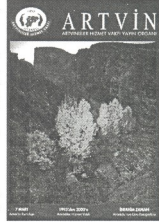
Mjora Kitap Dizisi'nin İkinci Sayısı Çıktı

Lazların kültür sanat ve tarih dosyası Mjora'nın ikinci sayısı çıktı. Gvandi Köyünün Sosyolojik Yapısı, Kaçkar Dağının Ve Fırtına Vadisi'nin Doğal Değeri, Laz Folklorunda Düğün Düğünle İlgili Ritüeller ve Japon Dilbilimci Goşi Kojima'nın Lazca diyaloglar üzerine bir makalesi dikkat çeken yazılar.

İsteme Adresi:
Sakız Sokak, Berkel Ap. No: 6 Daire: 9
Tel: 0216 330 83 16/330 83 99
Faks: 0216 418 26 01

Kafkasya Yazıları'nın Sekizinci Sayısı Çıktı

Bir bütün olarak Kafkasya Halkların her yönüyle konu edinen dizinin bu sayısı tümüyle Kafkasya'ya ayrılmış, ABD'li, Çeçenyalı, Türkiyelili araştırmacıların

değerlendirmeleri. Çeçenya'da yaşananların kavranmasını sağlıyor.

İsteme Adresi:
Sakız Sokak, Berkel Ap. No: 6
Daire: 9
Tel: 0216 330 83 16/330 83 99
Faks: 0216 418 26 01

Bayar Şahin'in "Rüzgara" adlı CD ve Kaseti Çıktı.

Gürcü müziği sanatçısı Bayar Şahin'in yeni çalışması "Rüzgara" adı altında kaset ve CD olarak piyasaya verildi.

Daha önce çıkarılan ve birkaç kez yeni baskısı yapılan "Horona Çağrı" adlı yapıttan sonra bu yeni çalışmada Gürcüce, Lazca ve Türkçe şarkılar ile müzikseverlerin karşısına çıkıyor sanatçımız. Bu çalışmada;

Güzel Karadeniz, Rüzgara, Hac'ali Obası, Yar Neredesin, Ağıt, Lıvancı Bilir misiniz?, Biz Artımlıyız, Çoruh, Eliya Gogo, Rüyalarımın Güzeli, Çemo Gogov, Ormana Şarkı, Potpori adlı halk türküleri seslendirilmiştir. Bu çalışmayı kaset ve

CD olarak müzikseverlerinden, veya yapımcı firma ADA Müzik'ten (Tel: 0212 252 99 24) elde edebileceğiniz gibi bizzat Bayar Şahin'den (Tel: 0532 311 95 83 ve 0212 634 47 20) temin edebilirsiniz.

"Aravani" Adlı Lazca Albüm Yayınlandı

Laz halk müziği sanatçısı Birol Topaloğlu'nun çalışması "Aravani" adı altında kaset ve CD olarak piyasaya verildi.

"Heyamo" adlı ilk çalışmasındaki başarının ardından hazırlanan bu yeni çalışmada; hem Gürcüstan'dan ve hem de Türkiye'den derlenen özgün Laz müziği ile dinleyicileri büyülemektedir Birol Topaloğlu.

"Aravani"de on yedi şarkı seslendirilmiştir.

Nani Nani Oy, Koçarı, E Asiye, Ahmedum, Heyamoli, Niçaişl Birape, Hamseri Tuta Varen, Kiden, Nahişat, "Ulu Bozo, Ey Mustafa, Çameyi, Aravani, Dereler, Luşl Birape, Heyana, Yamo.

DIĞER HABERLER

19'uncu İstanbul Film Festivali'nde Gürcü Yönetmenler

Her yıl yapılmakta olan Uluslar arası İstanbul Film Festivali'ne bu yıl Giorgi Şengela "Gürcü Üzümüleri" ile, Otar Ioseliani ise "Elveda Sevgili Yurdum" adlı filmlerle katıldılar.

İstanbul'da Gürcüstan Ulusal Günü Kutlandı

26 Mayıs Gürcüstan Ulusal Günü, İstanbul Conrad Otel'i'nde kalabalık bir davetli huzurunda kutlandı. Gürcüstan İstanbul Başkonsolosu Sn. Teimuraz Saraseni'de tarafından düzenlenen geceye, Gürcüstan Türkiye Büyükelçisi Sn. Tariel Lebanidze de katılmış olup ayrıca İstanbul'da oturan işadamları, politikacılar, bürokratlar ve çok miktarda Türkiye'li Gürcü de gecede hazır bulunmuşlardır.

İstanbul'da Gürcü Yemekleri

Eski "İngiliz Karakolu" olan ve bugün Gürcü yemeklerinin yenebildiği bir kafeteryaya çevrilen "Cafeteria Galata House"da İstanbul'lulara Gürcü şarabı eşliğinde Gürcü yemekleri sunulmaya başlanmıştır.

Adres: Galata Kulesi Sokak, No: 61 Galata - İstanbul
Tel No: 0212 245 18 61

Ünye - Mtsgheta Kardeşliği Geliyor

Ordu'nun Ünye ilçesi ile Gürcüstan'm ilk başkenti Mtsgheta arasında geçen yıl ilan edilen "kardeş şehir" anlaşması, yeni oluşumlarla daha da güçlenmektedir. Ünye Belediyesi Halkla İlişkiler Müdürü Habip Öztürk başkanlığında bir heyet 10 günlüğüne Mtsgheta'ya giderek resim sergisi açılışı gerçekleştirdiler. Ünye Belediye başkanı Mehmet Türk, Mtsgheta Belediye Başkanı Andro Kalandadze tarafından gönderilen hediyeyi aldıktan sonra "Kardeş şehir Mtsgheta ile ilişkilerimizi daha da çok geliştirmek için elimizden geleni yapacağız" dedi.

Mtsketa'da resim sergisi

Paata Burçuladze ve Gürcüstan Oda Orkestrası İstanbul'da

Dünyanın önde gelen opera sanatçılarından Paata Burçuladze ile Liana Isaakadze yönetimindeki Gürcüstan Oda Orkestrası İstanbul'a Nisan ayında geldiler. Paata Burçuladze'nin AKM'de, Gürcüstan Oda Orkestrası'nın ise CRR'de verdiği konserleri halk ayakta alkışladı.

BASINDAN

Çeçenler Pes Etmedi

Dağlara çekildi, çarpışıyorlar. Çeçenler pes etmedi. Çeçenler Ruslarla neredeyse 400 yıldır çarpışıyorlar. Şimdi gerilla savaşı veriyorlar.... Çeçenistan kan gölüne döndü. Ama Çeçenler pes etmiyorlar, dağlara çekildiler, vuruşuyorlar

Sabah 09/04/2000

Gürcü Ressamın Sergisi

Gürcü ressam Gorgi Çageşvilili'nin geçtiğimiz hafta Kabataş Kültür Merkezi'nde açılan sergisi, sanatçının ağırlıklı olarak İstanbul olmak üzere Türkiye'nin çeşitli bölgelerinden izlenimlerine dayanıyor. Resimlerine yumuşak mavi tonları yayan Çageşvilili'nin çalışmaları hem figüratif, hem de soyut tarzdan etkiler taşıyor. Milliyet, 09/04/2000

Şevardnadze Zorlanmadan Cumhurbaşkanı

10. Nisan, 2000 tarihinde yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimlerini E. Şevardnadze zorlanmadan kazandı. (Zaman, Türkiye, Yeni Şafak, Akşam, Takvim, Dünya) 11, 12, 13/04/2000

18 Milyarlık "Gürcü Kız"

Artium Sungur Müzayede Salonu'nda 27 Nisan Perşembe saat 20.30'da gerçekleştirilecek müzayede de, İbrahim Çallı'nın "Gürcü Kız Portresi" 18 milyar lira-dan satışa çıkarılacak. Cumhuriyet, 26/04/2000

Gürcüstan'da İdam Kaldırıldı

Gürcüstan, idam cezasını kaldıran Avrupa sözleşmesini onayladı. 1 Mayıs 2000 tarihinde yürürlüğe girecek olan kararla Gürcüstan Avrupa'ya biraz daha yaklaştı. Özgür Bakış, 14/04/2000

Bakü Ceyhan Boru Hattı Anlaşması İmzalandı

Gürcüstan, Azerbaycan ve Türkiye önceki gün Washington'da parafe ettikleri "ev sahibi ülke" anlaşmalarıyla, boru hattı ile ilgili yatırımlar için gerekli hukuki çerçeveyi tamamlamış oldular. Radikal, Milliyet 30/04/2000

Kafkaslar'ın Houston'ı

İstanbul'da sessiz sedasız hizmet veren bir hastane var: Koşuyolu Kalp ve Araştırma Hastanesi. Aralarında Cumhurbaşkanı, başbakanların da bulunduğu pek çok ünlü hasta bu hastaneyi tercih etmiş. Koşuyolu'nun Gürcü kalp cerrahi Doç. Dr. İsmet Dindar ise Gürcüstan'la yapılan özel bir anlaşmaya aracılık etmiş.

Sağlık Bakanlığı ile Gürcüstan Hükümeti arasında yapılan anlaşma gereği 1995'ten bu yana Koşuyolu Kalp ve Araştırma Hastanesi'nde tam 45 Gürcü hasta tedavi görmüş. Gürcüstan, Türkiye'ye hastalar için ortalama beş bin beş yüz dolar ücret ödüyor. On yıldır ülkemizde görev yapan Dindar, Gürcüstan ile Koşuyolu arasında kurulan sağlık köprüsünün mimarı ve aynı zamanda gelen hastaların rehberi.

Daha önce Koşuyolu'nda Başhekim Muaviniği de yapmış olan Dindar, ülkemizde yapılan açık kalp ameliyatlarının Avrupa standardında olduğunu söylüyor. Belirli aralıklarla Van'da açılan yavru hastaneye de giderek hizmet veren Dindar, ülkemizde bugüne dek tek başına 150 milyar kazandırmış olmanın da gururunu yaşıyor.

Koşuyolu'nda tedavi gören hastalar arasında Gürcüstan Sınır Kuvvetleri Komutanı General Avtandil Çki-tişvili, Batumi'deki Acaristan Cumhurbaşkanı Aslan Abaşidze, Gürcüstan Eğitim Bakanlığı Birinci Yardımcısı Tatiaşvili, Belediye Başkanı Arçıl Bolkvadze var. Ayrıca Bulgaristan'lı Bakan Konstantin Stanes, Bangladeş'li Bakan Ahmet Bablu da hastanede tedavi gören hastalardan.

Milliyet 02/05/2000

Gürcüstan WTO Üyesi Oldu

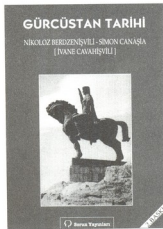
Gürcüstan, dün resmen Dünya Ticaret Örgütü (WTO) üyesi oldu. Gürcüstan, WTO'ya Kırgızistan, Letonya ve Estonya'dan sonra katılan dördüncü eski SSCB ülkesi oldu.

Finansal Forum 16/06/2000

Aradığınız,
Bulamadığınız,
Okuduğunuz,
Ne kadar dergi varsa
Elinize
Teslim.

Halkların Tarih Kültür Dizisi:

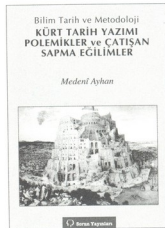
GÜRCÜSTAN TARİHİ
N. Berdzenişvili - S. Canaşa
[DANE CANAŞA]

308 s. 3.500.000 TL.

**TRABZON'DAN ABHAZY'A
DOĞU KARADENİZ HALKLARININ
TARİH VE KÜLTÜRLERİ**
Anonim

176 s. 2.000.000 TL.

**BİLİM TARİH VE METODOLOJİ
KÜRT TARİH YAZIMI - POLEMİKLER
ve ÇATIŞAN SAPMA EĞİLİMLER**
Medeni Ayhan

192 s. 2.250.000 TL.

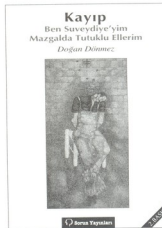
**HALKLARIN MELODRAMİ
ÜÇ KADIN BİR DENİZ**
Tolga Ersoy

96 s. 1.200.000 TL.

**DİL-TARİH-KÜLTÜR-GELENEKLERİYLE
LAZLAR**

Ali İhsan Aksamaz
272 s. 3.000.000 TL.

**KAYIP/BEN SUEYDİYE'YİM
MAZGALDA TUTUKLU ELLERİM**
Doğan Dönmez

80 s. 1.100.000 TL.

Ճ Գ Մ Ն Գ Ը Ո
G E O C E L L

GSAN

ՊԵՆԵՏՆԵՆՆԵՆ

ԼՆԿԻՏՅՈՒՅՈՒՄ

928 36 928 111